

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

До захисту допустити
Зав. Кафедри Т.В. Іванова

« ___ » _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:

ГЕНДЕРНИЙ ПОРТРЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

студентки факультету філології
та масових комунікацій

ОПП061

«Журналістика: медіакомунікації

та зв'язки з громадськістю»

освітнього ступеня «Магістр»

Беляєвської Анастасії Андріївни

Науковий керівник: Почепцов Г.Г.

доктор філологічних наук, професор

Рецензент:

Грамматиков В.А. Помічник секретаря

Донецької обласної спілки журналістів,

заслужений журналіст України.

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« ___ » _____ 2021 р.

Маріуполь 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. СПЕЦИФІКА ГЕНДЕРУ	
1.1. Сутність поняття «гендер» у журналістиці	6
1.2. Історія: виникнення терміну.....	18
1.3. Гендер у ЗМІ.....	48
1.4. Міфи та стереотипи гендеру.....	56
Висновки до розділу I.....	59
РОЗДІЛ II. ГЕНДЕРНИЙ ПОРТРЕТ журналістики Донецької області	
2.1. Загальні параметри дослідження.....	64
2.2. Аналіз видань Донецької області у вигляді статистик та таблиць	66
Висновки до розділу II.....	103
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	111
ДОДАТКИ.....	115

ВСТУП

Неможливо уявити журналістику без стереотипів. Фемінізація журналістики, що прискорюється, як в Україні, так і в багатьох регіонах світу, змушує дослідників звертати все більш пильну увагу на ці процеси, а також на ступінь їх впливу на загальний розвиток медіа.

Процеси активної, навіть надмірної фемінізації ЗМІ та журналістики в Україні, з одного боку, говорять про гендерну рівність у країні, з іншого боку, створюють умови для проблем і протиріч, пов'язаних, у тому числі, з конкуренцією, що посилюється між чоловіками та жінками, що працюють разом у ЗМІ. У той же час фемінізація істотно впливає на зміст самої журналістики, а також створює умови для змін усередині професії, у тому числі її культури.

Серед типових проблем міст дослідники виділяють, у тому числі, проблеми, які носять виражений гендерний характер, наприклад, такі як несприятлива демографічна ситуація, яка проявляється в природних втрат населення, збільшенні потоку міграції молоді у великі міста, високому рівні смертності населення, насамперед чоловічого.

Щоб зупинити процеси депопуляції та економічної стагнації невеликих міст, необхідний аналіз процесів, що відбуваються в них, у тому числі у сфері медіа, без оптимізації роботи яких уявляється неможливою активізація потенціалу таких міст.

Актуальність цього дослідження обґрунтована, з одного боку, процесами фемінізації, які значною мірою змінили і продовжують змінювати не лише «обличчя», а й зміст української журналістики. З іншого боку, актуальним є вивчення даних процесів у місцевій пресі, оскільки саме вона, як і раніше, є найчисленнішою групою ЗМІ в Україні і значною мірою формує повістку та громадську думку населення країни.

Метою представленого в цій статті дослідження стало вивчення ключових соціально-професійних аспектів діяльності українських ЗМІ у Донецькій області, виявлення основних гендерних, вікових та інших

соціально-професійних характеристик журналістських кадрів, а також гендерних та вікових особливостей у рівні підготовки та професійних компетенціях журналістів та керівників газет.

В публікації «Гендерний профіль» , яку підготовлено в рамках проекту ООН Жінки «Гендерна рівність у центрі реформ, миру та безпеки за фінансової підтримки Уряду Швеції. », є статистичні дані , стосовно віку , статі та освіти населення, що допоможе зробити аналіз в деяких питань.

Основними завданнями є:

- виявити основні кількісні характеристики складу редакцій міських газет (вік, рівень освіти) на підставі їх гендерного складу;
- виявити частку та ступінь участі жінок і чоловіків у керівництві міськими газетами;
- проаналізувати пріоритетність важливих для висвітлення у газеті тем із погляду журналістів – жінок та чоловіків.
- виконати аналіз гендеру у пресі на прикладі Маріупольської газети «Приазовський робітник» (за півроку : з першого червня по 30 листопада).

Об'єктом дослідження став місцевий друк Донецької області-газети загального змісту , що видаються в Донецькій області.

На основі аналізу отриманої інформації ставилося завдання сформулювати основні висновки та виробити рекомендації для вирішення виявлених у ході дослідження проблем.

Як метод дослідження використовувався аналіз статистичної інформації.

Предмет дослідження: гендерний, віковий, освітній та професійний склад редакцій.

Апробація. Робота була опублікована на Декаді студентської науки Маріупольського державного університету та інтернет-конференції

молодих вчених та студентів «Сучасні медіа комунікації: прикладний аспект».

РОЗДІЛ І. СПЕЦИФІКА ГЕНДЕРУ

1.1. Сутність поняття «гендер» у журналістиці

Гендер – це характеристики чоловіка та жінки. Якщо розглядати глибше, є маскулінність та фемінність. Маскулінність – це властивості чоловіка за певними критеріями (особливості , щодо тілесності, поведінки та психіки). Фемінність – це показники жінки за певними критеріями (поведінка, тіло , психіка) [20 ;17]

Стратегію ВООЗ щодо включення гендерного аналізу та дій до роботи ВООЗ було прийнято на 60-й сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у травні 2007 року. Весь Секретаріат ВООЗ, включаючи штаб-квартиру, регіональні та країнові бюро, відповідає за здійснення гендерної стратегії ВООЗ, яка включає такі напрямки: у 2015 році набула чинності «Дорожня карта дій з питань гендеру, справедливості та прав людини (GER) на 2014-2019 роки: включення аспектів справедливості, гендеру, прав людини та соціальних детермінант до роботи ВООЗ». Дорожня карта дій – це п'ятирічний план роботи з метою забезпечення комплексного підходу для програм ВООЗ, які враховують гендерні аспекти, що сприяють зміцненню справедливості та заснованих на правах людини [11; 33]

Гендерна приналежність – це сукупність ознак людини, визначальних його приналежність до чоловікам чи жінкам, головним чином культурному та соціальному плані. Гендерна приналежність розкривається через певні суспільством ролі, засвоєні та очікувані моделі поведінки, які асоціюються з чоловіками та жінками. Коли люди говорять про статеву приналежність, вони зазвичай мають на увазі гендерну нерівність – умови, за яких жінки та дівчатка мають менше можливостей тільки через їхню гендерну приналежність.

Однак термін «гендерна приналежність» відноситься також до хлопчиків і чоловіків, які в рівній мірі визначаються як такі виходячи з тих прав та соціальних ролей, які відвело їм суспільство. Надання жінкам

і дівчаткам рівних прав та поваги не повинно сприйматися як щось, зроблене на шкоду особам чоловічої статі. Хоча жінками в усьому світі було проведено безліч досліджень, які доводять, що вони не відстають від чоловіків щодо інтелектуального розвитку та здібностей, у багатьох країнах до жінок досі не ставляться як до рівних. Дівчатка та жінки не отримують тих самих прав, можливостей, відповідальності та вибору, які вважаються притаманними чоловікам та хлопчикам від народження. Жінки становлять половину людей, які живуть Землі.

Подвійний стандарт щодо дівчат і жінок завдає шкоди всьому суспільству та негативно відбивається на економічному розвитку. Країни, в яких жінки мають рівні права, є більш заможними. Такі країни швидше розвиваються, їхнє економічне становище краще, у них діють більш ефективні системи державного управління, що є важливим фактором зростання та розвитку.

І навпаки, згідно з доповіддю Світового банку «Гендерні проблеми та розвиток», в якій йдеться про важливість боротьби з нерівністю для розвитку країн, проблема гендерної нерівності, як правило, найбільше виявляється в бідних країнах.

Гендерні норми, ролі та відносини можуть впливати на стан здоров'я та впливати на досягнення психічного, фізичного та соціального здоров'я та благополуччя.

Гендерна нерівність обмежує доступ до якісних послуг у галузі охорони здоров'я та відбивається на рівнях запобігання захворюваності та смертності серед жінок і чоловіків протягом усього життя.

Програми охорони здоров'я, що розробляються з урахуванням гендерного аспекту, здійснюються належним чином, позитивно позначаються на чоловіках, жінках, хлопчиках і дівчатках.

Для виявлення обумовлених факторами статі та гендеру відмінностей з погляду ризиків і можливостей для здоров'я, а також для

розробки адекватних заходів у галузі охорони здоров'я необхідно подавати дані в розбивці по підлозі та проводити гендерний аналіз.

Подолання проблеми гендерної нерівності розширює доступ до послуг охорони здоров'я та підвищує їхню ефективність.

Поняття «гендер» використовується для опису тих характеристик чоловіків та жінок, які є соціально набутими, наприклад, норм, ролей та існуючих між ними відносин. Гендерні очікування варіюються у різних культурах і можуть змінюватись згодом. Крім того, важливо визнати існування осіб, які не вписуються у бінарну систему категорій чоловічої та жіночої статей. Гендерні норми, відносини та ролі впливають також на результати щодо здоров'я трансгендерних та інтерсексуальних осіб. У зв'язку з тим, що люди народжуються, в основному, чоловічої чи жіночої статі (біологічна стать), вони вчаться поводитися відповідно до належних моделей поведінки для чоловіків і жінок (гендерними нормами), у тому числі щодо того, як вони повинні взаємодіяти з іншими особами своєї чи протилежної статі вдома, у співтоваристві та на робочому місці (гендерні відносини), і які функції та види відповідальності вони повинні взяти на себе у суспільстві (гендерні ролі).

Рівень доходів, освіта, вік, етнічна приналежність, сексуальна орієнтація та місце проживання – усі ці фактори є важливими детермінантами здоров'я. У поєднанні з гендерною нерівністю ці фактори можуть посилювати дискримінацію, що відчувається людиною, ризики для здоров'я та відсутність доступу до ресурсів, необхідних для набуття здоров'я. Гендерна рівність у галузі охорони здоров'я означає, що жінки та чоловіки на всіх етапах життя та за всіх їх особливостей мають рівні умови та можливості, щоб повною мірою реалізувати свої права та потенціал для того, щоб бути здоровими, сприяти розвитку охорони здоров'я та витягувати з цього користь. Для досягнення гендерної рівності в галузі охорони здоров'я часто потрібні особливі заходи, спрямовані на зменшення бар'єрів.

Гендерні дослідження – міждисциплінарна наукова галузь, що сформувалася під впливом феміністських рухів та у тісній співпраці з ними. Ця область вивчає гендер та сексуальність у літературі, мові, географії, історії, політології, соціології, антропології, теорії кіно, медіа[21; 77], психології, праві та медицині[4; 67]. Вона також вивчає перетину категорій раси, етнічності, класу, національності та інвалідності з категоріями гендеру та сексуальності [23; 15],[24;31]. Гендерні дослідження близькі до теорії конфлікту, оскільки розглядають соціальні взаємодії в перспективі влади як боротьбу між різними групами за владу та ресурси.

У пострадянській науці гендерні дослідження почали розвиватися під час Перебудови разом із незалежним жіночим рухом[[8]. Пострадянські гендерні дослідження спочатку спиралися на західні феміністські теорії та поділяли їхню політичну орієнтацію на зміну соціального порядку. Паралельно на пострадянському просторі виникла сфера знання, яка частково запозичала з гендерних досліджень термінологію та постановку проблем, але при цьому спиралася на традиційні наукові теорії, які не передбачали критики існуючих владних відносин. Ця наукова область отримала назву "фемінології" або "гендеристики"; гендерні теоретики іноді називають її «хибними гендерними дослідженнями»[3; 34].

Гендер – досить складне поняття, оскільки розкриває різноманітний зміст явища. У науковій літературі воно використовується в кількох значеннях: гендер як соціально-рольова та культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка та жінки, на відміну від біологічної; гендер як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої чи чоловічої статі; гендер як політика рівних прав чоловіків та жінок, а також діяльність зі створення механізмів її реалізації [9;192].

Наприклад, Ольга Вороніна виділяє три напрями розуміння гендера: гендер як соціальна конструкція через механізми соціалізації, поділу праці, гендерних ролей, мас-медіа, стереотипізування; гендер як мережа, структура або процес, тобто розуміння гендера як стратифікаційної категорії разом з іншими стратифікаційними категоріями; гендер як культурна метафора у філософських та постмодерністських концепціях [7;88].

Джудіт Лорбер (Judith Lorber) докладно структурує гендер у його ставленні до соціуму та особистості. Як соціальний інститут гендер включає такі поняття: гендерні статуси – соціально визнані норми, які проявляються в поведінці, жестах, мові, емоціях і зовнішньому вигляді; гендерний поділ праці – розподіл продуктивної та домашньої роботи між чоловіками та жінками; гендерні родинні зв'язки – сімейні права та обов'язки для кожної статі, сексуальні розпорядження; гендерні структури особистості – комбінації характерних рис, які виявляються в почуттях та поведінці; гендерний соціальний контроль – формальне чи неформальне прийняття та заохочення конформістської поведінки та стигматизація, соціальна ізоляція, покарання, медичне лікування нонконформістської поведінки; гендерна ідеологія – виправдання гендерних статусів, зокрема їх різні оцінки; гендерні образи – культурні репрезентації гендера та втілення гендера у символічній мові та художній продукції відтворює та узаконює гендерні статуси.

Стосовно особистості гендер включає такі компоненти: категорія статі – приналежність до біологічної статі від народження залежно від геніталій; гендерна ідентичність – особисте сприйняття своєї статевої належності стосовно функції працівника/-ци та члена сім'ї; гендерний шлюбний і репродуктивний статус – вчинення або недосконалість дозволеного або недозволяючого типу догляду, вагітності, народження дітей та батьківських ролей; сексуальна орієнтація – соціально чи індивідуально прийняті зразки сексуальних бажань, почуттів, практик та

ідентифікацій; гендерна структура особистості – внутрішньо властиві зразки соціально визнаних емоцій, організованих структурою сім'ї та батьківства; гендерні процеси – соціальні практики навчання, навчання, необхідних рольових реплік, які роблять поведінку гендерно прийнятною (або непринятною), розвиток гендерної ідентичності; гендерні переконання - прийняття або опір гендерної ідеології; гендерний дисплей – презентація себе як певного типу гендерної особистості через одяг, косметику, прикраси, постійні та тимчасові тілесні маркери [18;377].

Шон Берн (1996), аналізуючи поняття гендера, зазначає: «Питання термінології ще дозволено вченими, у авторів прийнято від початку визначати свій вибір» [1;5].

В загальному тлумаченні того, що є гендер і чим він відрізняється від статі, є певна єдність. Наведемо кілька понять– «Якщо стать людини (sex) визначається біологічно, то гендер (gender) є культурною і соціальною конструкцією. Таким чином, існує дві біологічні статі (чоловіча та жіноча) і два гендери (маскулінний та фемінний)» [17;287].

– «Гендер означає не фізичні відмінності між чоловіком і жінкою, а соціально сформовані особливості мужності та жіночності» [5; 92].

– Стать – біологічні відмінності між чоловіками та жінками, гендер – соціально зумовлені відмінності між жіночністю та мужністю [19;17].

Гендер сприймається як групи, виділені виходячи з відмінностей, заданих культурою, соціальними нормами, соціалізацією, формують гендерні ролі, гендерні стереотипи, специфіку соціальних функцій.

На перший погляд концептуальні відмінності між підлогою та гендером можуть бути зрозумілими. Однак на етапі емпіричної інтерпретації поняття гендера виникають проблеми. Біологічна, антропологічна стать вимірюється в анкеті питанням: «Ваша стать?» Але в анкеті складно уявити питання: «Ваш гендер?», - на це питання важко відповісти навіть соціологи. Поняття гендера настільки широке і розпливчате, що йому складно дати операційне визначення. Слово

«гендер» використовують для опису соціальних характеристик статі, але якихось загальноприйнятих специфічних «індикаторів гендеру» немає. Наведені обставини є великою проблемою, що стримує розвиток досліджень у сфері гендерної соціології.

Соціологія гендера з'явилася в результаті «ребрендингу» соціології статі у зв'язку з актуалізацією так званого «жіночого питання», внаслідок посилення феміністських настроїв, боротьби з сексизмом, дискримінацією за ознакою статі. Соціологія статі визначається як: «область соціології, що вивчає закономірності диференціації чоловічих та жіночих соціальних ролей, статевого поділу праці, культурні символи та соціально-психологічні стереотипи «мужності» (маскулінності) та «жіночності» (фемінності) та їх вплив на різні аспекти соціальної поведінки та суспільного життя . [19;17]

Наведене визначення соціології статі відповідає сучасному розумінню гендерної соціології. Наприклад, словник Penguin наводить таке визначення: «Гендерна соціологія (sociology of gender) вивчає, яким чином фізичні відмінності між чоловіками та жінками опосередковуються культурою та соціальною структурою» [19; 43] . Нерідко у науковій літературі слово «гендер» використовується просто як «евфемізм» слова «стаття».

Якщо соціологію розуміти як науку, що вивчає поведінку великих груп, об'єктом дослідження виступають групи. Відповідно соціологію гендера правильніше називати соціологією гендерної поведінки, де об'єктом дослідження виступають гендерні групи. В емпіричному соціологічному дослідженні завжди аналізуються ті чи інші групи. Проте гендер, як специфічна група, не визначається і не виділяється. Як зазначалося вище, в анкетах немає питань на кшталт: «Ваш гендер?» або «Ваша соціальна стать?». Ці обставини надають певній частині публікацій на тему гендера надмірну публіцистичність або «філософічність».

Для пояснення розглянемо групи, що виділяються як об'єкт дослідження в галузях соціології, близьких до соціології гендера – у соціології коїтально-репродуктивної поведінки (соціології сексуальності та статевого життя) та соціології шлюбно-сімейної поведінки. Соціологія коїтально-репродуктивної поведінки досліджує відповідну поведінку та взаємодію статевих груп. Тут види коїтально-репродуктивної поведінки та типи виділених груп добре піддаються операціоналізації. Об'єктом дослідження виступають групи осіб, які реалізують коїтально-репродуктивну поведінку.

Диференціація коїтально-репродуктивних груп відбувається за соціально-демографічним та іншим зрозумілим критерієм. Предметом дослідження є ті чи інші особливості коїтально-репродуктивної поведінки досліджуваних груп. Соціологія шлюбно-сімейної поведінки перетинається із соціологією статі, як і коїтально-репродуктивне поведінка є частиною шлюбно-сімейного. Дослідження у зазначеній сфері мають чітко окреслену специфіку. Об'єктом дослідження виступають групи осіб, що реалізують шлюбно-сімейну поведінку, ці групи також поділяються за соціально-демографічними та іншими критеріями. За аналогією з репродуктивним і шлюбним поведінкою, в соціології гендера, гендерного поведінки, об'єктом дослідження мають виступати групи, реалізують гендерне поведінка, чи є представниками певної гендерної групи. Відповідно, предметом вивчення мають виступати особливості поведінки та взаємодії гендерних груп. Однак визначення того, що є гендерна поведінка, або що є гендерна група, ще не повною мірою вирішене завдання. Відповідно виникають складнощі при спробі виділення специфічних груп, які є гендерами, або реалізують саме гендерну поведінку. Відсутня визнана система індикаторів, ознак, що емпірично фіксуються, за якими можна виділити гендерні групи (як, наприклад, тип геніталій та особливості коїтальної поведінки в соціології коїтально-репродуктивної поведінки).

Психологічне вимір гендера, тобто опис та виділення груп за ознаками маскулінності-фемінності, може вважатися більшою мірою розробленою проблемою, ніж соціологічний вимір. Сюди, за всієї його дискусійності, можна віднести статево-рольовий опитувальник Сандри Бем – Bem Sex-Role Inventory (BSRI). Однак, він заснований на уявленнях самих респондентів про індикатори, характеристики мужності та жіночності, які існували на момент опитування в даному соціумі. Гендер визначається як те, що вимірюють шкали опитувальника. Але не дається змістовного, концептуального визначення. (19)

Підстави виділення ознак гендера продовжують бути предметом дискусії. «Багато психологів, пише Шон Берн, – пропонують зовсім відмовитися від термінів "мужність" і "жіночність", які тільки зміцнюють гендерні відмінності та стереотипи. Спенс і Хельмріх запропонували замість цих термінів використовувати такі: інструментальність, що відображає здатність до самоствердження і компетентність (ключові аспекти традиційної мужності), і експресивність, що представляє якості, що традиційно пов'язуються з жіночністю, наприклад, турбота, увага до оточуючих, емоційна експресивність і чуттєвість».

Крім того, сама актуалізація гендерного підходу спричиняє певні складнощі. «Важко вирішувана проблема, – вказує Берн, – криється у можливій втраті позитивної соціальної ідентичності, яку спричинить згладжування дихотомії чоловічого-жіночого». Сильна ідентифікація зі своєю статтю та підкреслення її відмінностей від протилежної статі приносить користь для нашої самооцінки [23;27].

Продовжуючи логіку гендерного підходу можна сказати, що гендер – це групи, які мають здебільшого ознаки жіночності (фемінний гендер) або мужності (маскулінний гендер), або що володіють цими ознаками в рівній мірі (андрогінний гендер). Звідси випливає, наприклад, що суб'єкт, біологічна стать якого визначається як чоловічий, що володіє при цьому фемінними психологічними властивостями та характеристиками

поведінки, що виконує фемінні соціальні функції, ролі, відноситься до фемінного гендеру. Однак, зрозуміло, при такому розумінні вийде не два, а невідомо скільки гендерів, оскільки крім «чистих типів» виділиться невизначена кількість проміжних гендерів. «Гендерних груп (інакше кажучи, гендерів) може бути кілька і їх склад різний у різних суспільствах», зазначає Тетяна Барчунова [23; 25].

Крім того, виділення кількох критеріїв (психологічні особливості, специфіка поведінка, реалізовані соціальні функції) для віднесення індивіда до того чи іншого гендеру ускладнює, або навіть унеможлиблює надійну інтегральну оцінку гендера. Як видається, міркування про гендер, зведені до розгляду питання детермінації поведінки, що з ресурсним поведінкою у межах певних культур. Дослідники постулюють існування двох різних соціальних типів – маскулінний та фемінний. Можна вважати, що йдеться про різні типи ресурсної поведінки. Маскулінний тип орієнтований придбання ресурсів (влада, гроші, престиж), відповідно, основні зусилля спрямовані ієрархічне поведінка у сферах, де можна збільшити ресурси (робота, бізнес тощо.). Фемінний тип спрямовано справедливе розподіл ресурсів. Можливо, вимір гендера здійснений у рамках такого ресурсного підходу.

Гендер також можна розуміти як процес та результат самоідентифікації, точніше як самооцінку виразності типів статевої поведінки.

Ймовірно, гендер значною мірою задається гендерною сутністю індивіда, тобто його гендерною самоідентифікацією та вираженістю гендерних установок. На основі розуміння гендера як самоідентифікації, що задає певні особливості соціальної поведінки, гендер припустимо розуміти як сукупність властивих суб'єкту специфічних типів: 1. мислення, 2. емоцій, переживань, 3. поведінки.

У методиці Сандри Бем, уявлення одних респондентів про гендер (що брали участь у створенні методики), приписувалися іншим

респондентам – гендер яких вимірювався. У запропонованій методиці респондент сам визначає, якою мірою йому притаманні вимірювані властивості.

Для вимірювання гендерної самоідентифікації використовувалося 6 індикаторів:

1. жіночий тип мислення;
2. чоловічий тип мислення;
3. жіночий тип прояву емоцій;
4. чоловічий тип прояву емоцій;
5. жіночий тип поведінки;
6. чоловічий тип поведінки.

Поняття «гендер» у кожному джерелі розглядається з різних сторін. Гендер – досить складне поняття, оскільки розкриває різноманітний зміст явища. У науковій літературі воно використовується в кількох значеннях: гендер як соціально-рольова та культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка та жінки, на відміну від біологічної; гендер як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої чи чоловічої статі; гендер як політика рівних прав чоловіків та жінок, а також діяльність зі створення механізмів її реалізації. Виділяється три напрями розуміння гендера: гендер як соціальна конструкція через механізми соціалізації, поділу праці, гендерних ролей, мас-медіа, стереотипізування; гендер як мережа, структура або процес, тобто розуміння гендера як стратифікаційної категорії разом з іншими стратифікаційними категоріями; гендер як культурна метафора у філософських та постмодерністських концепціях .

На наш погляд, універсальним визначенням даного поняття є наступне висловлювання : «Гендерна приналежність – це сукупність ознак людини, визначальних його приналежність до чоловікам чи жінкам, головним чином культурному та соціальному плані».

Можна сказати, що в загальному тлумаченні того, що є гендер і чим він відрізняється від статі, є певна єдність. На перший погляд концептуальні відмінності між підлогою та гендером можуть бути зрозумілими. Однак на етапі емпіричної інтерпретації поняття гендера виникають проблеми.

Гендер сприймається як групи, виділені виходячи з відмінностей, заданих культурою, соціальними нормами, соціалізацією, формують гендерні ролі, гендерні стереотипи, специфіку соціальних функцій. Гендерна приналежність розкривається через певні суспільством ролі, засвоєні та очікувані моделі поведінки, які асоціюються з чоловіками та жінками. Коли люди говорять про статеву приналежність, вони зазвичай мають на увазі гендерну нерівність – умови, за яких жінки та дівчатка мають менше можливостей тільки через їхню гендерну приналежність.

Подвійний стандарт щодо дівчат і жінок завдає шкоди всьому суспільству та негативно відбивається на економічному розвитку. Країни, в яких жінки мають рівні права, є більш заможними. Такі країни швидше розвиваються, їхнє економічне становище краще, у них діють більш ефективні системи державного управління, що є важливим фактором зростання та розвитку. Це проблема.

Гендерні норми, ролі та відносини можуть впливати на стан здоров'я та впливати на досягнення психічного, фізичного та соціального здоров'я та благополуччя. Програми охорони здоров'я, що розробляються з урахуванням гендерного аспекту, здійснюються належним чином, позитивно позначаються на чоловіках, жінках, хлопчиках і дівчатках.

Поняття гендера настільки широке і розпливчате, що йому складно дати операційне визначення. Слово «гендер» використовують для опису соціальних характеристик статі, але якихось загальноприйнятих специфічних «індикаторів гендеру» немає. Гендер також можна розуміти як процес та результат самоідентифікації, точніше як самооцінку виразності типів статевої поведінки.

1.2 Історія: виникнення терміну

Гендерна історія – наукова дисципліна, центральним предметом вивчення якої є історія взаємодії чоловічого та жіночого досвіду як одного з найважливіших аспектів соціальної організації, його впливу на формування соціальної дійсності та її змін у просторі та часі. Своєю появою гендерна історія зобов'язана інтенсивному розвитку феміністичних досліджень у 1970-ті роки [16;171].

В англійській мові слово «gender» спочатку означав граматичний рід. Американський сексолог Джон Мані у 1955 році у своїх роботах, присвячених вивченню транссексуальних та інтерсекс-людей, вперше використав це слово для термінологічного розрізнення біологічної статі та соціальної ролі. Але широке поширення поняття «гендер» набуло лише на початку 1970-х років завдяки розвитку феміністського руху та феміністської теорії. Феміністські теоретики використовували поняття «гендер» як аналітичну категорію для того, щоб відокремити статеві відмінності, зумовлені біологією, від форм поведінки та якостей, які вважаються у суспільстві «чоловічими» чи «жіночими» [25; 47]. Розмежування понять «гендер» і «стать» дозволило поставити під сумнів звичайні ставлення до «біології як долі» [26;11] і завдяки цьому значно розширити горизонти соціальних і гуманітарних наук, вивчаючи тематичні області, які раніше були предметом наукового інтереса [26;18].

У пострадянську науку поняття «гендер» увійшло межі 1980-х і 1990-х років із складанням наукової галузі гендерних досліджень [4;27],[6;12]. Сьогодні поняття «гендер» як протиставлене поняттю «стать» як у пострадянських країнах, так і в усьому світі широко використовується в багатьох контекстах, зокрема, у соціальних науках [28;66],[29;19] та документах Всесвітньої організації охорони здоров'я [27;67]. При цьому в багатьох інших контекстах, у тому числі в деяких галузях соціальних наук, терміни «гендер» та «підлога» продовжують використовуватися як взаємозамінні [11;189]. Питання розмежування понять «стать» та

«гендер» чи використання їх як синонімів безпосередньо залежить від філософських та політичних установок конкретного автора.

Гендерні дослідження – міждисциплінарна наукова галузь, що сформувалася під впливом феміністських рухів та у тісній співпраці з ними. Ця область вивчає гендер та сексуальність у літературі, мові, географії, історії, політології, соціології, антропології, теорії кіно, медіа [30;12], психології, праві та медицині[31;87]. Вона також вивчає перетину категорій раси, етнічності, класу, національності та інвалідності з категоріями гендеру та сексуальності[32;81],[33;198]. Гендерні дослідження близькі до теорії конфлікту, оскільки розглядають соціальні взаємодії у перспективі влади – як боротьбу між різними групами за владу, ресурси та статус.

У пострадянській науці гендерні дослідження почали розвиватися під час Перебудови разом із незалежним жіночим рухом [6; 36],[34;72]. Пострадянські гендерні дослідження спочатку спиралися на західні феміністські теорії та поділяли їхню політичну орієнтацію на зміну соціального порядку. Паралельно на пострадянському просторі виникла сфера знання, яка частково запозичала з гендерних досліджень термінологію та постановку проблем, але при цьому спиралася на традиційні наукові теорії, які не передбачали критики існуючих владних відносин. Ця наукова область отримала назву "фемінології" або "гендеристики"; гендерні теоретики іноді називають її «хибними гендерними дослідженнями» [4;178].

Гендерна історія – напрям у дослідженні минулого, що використовує пізнавальні можливості категорії «соціальної статі» для аналізу суспільних явищ та процесів.

Початковий етап розвитку гендерної історії (кінець 1960-х років) пов'язаний із виникненням «жіночих досліджень в історії». В 1969 професор Корнеллського університету (США) Ш. Тобіас прочитала перший курс з історії жінок і жіночого руху, давши йому назву «Жіночі

дослідження». У середині 1980-х років у Європі та США читалися вже десятки подібних курсів, а самі «жіночі дослідження в історії» розділилися на дві течії.

Одне намагалося створити дослідження з історії статей, які претендують на «ідеологічну незаданість» (породивши побутописну «історію жінок», що успішно існує і сьогодні, і «історію чоловіків»). Інша течія пов'язана з евристичними перспективами вивчення історії статей на основі понять та категорій, вироблених «жіночими дослідженнями» (жіночий соціальний досвід, жіноча ідентичність, жіноче бачення світу).

Сприймавши теоретичні уявлення про гендер, що стали до 1970-х років популярними в соціології та психології, воно призвело до формування гендерної історії як міждисциплінарної дослідницької практики. Самостійному розвитку гендерної історії започаткувала публікація статті «Гендер: корисна категорія історичного аналізу» американської дослідниці Джоан Скотт (1986 рік), що запропонувала аналізувати комплексну соціокультурну детермінацію ієрархії статей, їх функціонування та відтворення в мікро- та макроісторичному контекстах, не упускаючи з уваги фактор постійно відтворюваної гендерної асиметрії, домінування однієї статі над іншою. [32;178].

Характерна риса гендерної історії – критицизм (осуд наук, «що не помічають» стать; критика суспільства, в якому становище жінок та сексуальних меншин нерівноправне). Нею зруйновано деякі прояви «чоловічої міфотворчості» (про нібито рівну значущість для обох статей великих соціальних явищ - Відродження, Французька революції XVIII століття тощо), введено гендерний вимір у соціально-економічну історію; наприклад, виявлено особливе розуміння «жіночої роботи» як неоплачуваної праці.

В історії «жіночих» (наприклад, вихователька, кухарка) та «чоловічих» (наприклад, воїн, дипломат) професій гендерні історики побачили відтворення традиційних домашніх гендерних ролей,

передбачених соціальними та культурними нормами. Вивчено інститути соціального контролю, що регулюють нерівний розподіл між статями матеріальних та духовних благ, влади та престижу. Поставлено питання про різні наукові стилі написання історичних досліджень (об'єктивістському – «чоловічому» та емоційно багатому – «жіночому»).

Термін «гендерна історія» використовується або як узагальнююче поняття, що підсумовує історію статей, а також сексуальних меншин, або як синонім «історії жінок» у її описовому варіанті [21;178].

Жіночі та гендерні дослідження в історичних науках ставлять у центр вивчення проблему соціального конструювання статевих відмінностей, взаємозв'язок та вплив цих процесів на загальну картину історичного поступу людства. У центрі вивчення істориків-гендерологів – аналіз уявлень про кожну зі статей у різні історичні часи, самоуявлень кожної статі, вивчення нерівного розподілу матеріальних та духовних благ, влади та престижу між статями, а також інститутів соціального контролю, що регулювали цей розподіл. Гендерологи вивчають соціальні ієрархії, що виникали у зв'язку з цим – як у масштабі всього суспільства, так і класу, соціальної, етнічної, спорідненої чи іншої групи. Проте існують певні розбіжності в термінологічному апараті.

Жіночі дослідження минулого – напрям у гуманітарному знанні, предметом вивчення якого є історія змін жіночого соціального статусу та функціональних ролей, це історія, побачена очима жінок, написана з позицій жіночого досвіду.

Гендерні дослідження в історичних науках – напрям у дослідженнях минулого, предметом вивчення якого є система відносин та взаємодій, що стратифікують суспільство за ознакою статі. Гендерна історія включає історію жінок (історичну фемінологію), історію чоловіків (історичну андропологію), історію квір-спільнот та частково історію сексуальної культури. Соціально-політичний контекст виникнення спрямування. До кінця 60-х – початку 70-х років. XX ст. для істориків усіх країн здавалося

очевидним, що минуле (як і сьогодні, і майбутнє) є чимось спільним для всіх, без відмінності статі. Позиції цієї наукової парадигми здавалися незаперечними; вони коренилися в стереотипному сприйнятті відносин статей як заданих біологічно і тому незмінних.

Але наприкінці 1960-х років. Соціологи та соціопсихологи, лінгвісти та політологи низки країн у буквальному сенсі «помітили» статтю, зацікавилися ним і тим, як він впливає життя індивіда і особистості. Трохи пізніше, у 1970-ті рр., «Невидима революція» захопила істориків. «Помітити» статтю, поставити питання про можливість розгляду його як одного з «соціальних визначників» (подібно до класу і раси) вчених змусили події та процеси кінця 1960-х рр., які нині називають «бурхливими», «що спростують». Друга половина ХХ ст. була відзначена відразу трьома найважливішими соціальними процесами, подібними до революційних.

По-перше, питання про відносини статей було поставлено на порядок денний молодіжними рухами, знаменитим «Студентською революцією 1968 р.», що поставила під сумнів всю систему цінностей та орієнтирів старшого покоління. Не тільки наукове співтовариство, а й соціум як такий виявилися підготовлені до сприйняття нових концепцій. По-друге, важливим чинником виявилася сексуальна революція, що супроводжувала молодіжні рухи, що дозволила сміливо говорити про проблеми статі та відкрила для обговорення в засобах масової інформації (а не тільки в науковій літературі) раніше табуйованих тем (скажімо, питання про сексуальну задоволеність жінки у шлюбі або про толерантність до трансвестизму та операціям зі зміни статі). Пов'язаним із вищеназваними революціями виявився третій фактор – поживлення фемінізму. У науковій літературі це поживлення та оновлення жіночого руху називають «другою хвилею фемінізму». Перша хвиля, фемінізм ХІХ ст., був «фемінізмом рівності».

Він ставив питання про рівний доступ жінок до праці та освіти, високій зарплаті та професійній самореалізації. Через століття, у 1960-ті рр., коли рівність прав обох статей виявилось задекларованим у законах багатьох країн, постало питання про рівність можливостей їх реалізації (дуже обмежених повсюдно). Тому оновлений фемінізм ХХ ст. став називатися "фемінізмом відмінностей". Жінки зажадали в ім'я дійсної рівності визнати відмінність їх соціальної досвіду від досвіду чоловічого, а слідом – домогтися афірмативних (позитивних, конструктивних) дій, спрямованих на прийняття до уваги їхньої статі та забезпечення дійсної рівності життєвих можливостей (Evans 1978). Головною метою «шістдесятниць» ХХ ст. стало створення та визнання соціумом вільної, автономної жіночої особистості. Суперечки про те, чи можна досягти такої мети, втягнули в дослідження «жіночої теми» генетиків, психологів, антропологів, етнологів, філософів, істориків, соціологів, філологів. На цьому етапі йшлося про поглиблення розуміння того, як ієрархічна статева структура закріплюється в глибинних структурах культури та суспільства, у наукових дискурсах, у релігійних уявленнях, в особливостях індивідуальних та колективних ментальностей, сприйняттях та відчуттях. Науково-теоретичний контекст виникнення нового напрямку. Головними теоретичними джерелами нового напрямку вважаються ліберальна думка, соціалістична традиція та психоаналіз. З дискурсу Просвітництва та лібералізму феміністки 1960-х запозичували уявлення про емансипацію, рівність, автономія, прогрес (Riley 1988: 6–11). З соціалістичної традиції – підхід до осмислення відносин між статями як особливого соціального механізму панування та експлуатації [33;112].

Проте вихідною точкою народження інтересу до проблем статі стали таки лише 1960-ті рр., коли (завдяки знову-таки феміністкам) було визнано, що все в науці – від вибору тем до структури академічних інститутів та установ – несе на собі «друк сексистського забарвлення»

.Найсильнішим теоретичним імпульсом до дискусій з цього приводом стала криза марксизму. Він так і не дав відповіді на запитання, чому нерівне становище статей зберігається у суспільстві. Прагнення до «усереднення» та відкидання всіх похибок, що не вміщуються у схему, змушувало класиків марксизму розглядати насамперед класичний варіант розвитку західного суспільства, провідною рушійною силою якого (у марксистській термінології – гегемоном) слід вважати пролетарія, бореться проти своїх гнобителів. Тих, хто не вміщався у схему – селян, інтелігенцію та... жінок, у тому числі дружин пролетарів, — теоретики марксизму чи намагалися підтягнути під цю схему або залишали «за бортом» свого розгляду. Розуміючи, що всі життєві аспекти однією економікою не поясниш, марксистки (заради «чистоти схеми») просто відкидали те, що неможливо було пояснити економікою, зокрема та проблему особистісного становлення жінок, проблеми жіночого самосвідомості, ідентичності. Не тема жіночої самосвідомості, але тема жіночої праці була у центрі багатьох європейських наукових наук та публіцистичних дебатів ХІХ – початку ХХ ст. Існування приватної власності та класової структури суспільства – основні, за Ф. Енгельсом, причини дискримінації індивідів за ознакою статі. Ці положення було сформульовано у його роботі «Походження сім'ї, приватної власності та держави» [31;153].

Зміна виробничих відносин за умов ліквідації приватної власності, ліквідації класового поділу – головний та, по суті, єдиний шлях порятунку жінок від вікової нерівності.

Погляди класиків марксизму відбивали чоловічий погляд на світ, який не брав до уваги жіночі соціальні потреби та жіночий досвід, центрувалися на пріоритеті економічних класових інтересів, не враховуючи можливості поєднання індивідів за статевою ознакою. Намагаючись знайти пояснення того, як надали статусу науковості теорії

біологічної зумовленості, теоретики фемінізму звернули увагу на модерністські концепції у соціології.

Структурний функціоналізм Т. Парсонса (2002) змушував побачити у суспільстві цілісну соціальну систему, що має свою структуру, механізми взаємодії елементів, які перебувають у нестійкій рівновазі, що забезпечує – у разі балансу – «соціальний порядок» (про погляди Парсонса див. також у главі 6 цього видання). Обидві статі були представлені у концепції постійно включеними до нього – виконуючими свої структурно-функціональні ролі. Від теорії конструювання соціальної реальності (теорії П. Бергера та Т. Лукмана (1995), в якій суспільство сприймається як процес безперервного конструювання: значень та символів, що лежать в основі людської діяльності), теоретичний фемінізм легко зробив крок до теорії соціального конструювання статевих відмінностей. Крім цих основних теорій, велике значення мала також концепція ситуативної драматургії чи символічного інтеракціонізму І. Гофмана [30;210].

Гофман ототожнив елементи сценічної дії та соціальної взаємодії, ввів поняття конвенційної (умовної, «договірної»; від англ. *conventional* – обумовлений) соціально-статевої (тепер кажуть: гендерної) ролі та її проявів (дисплея) – у стереотипах (образах), нормах (приписах) та ідентичностях. Соціально-статевий дисплей у І. Гофмана – це набір ритуалізованих дій, що здійснюються індивідом у ситуації взаємодії з іншим індивідом.

У результаті використання модерністської соціальної теорії у створенні власних підходів до пояснення існування соціально-статевої асиметрії теоретики фемінізму були поставлені перед необхідністю знайти власні пояснення того, як ідеї про біологічну зумовленість життя людини її статтю надали статусу науковості. Особливу роль пошуках відповіді цей і подібні питання зіграли тоді модерністські і психологічні теорії, спростували багато постулати фрейдизму і поставили на порядок

денний обговорення таких питань, як відносність істини, можливість типизувати індивідуальне, виявляти інтерес до ролі «випадкового» у долі людини.

Найбільш помітні праці психологів-модерністів 1960-х років. Відносять до так званої гуманістичної психології (або руху за людський потенціал). Вони представлені іменами

К. Роджерса, А. Маслоу та інших. Суть концепції Роджерса у цьому, що ядро людської природи насправді позитивно (він категорично розійшовся у цьому із З. Фрейдом). Людина постійно розвивається, вважав К. Роджерс (знову-таки на протигагу Фрейду, який вважав найбільш суттєві компоненти особистості постійними), метою його є самоактуалізація, він відчуває постійну потребу у позитивній оцінці – повазі та прийнятті з боку інших людей. Головний принцип гуманістичної психології А. Маслоу – визнання права кожної людини бути самим собою, плекати свою унікальність, неповторність, не підлаштовуватися, чинити опір тиску середовища, його обмеженням права на свободу вибору рішень та права відповідальності за цей вибір. Все це виявилось дуже співзвучним феміністським ідеям. Соціально-демографічні причини. Гуманітарні науки у другій половині ХХ ст. помітно фемінізували практично у всій Західній Європі. У всьому світі кількість представниць інтелектуальної еліти швидко зростала: у життя вступило покоління, народжене після війни, яке не знало перешкод в отриманні освіти, пов'язані з дискримінацією за ознакою статі. Щоправда, переважно це були жінки, які прийшли до системи «Наукового обслуговування»: частка дослідниць з посадами і званнями збільшувалася дуже повільно. Ось чому звернення до досвіду попередниць виявлялося основою для пробудження соціальної жіночої самосвідомості та колективних дій. «Особисте» ставало «професійним», а потім і «політичним». Жінки-вчені задумалися про причини та особливості нерівності в їхньому професійному середовищі.

Разом із виникненням 1970 р. у Франції «Руху за визволення жінки» там було засновано й перші феміністські журнали. Аналогічний процес розпочався і в США, де в короткі терміни досягли великих тиражів такі видання, як «Signs», «Feminist Studies», «Women's Studies Quarterly». Злет неофемізму вплинув на інтелектуальну сферу: вчені у Європі і США стали обирати об'єктом своїх досліджень жінку – у сім'ї, на виробництві, у системах права та освіти, у науці, політиці, літературі та мистецтві. Перший спецкурс з історії «жіночого руху» був прочитаний у Сієтлі 1965 р., а наприкінці 1960-х такі спецкурси вже читалися і у Вашингтоні, Портленді, Річмонд, Сакраменто. [40]

У 1969 р. дослідниця з Корнельського університету Шейла Тобіас запропонувала узагальнюючу назву для цих спецкурсів – Female Studies. У 1970 р. очолена нею команда викладачів соціальних наук (психологів, соціологів, істориків) прочитала у вказаному університеті міждисциплінарний курс «Жіноча персональність» (Female Personality), після якого заліковий іспит склали понад 400 осіб. У тому ж 1970 р. в університеті Сан-Дієго була започаткована своя «жіноча» програма навчання студентів і та ж Ш. Тобіас організувала там спеціальне видання “Female Studies”, яке взялося за публікацію програм курсів, списків літератури та «рідерів» з жіночої теми. Тоді ж у Балтіморі Ф. Хоу та П. Лоутер заснували видавництво "Feminist Press", що зіграло величезну роль у пропаганді наукового знання про взаємини статей. Поступово в рамках багатьох традиційних академічних дисциплін вже у десятках університетів США та Європи з'явилося «вивчення жінок». Цим займалися самі жінки вчені, які до того ж відкрито заявляли про своїх феміністських поглядах. «Жіночі дослідження» того часу могли іменуватися «Female Studies», що здавалося надто біологізованим вченим-феміністкам; «Feminist Studies», що відкидалося багатьма через ідеологізованість, «Women's Studies», що було оголошено не надто політкоректним, оскільки підкреслювало «об'єктність» жінки чи жінок як

предмета вивчення. Після довгих суперечок та дискусій напрямок отримав назву «Women Studies» («Жіночі дослідження») – так визначалися дослідження будь-якої проблеми, написані на «жіночу тему» та найчастіше самими жінками (Boxer 1988). У 1975 р., оголошеному ООН «Всесвітнім роком жінки», американська дослідниця Нін Коч сконструювала термін «фемінологія», який згодом отримав поширення в Росії. Під соціальною фемінологією стали розуміти міждисциплінарну галузь наукового знання, що вивчає сукупність проблем, пов'язаних із соціально-економічним та політичним становищем жінки в суспільстві, еволюцією її соціального статусу та функціональних ролей .

Головними відмінностями «жіночих досліджень», або «фемінології», як наукового напрямку від усіх попередніх досліджень, що стосуються соціально-статевих ролей, етнографії, психології та соціології статі, були: 1) орієнтація на критику наук, раніше не «бачили» жінок; 2) націленість на критику суспільства і тому пов'язаність із жіночим рухом; 3) розвиток на перетині наукових дисциплін у формі міждисциплінарної дослідницької практики (Хасбулатова, 1998). Серед істориків на появу нового напрямку відгукнулися насамперед – як це сталося та з іншими гуманітарними дисциплінами – вчені-феміністки. З погляду феміністської теорії не можна пояснити соціальну дійсність, не зрозумівши механізмів відтворення суспільної нерівності, заснованого на розподілі людей за статтю. Феміністки та феміністи, які вивчають минуле, почали досліджувати зміни опосередкованої статтю дійсності «в просторі» та «в часі» (тобто з урахуванням географічної, етнокультурної та хронологічної складових). Формуванню «жіночої історії» як особливої субдисципліни у системі історичних наук сприяв особливий контекст: це був час швидкого збільшення числа "окремих історій", плюралізації дослідницьких напрямів. Невипадковим був інтерес до неї тих, хто вивчав проблеми масових рухів.

Події кінця 1960-х років. сприяли посиленню позицій фемінізму, а він – своєю чергою – сприяв тому, щоб чимала кількість фахівців у галузі Women's Studies вийшло саме з дослідників робітника, селянського рухів, в яких (на відміну від історії партій та таємних товариств) завжди були обидві статі. У дослідженні створення перших жіночих організацій, в історії фемінізму та суфражизму ці фахівці побачили ключ до розуміння гострих питань сучасності: що слід розуміти під горезвісним «пригнобленням жінок», чи завжди воно існувало, як і коли виникло, якими були причини його появи, форми, методи та шляхи подолання нерівності. Виникнення «жіночої історії» було підтримане медієвістами, і це не випадково. Збільшені проблеми історичного пізнання (розширення числа джерел, диверсифікація колишніх підсумків та результатів), старіння методів аналізу та методологічних орієнтирів – все це перетворило медієвістику та історію раннього Нового часу в «випробувальний полігон» нових аналітичних експериментів. У народженні історичної фемінології відіграло свою роль і різке зростання значення історичної антропології, що дозволило їй виділитися в окремий напрямок соціальної історії, стати її частиною. В рамках «нової соціальної історії» самостійними напрямками вивчення стали «історія повсякденності» індивідів та соціальних груп, «історія дитинства», «Історія сексуальності», «старості», скажімо, «вдовства» і т. п. Без «історії жінок» тут було, звісно, не обійтися. Самостійною та самоцінною частиною «соціальної історії» стала історична демографія, яка пережила наприкінці ХХ ст. буквально друге народження. Висновки істориків-демографів, які звернулися вперше (завдяки включенню до методів історичного дослідження математичних прийомів обробки масових джерел, насамперед міських кадастрів та церковних метричних книг) до вивчення демографічної ситуації епохи Середньовіччя, дозволили виділити феномен, який до цього не враховувався дослідниками. Йдеться про стійкий дефіцит осіб жіночого статі практично у всіх соціальних та

вікових групах, але особливо у дитячому та зрілому віці. Чому він виник, які слідства мав? Всі ці та багато інших питань треба було вирішити, звернувшись безпосередньо до «історії жінок». Історія повсякденності та приватного життя зробила предметом вивчення – на відміну від традиційної етнографії – не просто речі, не лише матеріальні форми існування людини, а й «звичаї, форми і практики» повсякденного побуту, передусім відносини людей і речей, людей до речей та явищ повсякденності, соціальний і сімейний «вид людини», що формувався залежно від форм його діяльності та самовираження. До середини 1980-х рр., коли соціальна історія поступилася пальму першості історії культурної та інтелектуальної (у певному сенсі близької так званої культурно-історичної антропології, що виникла межі століть), у центрі уваги фахівців з інтелектуальної історії виявилось вивчення змін соціальних та культурних категорій. [29;167].

Особливе значення для них набула історичної та соціальної психології, виникла так звана «психоісторія», історія почуттів (емоцій), у науковий обіг виявився «вкинтий» новий термін «історія ментальностей», історія уявлень та образів (імагологія). "Історія ментальностей" неминуче підвела дослідників до висновку необхідність вивчення різних «історій», зокрема – історії переживань як переможців, а й переможених, маргіналів – хворих, в'язнів, гомосексуалістів, безпорадних старих, жебраків і люмпенів, «не-героїв» минулого. Тематизація «історії переживань» збіглася з розвитком у системі психологічних наук інтересу до «особливого», «відносного», «тимчасового», «обумовленого» (тоді як у минулому пропонувалося завжди від цього абстрагуватися). Історія вкотре зблизилася з психологією, і цей союз виявився успішним, у тому числі й для «жіночих досліджень».

В рамках «жіночих досліджень» історія жінок пережила неймовірний бум. Публікації на цю тематику отримали свою постійну

рубрику в десятках наукових журналів. Щороку стало виходити у світ безліч досліджень по всіх періодах та регіонах, а в узагальнюючих роботах різного рівня висвітлювалися практично всі питання, що стосуються життя жінок минулих епох. Так сформувався предмет історії жінок (історичної фемінології) – це історія змін жіночого соціального статусу та функціональних ролей, це історія очима жінок, написана з позицій жіночого досвіду.

Ентузіастки-першопрохідниці «перелопатили» сотні архівних справ, знаходячи джерела, що проливають світло на становище жінок у різні епохи; вони описували окремі долі та аналізували досвід жіночих спільностей (наприклад, у монастирях та перших жіночих спілках), намагалися переглянути у світлі нових даних навіть хронологію.

Прихильниці нового напрямку найчастіше говорили про бажання подолати «безумовне панування старої історії», «переписати її». Справа дійшла до готовності замінити слово *history* (який феміністки прочитували як йогосторію, дослівно: «Його історія», історія чоловіка) новим терміном, що характеризує новий підхід до вивчення минулого, а саме терміном *herstory* (тобто "Її історія", історія жінки) (Davín 1988: 60-78). Так чи інакше, але в уявленнях про минуле стався справжній переворот, закріплений створенням на конференції в Белладжіо (Італія), а потім конституюванням у рамках Міжнародного конгресу історичних наук у Мадриді 1990 р. Міжнародної федерації дослідників жіночої історії. Історична фемінологія «повернула жінок» (насамперед – видатних, хоча не лише їх) загальним курсам історії. Завдання відновлення історичної правди, виявлення жіночих імен, забутих чи викреслених із офіційної, «чоловічої» історіографії, було вирішено: у підручниках з'явилося багато жіночих імен. Отримане раніше «єдине і повне» знання про минуле перестало виглядати таким, у дослідженнях доводилося, що жінки мали у всі епохи своє світобачення та свою систему цінностей, інколи не збігалася з чоловічою.

Замість опису того, як обидві статі взаємно доповнювали друг друга (як це робила традиційна наука, етнографія), увага було звернено з їхньої відмінності. Так було внесено важливий внесок у підрив стереотипу про «природне призначення» жінки (виношування дітей, продовження роду, відповідальність за сім'ю і домівка). Історія жінок надала інший сенс вивченню. Історію повсякденності, ще раз переконала в історичності поділу соціального життя на публічну та приватну сфери. Факти постійного порушення кордонів між ними показали історичну обумовленість цих кордонів та неможливість однозначно визначити напрямок, у якому розвивається їх взаємодія.

Вивчивши історично сформовані відносини панування та підпорядкування між чоловіками та жінками у патріархатних структурах класових товариств, історики жінок пов'язали «жіночу історію» з історією суспільства. Найчастіше це робилося, проте, у дусі неомарксизму, і статева нерівність пояснювалася його укоріненістю в нерівності економічному. Багато фактів, зібраних «істориками жінок», підірвали чоловічу міфотворчість у соціальній історії, поставивши під сумнів оцінку найважливіших епох та процесів. Однак поступово історико-фемінологічні студії ставали все більш кастовими. З «історії жінок» історична фемінологія повільно перетворювалася на «історію придушення жінок». Дослідження фемінологів створювали враження, що роль жінки як жертви є історичною константою. То й справа зі сторінок фемінологічних досліджень проступали мізоандринні (мужіненависницькі) настрої, «докази» жіночої винятковості, твердження про те, що історія, написана жінкою, точніше та об'єктивніше, ніж написана чоловіком, «оскільки знання пригніченого точніше і глибше знання гнобителя».

Як відповідь на подібний підхід до минулого у світовій історичній науці з'явилася «історія гомосексуальності», а також «історія чоловіків та мужності» (історична андрологія, History як His Story). Так історія жінок

своєю появою змусила чоловіків замислитися над відсутністю «їх власної історії», змусила стати видимими та їх. Методичні труднощі реконструкції «історії маскулінності» виявилися більшими, ніж «історії жіночності», так як чоловіки (на відміну від жінок) вважалися тією «непроблематизованою нормою», яку не варто і описувати (вона мала на увазі). Обмежень внаслідок приналежності до свого підлозі чоловіка не відчували, так що мається на увазі важко піддавалося історичній реконструкції. «Чоловічі історії», історична андрологія випробували ті ж самі складності визнання і той самий скептицизм, що історія жінок. [29;124].

«Історії батьківства», «історії чоловічої честі», «історії маскулінності» доводили, що до останнього часу не було створено не лише об'єктивної історії Жінки, а й історії Чоловіки, культури чоловічої. Предметом «чоловічої історії» стала історія змін соціального статусу чоловіків та його функціональних ролей, це історія очима чоловіків, написана з позицій усвідомленого чоловічого досвіду.

До кінця 1970-х років. роздільне існування історій статей «чоловічої» та «жіночої», відсутність своєї історії сексуальних меншин (нині ця частина гендерної історії називається квір-історією) погрожували стати методологічним тупиком. Змінився загальний соціально-політичний контекст. Ідеї протистояння, які володіли розумами з 1968 р., як у світовій політиці, так і в науці до початку 1980-х років. стали поступатися місцем ідеям балансу, толерантності, неагресивності та припущення за іншим права на існування. Межі дисциплін до кінця ХХ ст. стали розпливчастими, ідея міждисциплінарних досліджень набула величезної популярності.

До кінця 1970-х років. в історичних дослідженнях країн Європи і США стало все частіше миготіти слово «гендер», що дослівно перекладається з англійської як рід іменника (від лат. genus – рід). До середини 50-х років. ХХ ст. лексема «gender» використовувалася лише у

англійської лінгвістиці. Але 1955 р. видатний сексолог Джон Мані, якому щодо гермафродитизму і транссексуалізму знадобилося відмежувати загальностатеві властивості від сексуально-генітальних, сексуально-еротичних та сексуально-прокреативних, запровадив поняття «гендер». У багатьох сучасних праць слава першовідкривача нової дефініції приписана, проте, не Дж. Мані, а Роберту Столлеру. У 1958 р. у Каліфорнійському університеті в Лос-Анджелесі відкрився центр вивчення гендерної самосвідомості та транссексуалізму та його співробітник, психоаналітик Роберт Столлер, став користуватися терміном «гендер» для позначення поняття «стаття в соціальному контексті».

З пропозицією активніше користуватися цим поняттям він виступив і в 1963 р. на конгресі психоаналітиків у Стокгольмі, зробивши доповідь про поняття соціостатевого (або – як він назвав його – гендерної) самосвідомості.

Збудована на поділі природного (сутнісного, есенціального) і культурного, гендерна концепція розділила «підлогу» та «гендер». «Підлога» стала співвідноситися лише з біологією та фізіологією (гормони, гени, нервова система, морфологія), а «гендер» – з явищами культури, соціальної психології, соціології та соціальної антропології.

Наукова риторика, що використовує новий термін, міцно утвердившись в інших гуманітарних науках, особливо у психології і соціології, досить швидко проникла і у праці істориків. Питання, поставлені «жіночими» та «чоловічими» дослідженнями в історії, і перш за все питання про відтворення соціально-статевої нерівності, могли бути тепер проаналізовані по-новому. Раніше жіночі (та й чоловічі) дослідження в історії прагнули до автономії, згуртованості в ім'я подання саме жіночого чи чоловічого соціального досвіду, були орієнтовані на здобуття знання про суспільство та історію, альтернативного існуючому.

Це вело до відокремленості, «геттизації», і така відокремленість часом відлякувала інших. представників наукової спільноти, які бажали хоча б рахуватися політично не заангажованими, об'єктивними. Концепція гендера давала такий шанс. Вона була способом подолати самозамикання, даруючи вивченню настільки пов'язаних з політикою та жіночим рухом тем академічну респектабельність. Центральним предметом досліджень поступово почала проголошуватися вже не відокремлена історія жінок чи чоловіків, а історія їхніх відносин як одного з найважливіших аспектів соціальної організації, історія вибудовування соціальних асиметрій та ієрархій, пов'язаних із статевою приналежністю, історія співвідношень статей. Найважливішим кроком у народженні гендерної історії традиційно вважається стаття американського історика Джоан Уоллах Скотт «Гендер – корисна категорія історичного аналізу», опублікована в 1986 р.

Починала як типовий історик-фемінолог, що вивчала громадські рухи у Франції XIX ст., мала широту дослідницького бачення та наукової сміливості, Дж. Скотт запропонувала покласти край протиставленню «чоловічої» та «жіночої» історії. Свій заклик вона звернула до найвизнаніших представників свого професійного цеху, виступивши у грудні 1985 р. з доповіддю на Зборах Американської історичної асоціації. Вона говорила про суперечки навколо історизму та емпіризму, про перехід від змістовно-подійного підходу до висвітлення минулого до текстуально-інтерпретуючого, розмірковувала про майбутньому науки, яка має знайти підстави для спілки «подійності» та «текстуальності». Місцем зустрічі нею і було запропоновано «гендерну історію». Стаття «Гендер: корисна категорія історичного аналізу» була переробленим варіантом вищезгаданої доповіді .

Зафіксувавши необхідність подолання позаісторичності панівних інтерпретацій статі в історії вона запропонувала продуктивну схему

аналізу історичного матеріалу крізь призму нового поняття та чотирьох груп соціально-історичних підсистем чи напрямів вивчення:

1. Комплексу символів та образів, що характеризують чоловіка та жінку в культурі (гендерних стереотипів), що існували в різні часи, типових і ідеальних образів, у тому числі патернами, моделями (Адам, Єва, Марія), міфологічних уявлень про порочність, осквернення або чистоту, форми їх репрезентації та трансформацій у різних історичних контекстах та багатьох аналогічних сюжетів.

2. Комплексу норм – релігійних, педагогічних, наукових, правових, політичних (гендерних норм), який передбачав роботу з нормативними приписами, що склалися в культурі. Як у процесі боротьби альтернативних концепцій, закріплені у різних доктринах, вони сприяли виробленню поняття «правильного» чи навіть «єдино можливого» щодо чоловіків та жінок?

3. При аналізі комплексу проблем самовираження, суб'єктивного самосприйняття та самоусвідомлення особистості (гендерної ідентичності) вимагався розгляд особливостей самоідентифікації чоловіків та жінок у різні епохи. Пильну увагу пропонувалося приділяти своєрідності так званих «гендерних конфліктів», коли суб'єктивна гендерна ідентичність могла не збігатися з культурно розпорядженими та соціально заданими образами (наведемо російський приклад з «кавалеристдівцею» Надією Дуровою, що навіть іменувала себе «він» – і це у XIX столітті). Останній комплекс патернів включав аналіз ролі статевої відмінності у функціонуванні соціальних інститутів, які беруть участь у формуванні гендеру (це сім'я, система кривності, домогосподарство, ринок робочої сили, система освіти, державний устрій і т. д.). Як відтворюються соціальні асиметрії, пов'язані зі статтю, як функціонують інститути соціального контролю та за рахунок чого здійснюється розподіл та перерозподіл влади, матеріальних та духовних

благ, власності та престижу в масштабах всього суспільства, класу, групи тощо. – всі ці питання висунулися першому плані.

Дж. Скотт назвала гендер «первинним способом визначення владних відносин», а «історіоризацію відмінностей» між статями – головним напрямом досліджень гендерної історії. З її доказів випливало, що соціально-статєва (гендерна) ієрархія є історично першою формою соціальної нерівності. Гендерні статус, ієрархія та моделі поведінки приписані інститутами соціального контролю та культурними традиціями, відтворення гендерної свідомості підтримує систему відносин панування і підпорядкування, що склалася, а гендерний статус – один із конституюючих елементів соціальної асиметрії та системи розподілу влади, престижу та власності.

Цією та подальшими своїми роботами Дж. Скотт закликала подолати очевидний розкол між традиційною та новими (жіночий, чоловічий, квір) історіями. Частина істориків-фемінологів, які відчували свою відособленість у вченому світі, виявили готовність піти назустріч цьому заклику, змінити вивіску «жіночої історії» на найменування "гендерна історія" і тим самим у певному сенсі подолати маргінальність становища «жіночої історії» у системі гуманітарного знання. Вони досить рішуче заявили про зміну пізнавальних орієнтацій: «жіночу історію» оголосили лише етапом, перехідним феноменом, який був необхідний для процесу усвідомлення та доведення до визнання (науковою та взагалі широкою громадськістю) значущості досліджень історії відносин статей. У всіх роботах, навіть у тих, що були присвячені виключно жінкам, було запропоновано враховувати «чоловічий чинник», щоб «знищити половинчастість науки про статі».

Готовність відмовитись від вирішення «жіночими дослідженнями» в історії послідовно феміністських завдань розширила соціальну базу нового напрямку. У співтоваристві гендерологів з'явилися чоловіки, які раніше дивилися на розвиток жіночих досліджень не без іронії. Услід

розгорнулася широка дискусія з приводу визначення понять «підлога», «мужність», «жіночність» у різні історичні епохи, та її учасники намагалися з'ясувати, як ці концепти перетинаються з іншими дискурсивно створеними ідентичностями (класом, поколінням, віком, віросповіданням, регіональною та етнічною приналежністю). Однак із пропозицією Дж. Скотт погодилися далеко не всі дослідники жіночої історії. Рішуче налаштовані проти засилля «чоловічої історії» історики феміністської орієнтації розгорнули широку дискусію про можливість не тільки знахідок, але й шкоди на шляху перетворень «жіночих досліджень» на «гендерні». «Жіноча історія – це не просто щось відмінне від загальноприйнятої історії; це явище критичне, явно спрямоване проти “чоловічої історії”», – писалося тоді. А гендерна історія того й дивись могла дозволити жінкам знову проявити готовність бути «невидимими» у декларованій рівності висвітлення історії обох статей, знову «розчинитися» у ній.

Серед серйозних втрат називалося потенційне скочування гендерних досліджень (як досліджень обох статей) до чергових обґрунтувань «природності» їхньої взаємної додатковості. А це, доводилося феміністками, призведе до прагнення спростувати «особливість» жіночого досвіду та жіночих інтересів, призведе до стирання грані між традиційною наукою (етнологією, соціологією, психологією статі) та критично націленими на них гендерними дослідженнями. Буря суперечок про співвідношення фемінізму, фемінології та гендерної історії торкнулася переважно Нового Світу.

Іронія дивилася на «перегини» феміністок США. Європа виявилася більш толерантною до «вторгнення» чоловіків та “Men's Studies” у дослідженні історії статей. Гендерні центри та лабораторії комфортно розмістилися у європейських академічних інститутах та університетах. Європейські прихильниці розвитку гендерної історії поставили завдання не так «усувати» половинчастість колишньої науки про статі», скільки

писати нову загальну історію, в якій належне місце повинен був зайняти аналіз механізмів ієрархізації [31;244].

Деякі аспекти гендерних взаємодій знайшли свій відбиток вже у ранніх публікаціях. Їхні автори намагалися порівнювати ставлення чоловіків і жінок до одного і того ж питання (скажімо, до віку одруження або повторного одруження/заміжжя з вдовими), розглядати неоднакові наслідки для чоловіків і жінок одних і тих самих соціальних явищ та трансформацій. Вони вивчали, наприклад, гендерний аспект поняття «цехової єдності» (і у зв'язку з цим - чоловічої солідарності), що витіснила жінок з цехового виробництва в раннє Новий час). Надзвичайно плідними та переконливими були дослідження різного розуміння честі, яке для жінок мало цілком гендерне звучання, а для чоловіків – визначалося загальнолюдськими «властивостями» – хоробрістю, вірністю, сумлінністю, професійною майстерністю .

Розвиток же гендерної історії виявився пов'язаний і зумовлений її взаємодією зі структуралізмом (який був важливий для розвитку жіночих досліджень у вивченні минулого) і особливо з різними постструктуралістськими течіями, участю в цілій низці «поворотів», що відбулися в гуманітарному знанні на рубежі ХХ та ХХІ ст. У тематиці гендерної історії виділилися ключові для неї теми, на перший погляд, цілком прості та ясні: «праця в домашньому господарстві», «робота у громадському виробництві», «право», «політика», «родина», «релігія», «освіта», «культура» тощо. Але кожна з цих тем відтепер розглядалася з погляду шляхів забезпечення відтворення соціального порядку, заснованого на гендерних відмінностях, та нерівного розподілу матеріальних та духовних благ, влади та престижу в історичному соціумі. Особливе місце зайняв аналіз опосередкованої ролі гендерних уявлень у міжособистісній взаємодії, виявлення їхнього історичного характеру та динаміки. Відносини між статями – як з'ясувалося – становлять серцевину будь-якої соціальної системи поряд з класовими та міжпоколінськими

відносинами, відносинами між суспільними верствами, способами виробництва. та ставленням людини до природи. Гендерні дослідження пронизали собою - хай і нерівномірно - майже всі галузі історичної науки.

Дослідження гендерних істориків розгорнулися у ситуації постмодерну, головним «відкриттям» якого стала недовіра до великим ідеологіям – до того що, що французькі філософи називали метанарративами (метанарративу прогресу, раціонального облаштування суспільства, революційного перебудови, модернізації). Іншою відчутною зміною в науках про минуле, що відбулася у прямому зв'язку з поширенням постмодерністських концепцій та феміністської критики історизму та емпіризму, стала ліквідація ієрархії «важливості» дослідницьких проблем. Ще 20 років тому все, що пов'язане з жінкою, жіночим соціальним досвідом, історією сексуальних меншин чи історією сексуальності, могло бути оголошено не головними темами.

В епоху постмодерну ієрархію важливості проблематики було повалено. Теми, що здавалися раніше «дрібними», виявилися вписаними у велику історію: історія служництва та найму годувальниць, історія домашньої роботи, виношування дітей та пологової допомоги. Категорія «підлога» була визнана одним із структуроутворюючих економічних принципів. Гендерні дослідження історичного минулого показали себе як наукове поле, що об'єднує, як концепт, що підтверджував поліцентричність навколишнього світу, плюральність типів мислення, множинність методів та підходів, за допомогою яких можна пізнавати і минуле, і сьогодення. Початок інтенсивного розвитку гендерної історії відноситься до 1990-х років. і збігається із зміною предмета історичних наук. Замість «структур великої тривалості» інтерес вчених звернувся до конкретних долей звичайних людей на обмеженому тимчасовому відрізку; замість історико-демографічних студій, напханих цифрами та графіками, стали публікуватися історико-літературні есе, автори яких міркували про те, яке вплив здатний надати індивід на перебіг історії .

Замість утилітарного підходу до джерел особистого походження (з яких раніше бралися лише загальнозначущі факти соціально-політичної історії) став практикуватися «біографічний метод», де в основу виявилася поставлено реконструкцію однієї або кількох доль та вплив на них соціально-економічних та політичних катаклізмів. Змінилося і ставлення до «соціальної статі», гендеру: категорія приналежності до нього нарівні з приналежністю до певного етносу (раси) та класу (соціальної страти) стала одним із критеріїв ідентифікації загального – гендер, етнос та клас у деяких роботах стали називати «святою трійцею». Зрештою, без інтересу до мови та позамовних дискурсів важко уявити роботи з культурної та інтелектуальної історії. Вони змусили змістити центр історичного оповідання з питання «Що було?» на запитання «Як записано?», з питання про реалії – на питання про опосередкування (agency) та опосередковувачі реалій. Всі ці зміни і дозволили сформуватися та розвинутися справді гендерної історії, яка була покликана об'єднати історію жінок, історію чоловіків, історію сексуальності та історію квір-спільнот. Об'єднавча сутність гендерної історії очевидна, але не проста. До цього етапу розвиток напряду проїшов чотири стадії: 1) уваги до «історії боротьби» жінок проти чоловічого світопорядку; 2) інтересу до нового розуміння влади; 3) закликів вивчати не «підпорядкування»/«придушення», а «відмінності», щоб, нарешті, дійти нової 4) стадії визнання необхідності оновлення методології.

«Гендерна історія – це історія того, як суспільства минулого і чоловіки і жінки, що живуть в них, ставилися до диференціації статей, як вони описували цю диференціацію, яке значення вони їй надавали», – вважає німецький історик Р. Бок (1994). Американські (і феміністськи орієнтовані російські) історики підкреслюють саме владну складову у цій диференціації, вказуючи на необхідність не так опису диференціацій, як вивчення ієрархій – як у суспільстві, так і всередині кожної з статей.

Уявлення про особливості аналітичних методів, що характеризують загальний підхід гендерної історії, або, точніше, гендерної експертизи соціально-історичних явищ, у західній та вітчизняній історіографії ще не узгоджені. Серед визнаних аналітичних процедур – насамперед етнографічний метод включеного спостереження (коли дослідник, аналізуючи те чи інше явище, одночасно веде спостереження за оповідачам і, у феміністичній методології, за собою – інакше кажучи, «інсайдерство»), позиціонування себе всередину досліджуваного явища).

Прихильники гендерної історії, що вивчають добре забезпечені джерелами історичні періоди, віддають перевагу якісній методології формально-кількісному опису, аналіз біографій та інтерв'ю – цифрам та графікам, які, з точки зору деяких учених, скоріше типові для офіційної, традиційної науки, орієнтованої на чоловічу систему цінностей та систему доказів (андроцентричну). Відмова від «дизайну об'єктивності» на користь досліджень емпатичних, тобто наповнених почуттями та співпереживанням, – ще один методичний підхід прихильників гендерної історії. Вони приділяють велику увагу авторським інтерпретаціям подій та явищ. Як це типово для історіографії постмодерну, прихильники гендерної історії пропонують переміщення від суб'єктів до дискурсу, від конкретних подій – до тла, який їх створював і опосередковував, вважаючи за потрібне вивчити не так «як воно було», скільки «як про це було розказано» (і ким).

Оскільки гендерна історія народилася під впливом жіночих досліджень та жіночого руху, прихильники її використовують усі способи колективної спільної роботи: організують великі міжнародні проекти, що проводять конференції. Вони вважають таку колективність протиположною «маскуліністській історіографії», в якій панує конкуренція, прагнення кожного окремого дослідника стати главою напряму, створивши свою наукову теорію і нав'язати свою точку зору.

«Жіноча тема» була присутня у вітчизняній історіографії близько двох століть. Про видатних росіянок писали багато російських і радянських істориків, від В. М. Татищева і Н. М. Карамзіна до М. В. Нечкіної та В. Т. Пашуто (Пушкарьова 2002). До початку 1980-х. історіографія жіночої історії Росії налічувала близько 6000 назв, але самостійним напрямом вивчення науками про минуле не зізнавалася. Народження напряму «жіночої історії» як особливого способу розповісти про минуле (дискурсивної практики) збіглося у Росії з періодом сприйняття та освоєння нашими науками про минуле низки західних концепцій у роки розбудови.

Запозичення цих концепцій не було б настільки швидким, якби носії нових ідей та підходів не мали вже накопиченого фактичного матеріалу, в галузі історії статей у тому числі. Ще до приходу в російське культурне поле концепції гендера в нашій науці було кілька істориків, які навіть в умовах панування марксистського однодумства сперечалися із загальноновизнаними тоді в радянській науці постулатами – про приниженість та безправність жінок. Вітчизни досоціалістичної епохи, про їх нібито вічну соціальну пасивність, неосвіченість, темряву (Г. А. Тишкін, Е. А. Павлюченко, Н. Л. Пушкарьова). Своєрідність контексту, у якому відбувалося знайомство російських дослідників з новою риторикою та новими ідеями, привносними жіночими та гендерними дослідженнями, полягало не тільки в одночасності отримання знань – і про жіночу історію, і про гендер, і про пов'язану з цим концептом нову методику роботи з матеріалом. На відміну від Заходу, де типовим було протиставлення мужності та жіночності (чоловічий і жіночої історії), народження «жіночої історії» в СРСР було реакцією не на мачизм⁵, не на сексизм і чоловічий шовінізм, а на уніфікацію статевих відмінностей, типову радянського суспільства. Як окремі аспекти загальної теми ті чи інші сторони історії жінок (особливо участь жінок у визвольному русі) вивчалися, але «особливість» соціального досвіду жінок, їх системи

цінностей не визнавали. Отже народження напряду виявилось над формі боротьби з чоловічим домінуванням, а як відновлення відмінностей статей, про які воліли не згадувати творці концепції «особистості комуністичного завтра». Інтерес до жіночої історії був формою протесту проти типового для російської традиції замовчування питань статі у суспільних дискусіях, проти прагматизму радянської ідеології. з її концептом «працюючої матері» (жінки, яка зобов'язана працювати нарівні з чоловіком і зобов'язана народжувати), а також осміяння феміністок у радянській історіографії. Основними носіями ідеї та практики дискримінації жінок у СРСР виступали не чоловіки як соціальна група, а держава, демократична лише за проголошуваними гаслами, але тоталітарне по суті – і це теж відрізняє російські особливості народження жіночої та гендерної історії в Росії.

Таким чином, історії гендерних досліджень та гендерної історії у вітчизняній історіографії близько 20 років. За ці роки виникла спільнота фахівців з жіночої та гендерної історії, об'єднане до Міжрегіонального громадського об'єднання. Велику роль в інституціоналізації напряду відіграли не столичні, а регіональні наукові центри та лабораторії в університетах та вишах Іваново, Твері, Самари, Мурманська, Петрозаводська, Набережних Човнів, Воронежа, а на російськомовному просторі – Мінська та Харкова. Інтелектуальна (і фінансова) підтримка західних фондів, спрямована на це дослідницьким об'єднанням, зіграла незаперечну роль у формуванні напряду гендерних досліджень минулого та гендерної історії. Заохоченням до створення вищезгаданих об'єднань (у яких історики становили незначну частину порівняно з соціологами та психологами) був не запит «знизу», а вплив «згори», у тому числі і проникнення в російськомовне інтелектуальне середовище теоретичних ідей фемінізму як імператива сучасної західної культури. У Європі та США феміністські гасла були складовою концепції громадянського суспільства, російські активістки спробували йти тим самим шляхом.

Фінансові вливання у «жіночу тему» пробудили інтерес співробітників РАН до новоутворених центрів та напрямків роботи, змусили російських чиновників помітити народження організаційних структур, що іменувалися «центрами гендерних досліджень», оскільки вони отримували фінансову допомогу із Заходу.

Система грантової підтримки дуже допомогла індивідуальним грантоодержувачам, більшість з яких звернули всі сили на поширення знань та переконань з гендерної історії. (феміністських у тому числі). Водночас, проектні групи, які отримують допомогу від західних організацій, відповідали запитам іноземних фондів часом більше, ніж потребам російської науки. Виник феномен «неправдивого активізму»: під оголошені програми писалися проекти, які хотіли бачити грантодавці. Останні, у свою чергу, дуже неохоче підтримували вивчення жіночої історії періоду Середньовіччя та раннього Нового часу, феміністську антропологію, гендерну археологію та були орієнтовані на ті проекти, в яких переглядалася націленість вирішення сучасних завдань, а чи не накопичення фундаментальних знань. Тим часом, гроші давалися під громадську діяльність, тому дослідники змушені були політизувати свої тексти. Проектна схема фінансування по грантам була розрахована на тривалу, систематичну підтримку перетворень. Для отримання нового фінансування необхідно було демонструвати успіхи за попередніми проектами. Впровадження гендерної історії йшло верхи. Проте кількість проектів і публікацій з гендерної історії таки зростала, але було б перебільшенням вважати, що вони суттєво впливали на інтелектуальну ситуацію в Росії. Вони зробили свою справу у 1990-ті роки. Завдяки їм виник інтерес і до жіночої історії, і до гендерних досліджень минулого .

При цьому інтеграція останніх у «велику науку» Росії – включення тематики, пов'язаної з історією статей, в основне русло суспільного та наукового дискурсу, поява відповідних рубрик у журналах та щорічниках, спеціальних секцій на конференціях відбувається дуже повільно. Самі

терміни (гендер, гендерний) прийняті в науковий дискурс, а ідеї, розроблені західним жіночим рухом та їх породженням – гендерними дослідженнями, – ні. Якщо під гендерними дослідженнями в історії та гендерній історією мати на увазі інші методичні прийоми роботи з матеріалом, інший ракурс історичного бачення, то такому визначенню відповідають лише окремі статті у збірниках та періодичних виданнях.

Особливо виділяються у цьому плані альманахи гендерної історії «Адам і Єва» (Москва), щорічник «Соціальна історія» (Москва), що рецензується ваковський журнал «Жінка у суспільстві» (Іваново). Монографій з гендерної історії, тим більше, що містять не огляди виданого за кордоном, а серйозну аналітику архівних даних майже немає. Теоретичні підходи гендерної історії, якою вона є у Західній Європі складні вимагають комплексного переосмислення матеріалу, а цільова аудиторія таких робіт неясна. Найбільш близькі до західного розуміння гендерної історії ті з досліджень, які відносяться до історії жіночого руху та жіночого соціального активізму в ХІХ–ХХ ст.

Які публікуються в перерахованих вище журналах та щорічниках автори намагаються ставити під сумнів розподіл гендерних ролей, що склався в минулому і теперішньому. Вони по-іншому підходять до збору емпіричного матеріалу, оскільки питання, які вони перед собою ставлять, припускають феміністську рефлексію. Спеціалісти, що дистанціювалися від центрів гендерних досліджень, розробляли приватні питання жіночої історії в контексті вивчення історії та етнології сім'ї, права, культури, релігії, освіти, історії праці та повсякденності, громадських рухів та історії соціальної роботи, хоч і залишаються часом розрізненими та нечисленними, продовжують скрупульозну роботу в архівах та бібліотеках. По суті вони вносять щоденний внесок у розвиток не так гендерних досліджень минулого, гендерної історії, скільки історії жіночої. Прихильники та прихильниці цього стилю вивчення «історії жінок» не називають себе прихильниками феміністських ідей, але це не

применшує зробленого ними. Філософи, соціологи та психологи «відкрили» гендер, поставили питання про те, як гендерна ідентичність переломлює погляд людини на світ, виявили відмінності в жіночому та чоловічому соціальному досвіді, який став особливим джерелом знання. Історики, застосовуючи гендерний підхід до аналізу соціально-історичних явищ, показали, як жіночий досвід співвідносився з чоловічим у минулі століття і якою мірою ця взаємодія формувала культурні стереотипи, норми та ідентичності. Ці нові знання про минуле впливають на тих, хто їх отримує, а разом з ними змінюють і реальність. Саме тому в гендерній історії закладено революційний – щодо старої науки – сенс. [30;154].

1.3. Гендер у ЗМІ

Всю роботу з гендерної освіти засобів масової інформації можна умовно розбити на чотири етапи:

1. Політична заява, коли МОП вперше заявляє про свої наміри розпочати активну роботу з журналістами з питань гендерної рівності в засобах масової інформації. Таке заява може бути зроблена через організацію конференції або круглого столу (наприклад, на тему «Гендерна рівність у сфері праці: роль ЗМІ»), на який необхідно запросити представників (бажано, керівників) основних національних ЗМІ (друкованих видань, ТВ- та радіокомпаній), а також тристоронніх партнерів МОП (міністерство праці, організацію роботи) (профспілки), інші партнерські організації, міжнародні агенції з розвитку, донорів. Під час такої конференції/круглого столу представники МОП мають наголосити на важливості роботи з журналістською спільнотою для формування громадської думки, а також чітко описати плани та перспективи співпраці МОП із ЗМІ щодо просування та висвітлення питань гендерної рівності.

2.«Сенситизація» керівників ЗМІ, або етап підготовчої роботи з керівниками національних ЗМІ — людьми, які значною мірою визначають політику та зміст видань з одного боку, та приймають рішення щодо участі працівників у тренінгу, з іншого. Враховуючи їх завантаженість та неможливість особисто бути присутніми на тривалих заходах, бажано провести окремі зустрічі з головними редакторами та керівниками ЗМІ, де у більш стислому форматі довести інформацію про завдання передбачуваного тренінгу, або організувати невеликі (1–1,5 години) «круглі столи» (наприклад, у формі сніданку), на які можна також запросити представників (бажано керівників) тристоронніх партнерів.

3. Етап розвитку можливостей, або проведення тренінгу. На цьому етапі основні зусилля мають бути спрямовані на розробку всіх матеріалів, необхідних для тренінгу, його підготовку та організацію.

4. Проведення національного конкурсу для засобів масової інформації на кращу публікацію, теле- або радіопрограму на тему: «Рівні права та можливості на ринку праці». Це завершальний і особливо важливий етап усієї роботи, оскільки саме в процесі проведення конкурсу, через матеріали, які надсилатимуться для оцінки журі, можна оцінити ефективність усієї попередньої роботи. Участь у конкурсі є також дуже хорошим професійним стимулом для журналістів творчо використовувати знання, отримані під час тренінгу, та спробувати свої сили.

Відповідно до Глобального пріоритету ЮНЕСКО «Гендерна рівність», Організація сприяє досягненню повної гендерної рівності у засобах масової інформації до 2030 року. Гендерно-орієнтовані показники для ЗМІ забезпечують засоби масової інформації комплексною основою для аналізу їхнього змісту та роботи, а також є основою для навчальних ініціатив за участю медійних організацій у всьому світі.

Глобальний альянс з питань гендерної політики та ЗМІ, створений з ініціативи ЮНЕСКО, об'єднує сотні організацій з кожного регіону світу для координації зусиль та досліджень з питань стратегій та політики, що забезпечують гендерну рівність.

Основна мета Міжнародної організації праці (МОП) – гідна та продуктивна праця чоловіків і жінок в умовах свободи, безпеки та пошани людської гідності. Гендерна рівність є ключовим елементом розробленої МОП концепції гідної праці – праці, що сприяє соціальному прогресу, рівності та економічному зростанню .

Інформаційна діяльність МОП здійснюється за двома основними напрямками: поширення інформації про роботу Організації та активна роз'яснювальна робота з питань, що перебувають у віданні МОП. Розширюючи свою аудиторію, насамперед за рахунок використання нових засобів, стратегій та методів комунікації, МОП сприяє включенню гідної праці в міжнародну стратегію розвитку та в кінцевому підсумку

привертає до неї увагу тих, від кого залежить втілення цієї концепції у життя. Показовим є той факт, що у плануванні програми та бюджету МОП на дворіччя 2005–2006 рр. 2005 року, інформаційно-роз'яснювальна робота виділена як один із шести головних напрямів роботи Організації. Реалії сьогодення диктують необхідність кожної міжнародної організації ефективно просувати свої ідеї, використовуючи весь набір інструментів і методів — роботу із засобами масової інформації, Інтернет, організацію тематичних кампаній. Найважливішу роль тут відіграють проекти, спрямовані на тіснішу співпрацю з журналістами та журналістськими організаціями.

Проект МОП, про який йдеться у цій публікації, – один із прикладів такої співпраці. Тему висвітлення проблем гендерної рівності у ЗМІ було обрано не випадково. Як зазначалося в Платформі дій, прийнятої Четвертою всесвітньою конференцією щодо становища жінок (1995 р.), «скрізь існує потенційна можливість для того, щоб засоби масової інформації вносили набагато більший внесок у покращення становища жінок». При цьому автори Платформи дій висловлювали занепокоєння у зв'язку з тим, що «друковані та електронні засоби масової інформації в більшості країн не створюють збалансований образ жінок, які ведуть активне та різноманітне життя, та їх соціальний внесок у світі, що змінюється» [37].

На жаль, з 1995 року ситуація мало змінилася і преса держав колишнього СРСР – не виняток. У нашому регіоні ці сюжети не включені до порядку денного постійної журналістської дискусії, хоча гендерні проблеми на території країн СНД є досить гострими і є безпосереднім гальмом на шляху здорового демократичного розвитку. Справжній посібник – результат багаторічної роботи кількох журналістських організацій та експертів, розпочатої в середині 90-х років у Росії, Казахстані, Киргизстані, Вірменії та інших країнах СНД у галузі гендерної освіти. У 2003-2005 роках. Субрегіональне бюро МОП стало

активно співпрацювати у цьому напрямі з Асоціацією журналісток, Спілкою Журналістів та регіональними відділеннями Міжнародної федерації журналістів у країнах СНД.

Посібник адресований насамперед гендерним тренерам та викладачам факультетів журналістики ВНЗ, а також активістам журналістської спільноти, які бажають проводити тренінги з гендерних питань серед працівників ЗМІ. В його основу лягли матеріали та досвід організації десятків зустрічей та семінарів, круглих столів, широких суспільних дискусій та практичних занять з проблем гендерної рівності, проведених за останні роки в СНД.

Особливий внесок у підготовку та остаточне доопрацювання цієї допомоги був зроблений спільним проектом МОП та Уряду Нідерландів «Розширення можливостей зайнятості юнаків та дівчат та інших уразливих верств населення через розвиток професійної підготовки та підприємницької освіти», однією з найважливіших цілей якої було просування гендерної рівності в країнах Кавказу та Центральної Азії. В рамках проекту було організовано круглі столи та низку спеціальних тренінгів з гендерних питань для журналістів та працівників ЗМІ у Вірменії, Грузії та Азербайджані. Для подальшого використання досвіду та результатів цієї новаторської роботи в інших країнах робоча група експертів підготувала цей посібник.

Як було зазначено раніше, всім учасникам тренінгу пропонується надати власні матеріали, присвячені економічній ситуації, соціальним проблемам, становищу чоловіків та жінок на ринку праці, гендерній рівності, а також матеріали тих видань, працівниками яких вони є, та публікації на ці теми, що викликали широкий громадський резонанс.

Першою складовою тренінгу є представлення підготовленого заздалегідь гендерного аналізу національних ЗМІ та обговорення публікацій. Важливо, щоб для обговорення були відібрані як публікації національною мовою, так і російськомовні публікації. Переважно, щоб

більшість матеріалів були доступні для читання більшості учасників тренінгу. Доцільно зробити анотований переклад деяких «показових» статей з національної на російську/англійську для аналізу та обговорення.

Ще раніше, у роки перебудови, різні групи дослідників та активісток громадянського суспільства в Москві та Петербурзі порушували питання про переосмислення ідеологічних установок щодо призначення та соціально-економічної ролі чоловіків та жінок у суспільстві та про значення виступів преси та телебачення з цього приводу.

Російська Асоціація журналісток, що розпочала роботу на початку 1990-х, займалася гендерною просвітою колег, проводила публічні дискусії та читання з проблеми в Москві та інших містах РФ. Однак у повному розумінні слова послідовна робота з інтеграції гендерної проблематики у ЗМІ на просторі СНД почалася після 1995 року. Саме у 1995 році відбулася перша міжнародна конференція «Жінки та журналістика» під егідою ЮНЕСКО в Торонто, де були представлені результати першого дослідження, присвяченого становищу жінок у медійній сфері, та заявлені пріоритетні напрямки роботи з подолання сексизму у ЗМІ.

Російські журналістки, які брали участь у конференції, вперше познайомилися і з міжнародною практикою підвищення гендерної чутливості у ЗМІ.

На Четвертій Всесвітній конференції з становища жінок, що відбулася в тому ж 1995 році в Пекіні, проблемам мас-медіа було присвячено кілька секцій, у яких взяли участь представниці СНД. Там же вперше було поставлено проблему гендерної цензури. У розробленому та прийнятому під час конференції принциповому міжнародному документі — Пекінській Платформі дій проблемам мас-медіа приділялася особлива увага.

Одне з 12 пріоритетних завдань Платформи була безпосередньо присвячена ЗМІ, вказувала на необхідність залучення більшої кількості

жінок у роботу ЗМІ та виховання гендерної чутливості журналістів. Обидві конференції дали імпульс новаціям та сміливим експериментам у Росії, країнах Балтії та СНД. Асоціація журналісток у Росії розпочала масштабне гендерне дослідження публікацій преси. Моніторингом телепрограм центрального та регіонального ТБ займалася асоціація «Фемін» у Набережних Човнах.

Розпочала роботу Асоціація жінок у ЗМІ Центральної Азії, яка об'єднала представниць п'яти країн. Жіноча феміністська ліга Казахстану проводила власний моніторинг публікацій та передач. У 1996-1999 роках у Москві проходили щорічні міжнародні зустрічі журналісток різних країн, у яких, крім представниць країн СНД, брали участь практики та дослідники зі Швеції, США, Канади, Норвегії, Португалії, Італії, Болгарії, Литви, інших країн. У Набережних Човнах, починаючи з 1997 року, проходив міжрегіоний, а потім міжнародний фестиваль телевізійних програм «Жіноча тема». З 1996 року у Москві почав виходити міжнародний жіночий журнал «WE/МИ. Діалог жінок» (створений 1992 року як російсько-американська ініціатива), присвячений становищу жінок країн із перехідною економікою, у якому активно друкувалися журналістки регіону.

В Інтернеті активно працював сайт, а потім портал «Жінка та суспільство», в якому також висвітлювалися проблеми ЗМІ. З 2005 року журнал «WE/МИ» користується підтримкою Жіночої мережевої програми «Відкрите суспільство» та виходить у Тбілісі. Він приділяє особливу увагу проблемам СНД.

Асоціація журналісток щороку випускала результати досліджень гендерного порядку денного у ЗМІ (аналіз преси та гендерних уподобань журналістів), збірки доповідей щорічних конференцій, збірники з проблем гендерної цензури у ЗМІ. В рамках новаторського проекту Інституту «Відкрите суспільство» з гендерного аналізу російського законодавства було проаналізовано та опубліковано аналіз Закону про

ЗМІ. Активно перекладалася зарубіжна література із проблеми. Розширювалися програми творчих обмінів: у рамках російсько-шведського проекту відбулися семінари з гендерної проблематики у ЗМІ у Москві та Стокгольмі; з ініціативи брюссельської організації «Екіпаж» відбулися дискусії у Петербурзі, Лондоні, Брюсселі. Дедалі більше організацій включало обговорення гендерних питань до порядку денного, пропонуючи найрізноманітніші форми роботи — від дискусій і конференцій до виставок і провокаційних акцій (як організований Санкт-Петербурзьким Центром гендерних досліджень проект «Стоп сексизм»).

2000 року Жіноча мережева програма Інституту «Відкрите суспільство» розпочала проект «Гендерна політика у ЗМІ», який охопив 13 країн. В рамках програми йшла підготовка телевізійних та документальних проектів з гендерної проблематики, а також здійснювалася програма гендерних тренінгів для журналістів. Останні викликали інтерес і в інших донорів, внаслідок чого у країнах Кавказу та Центральної Азії відбулося не менше 9 семінарів з гендерною повісткою. У ході роботи обговорювалися найрізноманітніші проблеми — від характеру та специфіки роботи жінок-журналісток до висвітлення окремих тем — участь жінок у прийнятті рішень, торгівля жінками, домашнє насильство, а також національних сюжетів (калим, крадіжка наречених тощо).

Один із важливих результатів програми — розвиток нових ініціатив, зокрема створення спочатку грузинської, а потім міжнародної асоціації «ГендерМедіаКавказ», яка об'єднала журналістів регіону, зацікавлених у висвітленні гендерних проблем; створення Інформаційного бюлетеня «Кавказія». У цей же час почала формуватися співпраця національних журналістських організацій, дослідників та активістів НУО у країнах регіону. Асоціація журналісток у Росії, мережа якої налічувала до початку 2000 вже понад 500 адрес у регіонах країни, вступила у партнерські відносини зі Спілкою журналістів Росії. Спілка журналістів Вірменії

взяла активну участь у роботі гендерних семінарів, до обговорення включилися національні відділення «Інтерньюс».

Новий етап роботи розпочався у 2001 році, коли 24-й Конгрес Міжнародної Федерації журналістів прийняв спеціальний документ на захист гендерної рівності та включив гендерний порядок денний до своїх пріоритетів. Спілка журналістів Росії одним із перших відгукнулася на заклик МФЖ, розробив власний документ «Жінка в редакції». У 2002 році в Монголії відбулася зустріч представників журналістських організацій країн Центральної Азії, Кавказу, Росії та Монголії, на якій було вироблено Регіональний план гендерного розвитку журналістських організацій.

Були національні конкурси у ЗМІ як нова технологія для підвищення гендерної чутливості журналістів. Гендерна дискусія, що не припиняється протягом 10 років у ЗМІ та журналістській спільноті СНД, донедавна не мала чіткого фокусу. Різноманітність проблем, що хвилює співтовариство та аудиторію, швидкість змін, що відбуваються в країнах, не давали можливості її учасникам вибрати якийсь один напрямок. На семінарах, тренінгах та конференціях обговорювалися проблеми законодавства, виборів, економічних реформ, соціальних бід, культури, національних традицій.

У 2000 році Асоціація журналісток Росії включилася до масштабного російсько-канадського проекту, присвяченого подолання гендерної асиметрії на ринку праці. У рамках проекту, крім семінарів та дискусій, відбувся перший всеросійський конкурс «Ділова жінка», який викликав великий інтерес журналістів та аудиторії. Таким чином, увага медіаспільноти була сфокусована на проблемах ринку праці та участі жінок у ньому [40; 67].

1.4. Міфи та стереотипи гендеру

Міжнародний жіночий день є приводом відзначити прогрес у досягненні гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок, а також критично проаналізувати ці досягнення та прагнути надати додаткового імпульсу процесу забезпечення гендерної рівності у всьому світі», – йдеться у меморандумі ЮНЕСКО. На жаль, гендерна упередженість – річ реальна, але вчені розвінчують багато стійких міфів про «чисто жіночі» та «чисто чоловічі» якості.

Є дослідженні Єльського університету 2012 року, в якому вчені досвідченим шляхом довели існування гендерного перекосу при найму на роботу: 127 професорам хімії, біології та фізики з шести університетів США було розіслано ідентичні резюме, яким у довільному порядку привласнили жіноче ім'я Дженніфер або чоловіче. Результати показали, що чоловіки-здобувачі були не лише набагато кращими з точки зору компетентності та доцільності найму, але й отримували привабливіші пропозиції із зарплати: у середньому на 3,730 доларів на рік більше, ніж жінки.

Стереотип – це пристосувальна реакція організму на ситуації, що повторюються багато разів. Стереотипи часто звільняють людину від прийняття ним індивідуалізованих рішень у типових ситуаціях. Гендерний міф це типове для суспільства, але щодо помилкове визначення, в основному не підкріплене науковими фактами, про призначення чоловіка та жінки в соціумі, поділ їх ролей, природу, особливості поведінки тощо.

Сьогодні – час бурхливого розвитку, корінних перетворень у системі засобів всього пострадянського простору. Йдеться не лише про зміни ідеологій, розширенні медійного поля, експансії електронних ЗМІ, а й про виникнення та боротьбу ринків, про важливі зміни у самій журналістиці та журналістській спільноті.

Не буде перебільшенням сказати, що саме журналістика йшла в авангарді боротьби за оновлення суспільства наприкінці 80-х років. ХХ ст. «Громадянська війна в літературі», що виплеснулася на сторінки не лише художніх, а й суспільно-політичних видань, стала середовищем, у якому не тільки загострювалися полемічні списи архаїстів і новаторів, а й викристалізовувалися нові формули та тенденції, основні вектори інтелектуального руху наступних років. Для багатьох завойована в боях свобода слова досі залишається найочевиднішим результатом тієї вибухової, надзвичайно енергетичної пори [39].

Була введена гендерна цензура, яка замовчує або свідомо спотворює суть тих процесів та проблем, які мають безпосереднє ставлення до життя чоловіків і жінок у країні представляє їх вкрай тенденційно та стереотипно. Жінок – насамперед. І наслідки цієї обставини виходять далеко за межі суто журналістських обговорень. Бо все, про що не сказано (і не показано по ТБ), як ніби не існує зовсім. Втім, гендерна цензура не вчора народилася, вона давно й міцна в'їлася в пори нашої масової культури і бере початок, як і багато іншого, у нашій історії.

У цьому плані цікаво подивитися, яким чином наша масова культура представляла і представляє образи жінок, які стереотипи виробляла та продовжує виробляти. Існування журналістики неможливе без стереотипів. З появою першої газети до створення глобальної системи масових комунікацій стійкі уявлення про добро і зло, героїзм і підлість, рятівника людства і «ворога народів» тощо. були не лише неодмінним атрибутом кожного адресованого широкої аудиторії повідомлення, але безпосередньо самим будівельним матеріалом будь-якої публікації, радіопрограми або телепередачі. [38].

Основний стереотип – є чоловічі та жіночі професії. Наукового пояснення немає.

Другий стереотип – успішна у кар'єрі жінка нещаслива в особистому житті. Наукових пояснень немає.

Третій стереотип – жінка не повинна бути у начальниках. Наукового пояснення немає тощо.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

Поняття «гендер» у кожному джерелі розглядається з різних сторін. Гендер – досить складне поняття, оскільки розкриває різноманітний зміст явища. У науковій літературі воно використовується в кількох значеннях: гендер як соціально-рольова та культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка та жінки, на відміну від біологічної; гендер як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої чи чоловічої статі; гендер як політика рівних прав чоловіків та жінок, а також діяльність зі створення механізмів її реалізації. Виділяється три напрями розуміння гендера: гендер як соціальна конструкція через механізми соціалізації, поділу праці, гендерних ролей, мас-медіа, стереотипізування; гендер як мережа, структура або процес, тобто розуміння гендера як стратифікаційної категорії разом з іншими стратифікаційними категоріями; гендер як культурна метафора у філософських та постмодерністських концепціях.

На наш погляд, універсальним визначенням даного поняття є наступне висловлювання : «Гендерна приналежність – це сукупність ознак людини, визначальних його приналежність до чоловікам чи жінкам, головним чином культурному та соціальному плані».

Можна сказати, що в загальному тлумаченні того, що є гендер і чим він відрізняється від статі, є певна єдність. На перший погляд концептуальні відмінності між підлогою та гендером можуть бути зрозумілими. Однак на етапі емпіричної інтерпретації поняття гендера виникають проблеми.

Гендер сприймається як групи, виділені виходячи з відмінностей, заданих культурою, соціальними нормами, соціалізацією, формують гендерні ролі, гендерні стереотипи, специфіку соціальних функцій. Гендерна приналежність розкривається через певні суспільством ролі, засвоєні та очікувані моделі поведінки, які асоціюються з чоловіками та жінками. Коли люди говорять про статеву приналежність, вони зазвичай

мають на увазі гендерну нерівність – умови, за яких жінки та дівчатка мають менше можливостей тільки через їхню гендерну приналежність.

Подвійний стандарт щодо дівчат і жінок завдає шкоди всьому суспільству та негативно відбивається на економічному розвитку. Країни, в яких жінки мають рівні права, є більш заможними. Такі країни швидше розвиваються, їхнє економічне становище краще, у них діють більш ефективні системи державного управління, що є важливим фактором зростання та розвитку. Це проблема.

Гендерні норми, ролі та відносини можуть впливати на стан здоров'я та впливати на досягнення психічного, фізичного та соціального здоров'я та благополуччя. Програми охорони здоров'я, що розробляються з урахуванням гендерного аспекту, здійснюються належним чином, позитивно позначаються на чоловіках, жінках, хлопчиках і дівчатках.

Поняття гендера настільки широке і розпливчате, що йому складно дати операційне визначення. Слово «гендер» використовують для опису соціальних характеристик статі, але якихось загальноприйнятих специфічних «індикаторів гендеру» немає. Гендер також можна розуміти як процес та результат самоідентифікації, точніше як самооцінку виразності типів статевої поведінки.

Жіночі та гендерні дослідження в історичних науках ставлять у центр вивчення проблему соціального конструювання статевих відмінностей, взаємозв'язок та вплив цих процесів на загальну картину історичного поступу людства. У центрі вивчення істориків-гендерологів – аналіз уявлень про кожну зі статей у різні історичні часи, самоуявлень кожної статі, вивчення нерівного розподілу матеріальних та духовних благ, влади та престижу між статями, а також інститутів соціального контролю, що регулювали цей розподіл.

Гендерологи вивчають соціальні ієрархії, що виникали у зв'язку з цим – як у масштабі всього суспільства, так і класу, соціальної, етнічної, спорідненої чи іншої групи. Проте існують певні розбіжності в

термінологічному апараті. Гендерна історія – наукова дисципліна, центральним предметом вивчення якої є історія взаємодії чоловічого та жіночого досвіду як одного з найважливіших аспектів соціальної організації, його впливу на формування соціальної дійсності та її змін у просторі та часі. Своєю появою гендерна історія зобов'язана інтенсивному розвитку феміністичних досліджень у 1970-ті роки.

У пострадянську науку поняття «гендер» увійшло межі 1980-х і 1990-х років із складанням наукової галузі гендерних досліджень . Сьогодні поняття «гендер» як протиставлене поняттю «стать» як у пострадянських країнах, так і в усьому світі широко використовується в багатьох контекстах, зокрема, у соціальних науках та документах Всесвітньої організації охорони здоров'я. Гендерні дослідження близькі до теорії конфлікту, оскільки розглядають соціальні взаємодії у перспективі влади – як боротьбу між різними групами за владу, ресурси та статус.

Гендерна історія – напрям у дослідженні минулого, що використовує пізнавальні можливості категорії «соціальної статі» для аналізу суспільних явищ та процесів. Термін «гендерна історія» використовується або як узагальнююче поняття, що підсумовує історію статей, а також сексуальних меншин, або як синонім «історії жінок» у її описовому варіанті.

Гендерна історія – це історія того, як суспільства минулого і чоловіки і жінки, що живуть в них, ставилися до диференціації статей, як вони описували цю диференціацію, яке значення вони їй надавали», – вважає німецький історик Р. Бок .

Таким чином, історії гендерних досліджень та гендерної історії у вітчизняній історіографії близько 20 років.

Будь-які ЗМІ не лише відображають, а й конструюють реальність. Як створювати матеріали та сюжети з гендерної тематики максимально коректно, не відтворюючи знову і знову старі міфи та стереотипи? Без

чіткої методології створення гендерно-коректних текстів сучасному журналісту не обійтись. Для того, щоб ЗМІ обслуговували свої спільноти найбільш ефективним чином, кількість мовників, друкованих та онлайн видань має відображати різноманітність та спектр думок аудиторії.

Відповідно до Глобального пріоритету ЮНЕСКО «Гендерна рівність», Організація сприяє досягненню повної гендерної рівності у засобах масової інформації до 2030 року. Гендерно-орієнтовані показники для ЗМІ забезпечують засоби масової інформації комплексною основою для аналізу їхнього змісту та роботи, а також є основою для навчальних ініціатив за участю медійних організацій у всьому світі.

Глобальний альянс з питань гендерної політики та ЗМІ, створений з ініціативи ЮНЕСКО, об'єднує сотні організацій з кожного регіону світу для координації зусиль та досліджень з питань стратегій та політики, що забезпечують гендерну рівність.

Є багато стереотипів на просторі Інтернету, які не мають посилання на джерела та літературу.

Стереотип – це пристосувальна реакція організму на ситуації, що повторюються багато разів.

Стереотипи часто звільняють людину від прийняття ним індивідуалізованих рішень у типових ситуаціях. Гендерний міф – це типове для суспільства, але щодо помилкове визначення, в основному не підкріплене науковими фактами, про призначення чоловіка та жінки в соціумі, поділ їх ролей, природу, особливості поведінки тощо.

Сьогодні – час бурхливого розвитку, корінних перетворень у системі засобів всього пострадянського простору. Йдеться не лише про зміни ідеологій, розширенні медійного поля, експансії електронних ЗМІ, а й про виникнення та боротьбу ринків, про важливі зміни у самій журналістиці та журналістській спільноті.

Була введена гендерна цензура, яка замовчує або свідомо спотворює суть тих процесів та проблем, які мають безпосереднє

ставлення до життя чоловіків і жінок у країні представляє їх вкрай тенденційно та стереотипно. Жінок – насамперед. І наслідки цієї обставини виходять далеко за межі суто журналістських обговорень. Бо все, про що не сказано (і не показано по ТБ), як ніби не існує зовсім. Втім, гендерна цензура не вчора народилася, вона давно й міцна в'їлася в пори нашої масової культури і бере початок, як і багато іншого, у нашій історії.

РОЗДІЛ II. ГЕНДЕРНИЙ ПОРТРЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Загальні параметри дослідження

По-перше, визначимо кількість міст, у яких проводитиметься аналіз ЗМІ. У Донецькій області 52 міста. Деякі з них – тимчасово окуповані, але ЗМІ в них доступне для читання.

Отже, міста:

1. Авдіївка;
2. Амвросіївка;
3. Бахмут;
4. Білицьке;
5. Білозерське;
6. Бунге;
7. Волноваха;
8. Горлівка;
9. Гірник;
10. Дебальцеве;
11. Добропілля;
12. Докучаєвськ;
13. Донецьк ;
14. Дружківка;
15. Єнакієве;
16. Жданівка;
17. Залізне;
18. Зугрес;
19. Іловайськ;
20. Кальмиуське;
21. Костянтинівка;
22. Краматорськ;

23. Красногорівка;
24. Хрестівка;
25. Курахове;
26. Лиман;
27. Макіївка;
28. Маріуполь;
29. Мар'їнка;
30. Мирноград;
31. Моспине;
32. Миколаївка;
33. Новоазовськ;
34. Новогродівка;
35. Покровськ;
36. Родинське;
37. Світлодарськ;
38. Святогірськ;
39. Сіверськ;
40. Селидове;
41. Слов'янськ;
42. Сніжне;
43. Соледар;
44. Торецьк;
45. Вуглегірськ;
46. Вугледар;
47. Українськ;
48. Харцизьк;
49. Часів Яр;
50. Чистякове;
51. Шахтарськ;
52. Ясинувата.

2.2. Аналіз видань Донецької області у вигляді статистик та таблиць
Розглянемо кількість ЗМІ , їх найменування , гендер, вік , освіту редакторів.

1.М. Авдіївка. Газета «Новий луч». Головний редактор – Регіна Гадієва (40 років, вища – освіта).

Засновник газети – районна адміністрація .

2. Бахмут та Горлівка . Газета «Кочегарка» . Анна Лободюк (31 років, освіта –вища).

3. Газета « События». Головний редактор газети – Мардіян Вадим Сергійович (41 років, освіта – вища).

Редактор відділу розслідувань, консультацій та кримінальних новин – Еріка Герасименко.

Редактор відділу подій – Олена Тихонова.

Репортер-коректор – Ольга Василенко.

4.Бугне. «Новая газета». Головний редактор — Муратов Дмитрій Андрійович (60 років, освіта – вища) .

5. Волноваха . Газета «Наше слово». Редактор: Олександр Назаренко (49 років, освіта – вища).

Газета «Городок-Інформ». Редактор: Потапенко Валерій Іванович (58 років, освіта – вища).

Газета «Волноваха» . Редактор: Бельдей Миколай Іванович (46 років, освіта – вища).

Газета «Клубний вісник» . Редактор: Забитчук Віталій Олексійович (41 років, освіта – вища).

Газета «Хлібороб». Редактор: Дубіцький Анатолій Іванович (38 років, освіта – вища).

Газета «Волновахський кур'єр». Редактор: Новікова Ніна Сергіївна (47 років, освіта–вища).

Газета «Информация к размышлению» . Редактор: Ілющенко Олена Володимирівна (38 років, освіта – вища). Марина Сергеевна Сулима – заступник головного редактора.

6. Дебальцеве . Газета «Трибуна». Головний редактор – В. Н. Ушков (52 роки, освіта – вища).

7. Добропілля . Газета « Новий шлях». Головний редактор – Красноплахова Наталія Анатоліївна (43 роки, освіта – вища).

8. Докучаєвськ. Газета «Наше время» . Головний редактор – Світлана Харинська (39 років , освіта – вища) .

Газета «Докучаевец» . Головний редактор – Тетяна Демчук (51 рік , освіта – вища).

9. Донецьк. Газета « Алло, газета». Головний редактор – Дубініна Тетяна Миколаївна (48 роки, освіта – вища).

Газета «Вечерний Донецьк» . Леонід Данилович Лапа (39 років , освіта – вища).

Газета «Газета По-донецки» . Євген Ясенов , його заступник– Сергей Голоха (59 років , освіта – вища).

Газета «Донбасс, газета». Головний редактор – Александр Бриж, його заступник – Денис Могилевский (33, 37 років; освіта – вища).

Газета «Донецк-Инфо» . Головний редактор – Олександр Бриж (74 роки, освіта – вища).

Газета «Донецкий политехник» . Головний редактор – Ольга Анатоліївна Зимоглядова (67 років , освіта – вища).

Болотіна Любов Юріївна – заступник головного редактора по літературній роботі;

Григор'єва Ірина Володимирівна – заступник головного редактора;

Гутнік Інна Іванівна – комерційний директор;

Балдіна Оксана Костянтинівна - кореспондент;

Дмитрієвський Олександр Володимирович – кореспондент;

Гордєєва Людмила Васильївна – кореспондент;

Куцева Катерина Денисівна – кореспондент;

Ребров Ігор Вікторович – оглядач;

Сагань Юрій Павлович – оглядач;

Семенів Василь Петрович – власний кореспондент;

Шевченко Ірина Леонідівна – оглядач;

Волкова Тетяна Анатоліївна – головний бухгалтер;

Галаган Лариса Анатоліївна – діловод;

Гаврилко Світлана Петрівна – бухгалтер;

Охрименко Олександр Іванович – системний адміністратор;

Льяшенко Ольга Миколаївна – коректор;

Сисенко Лідія Іванівна – коректор;

Іванченко Зінаїда Григоріївна – оператор комп'ютерної верстки;

Будовських Тетяна Анатоліївна – менеджер з реклами;

Коваленко Ольга Сергіївна – менеджер з реклами;

Ларіонова Таїсія Миколаївна – оператор комп'ютерного набору;

10. Дружковка. Газета «Дружковка на ладонях плюс» Зайцев А.Н. (55 років , освіта – вища).

11. Єнакієве. Газета «Єнакиевский рабочий». Головний редактор – Ігорь Коровяковський (42 роки, освіта – вища).

12. Іловайськ. Газета «Газета.ru». Головний редактор – Віктор Диментман. (50 років , освіта – вища).

13. Константинівка . Газета – «Провинция». Головний редактор – Мокроусова Дар'я Андріївна (31 рік , освіта – вища).

14. Краматорськ. Газета «Технополис» . Головний редактор – Кубар Олег 49 років , освіта – вища).

Газета «Привет» . Головний редактор – Алексій Газубей (56 років , освіта – вища).

15. Красногорівка. Газета «День» . Головний редактор – Лариса Івшина (61 рік , освіта – вища).

16. Хрестівка. Газета «Новые горизонты». Головний редактор – Світлана Максимова (49 років , освіта – вища).

17. Макіївка. Газета «Вечерняя Макеевка» . Головний редактор – Тетяна Кушак (43 роки, освіта – вища), кореспондент – Ольга Зайцева, спец. кореспондент – Сергій Телиця, відповідальний за випуск газети – Людмила Падченко.

18.Маріуполь. Газета «7Я». Головний редактор – Карамушкин Леонід Олександрович (освіта – вища).

Газета «Приазовский рабочий» . Головний редактор – Елена Васильевна Калайтан (51 рік, освіта – вища) .

19. Новоазовськ . Газета «Родное Приазовье» . Головний редактор – Сергей Шведко (62 роки, освіта – вища) .

20. Родинське . Газета «Дело октября» .Колмакова Ольга Петрівна (46 років, освіта – вища).

21.Сіверськ. Газета «Диалог». Головний редактор – Білова Тетяна Геннадіївна (64 роки, освіта – вища) .

22. Селідово. Газета «Наша зоря» Головний редактор – Наталія Володимирівна Гамідова (56 років, освіта – вища).

23. Славенськ. Газета «Славенская правда». Керівник – Золотарьова Ольга Феліксівна (39 років, освіта – вища).

24.Торецьк. Газета «Тихорецкие вести». Головний редактор– Гордєєва Наталія Вікторівна (50 років, освіта – вища) .

25.Вугледар. Газета «Громрада». Головний редактор – В. Пробачай (51 рік, освіта – вища).

26. Харцизьк. Газета «Родина». Головний редактор – Паладієнко С.В. (41 рік, освіта – вища).

27.Ясинувата . Газета « Ясинуватський вісник». Головний редактор – Сайніді Неллі Андріївна (54 роки, освіта – вища) .

Отже , перша задача : виявити основні кількісні характеристики складу редакцій міських газет (вік, рівень освіти) на підставі їх гендерного складу;

Ми проаналізували гендер шляхом прорахунку чоловіків та жінок. З'ясувалося, що жінок на посаді головного редактора майже вдвічі більше, ніж чоловіків. (ДОДАТОК А). Це руйнує такі стереотипи, як :

- «жінки не хочуть бути керівниками»;
- «чоловіки-керівники працюють ефективніше»;
- «жінки успішніші в жіночих професіях» тощо.

Посада головного редактора досить складна, адже до неї входить безліч обов'язків: розробка концепції розвитку видання; управління роботою всіх працівників редакції; редагування статей, підготовлених авторами видання; написання статей; підготовка матеріалів до друку; написання звітів про роботу редакції.

Ці обов'язки зможе подужати тільки освічена людина з високим рівнем стійкості до стресів. Є стереотип: «жінка не може бути директором».

Але, судячи з робіт у газетах, таких як «Новий луч», «Кочегарка», «Новий шлях», «Наше время», «Вечерний Донецк», «Технополис», «День», «Новые горизонты», «Вечерняя Макеевка», «Диалог», «Наша зоря», «Славенская правда», « Родина», «Ясинуватський вісник» цей стереотип можна спростувати.

Ми проаналізували рівень освіти редакторів , в результаті чого з'ясувалося , що у всіх вища освіту без винятку.

Також нам вдалося дізнатися інформацію про те, на яку спеціальності навчалися головні редактори: журналістика .

В основному на посаді головного редактора лідирує вікова група від 41 до 50 років (і чоловіки, і жінки). (ДОДАТОК Б, ДОДАТОК В).

— проаналізувати пріоритетність важливих для висвітлення у газеті тем із погляду журналістів – жінок та чоловіків.

Пріоритетність тем у будь-якому об'єкті ЗМІ Донецької області однакова: на першому місці – місцеві, соціальні, важливі, на другому – розважальні.

Також всі новини створені за такими важливими критеріями, незалежно від того, хто є головним редактором (чоловік або жінка):

- актуальність, новизна події;
- масштаб, що перевищує порогову цінність події;
- ясність, однозначність події;
- передбачуваність, схожість події з чимось відомим, зрозумілим;
- близькість до аудиторії;
- несподіванка;
- аналогія із гучною подією;
- участь у події знаменитостей;
- можливість співпереживати, драматизм, персоніфікація події;
- негативність події (коли відбувається щось погане);
- цікавість;
- курйозність.

Щодо етики, правила не порушувалися, згідно з «Кодексом етики українського журналіста». Жінки та чоловіки-редактори не порушують правила, таким чином тримають хорошу репутацію.

Аналіз гендеру у пресі на прикладі Маріупольської газет «Приазовський робітник» (аналіз за півроку з першого червня по 30 серпня).

Основні питання аналізу:

1. У кого беруть частіше коментарі: у жінок чи чоловіків?
2. У кого беруть найчастіше інтерв'ю: у жінок чи чоловіків?
3. Кого найчастіше згадують у журналістських матеріалах: жінок чи чоловіків?

За друге червня 2021 року (№38) :

У матеріалі «ГогольFest повернувся до Маріуполя» взяли коментар у Вадима Бойченко (мер м. Маріуполь).

У матеріалі «Підтримати активних » взяли коментар у Людмили Завгородньої (голова товариства співвласників «Ясен-7») , Юлії Лепіховій (Голова ОСББ) ; згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Допомога дорослим і маленьким жителям» взяли коментар у Олега Малахова (маріуполець), Олени Калайтан (голова постійної депутатської комісії з екології) ; згадали двох жінок та одного чоловіка.

У матеріалі «Безпека дітей – в пріоритеті» взяли коментар у Наталії Васеневої (завідувачка дитячого садка) , Сергія Магера (народний депутат України).

У матеріалі «Ласкаво просимо в «Гімназію» взяли коментар у Владислава Троїцького (режисер), Богдана Неборака (культурний менеджер, автор подкасту «Взяла і прочитала»); згадали двох жінок.

За четверте червня 2021 року (№39):

У матеріалі «Любити й захищати» взяли коментар у Павло Кириленко (голова Донецької обласної державної адміністрації), Вадима Бойченко (мер м. Маріуполь) ; згадали два чоловіка.

У матеріалі «Море допоможе квітам» взяли коментар у студентки Приазовського державного технічного університету Марії.

У матеріалі «Дружні сусіди - затишний двір» взяли коментар у Раїси Клочкової (голова ОСББ «9-ї Авіадивізії, 6»), Сергія Магера (народний депутат України) ; згадали одну жінку.

У матеріалі «Зворотній зв'язок» взяли коментар у Василя Клата (директор департаменту транспорту та зв'язку Маріупольської міської ради) , Анни Бутенко (маріупольчанка) ; згадали двох чоловіків.

У матеріалі «Терпіти тирана і чекати розлучення більше не доведеться?» взяли коментар у Любові Гальченко (директорка Центру

соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді); Марини Пугачової (керівниця громадської організації «Маріупольська асоціація жінок «Берегиня»), Ірини Бірюкової (адвокат) ; Вікторії Побережної (головна спеціалістка маріупольського центру з надання безоплатної правової допомоги) , Катерини Шух (Психологиня і арт-терапевтка, консультантка «Берегині») ; згадали двох жінок та одного чоловіка.

У матеріалі «Стрункість без дієт - місія здійсненна» взяли коментар у Вікторії Савицької (дієтологиня-нутриціологиня).

За 9 червня:

У матеріалі «Майстри слова і зірки екрану» взяли коментар у Бориса Дембицького (журналіст), Олени Калайтан (голова постійної депутатської комісії з екології), Валентини Чурикової (кореспондент телеканалу «Сигма»), Михайла Когута (перший заступник міського голови), Степана Махсма (голова Маріупольської районної ради), згадали три жінки.

У матеріалі «Щоб вийти на новий рівень розвитку» взяли коментар у Вадима Бойченко (мер міста Маріуполь).

У матеріалі «Яскраві враження дитинства» взяли коментар у Світлани Ларіонової (мешканка м. Мариуполя), Васил Митько (голова Нікольської об'єднаної територіальної громади) , Наталії Баркалової (голова організації «Радість життя»), Сергія Магера (народний депутат України).

У матеріалі «Схід-Захід разом» взяли коментар у Володимира Федорака (начальник управління культури, національностей та релігій Івано-Франківської облдержадміністрації) ; згадали про одну жінку та одного чоловіка.

У матеріалі «Натхненні гармонією природи» взяли коментар у Сергія Захарова (заступник міського голови), Діани Трима (директор департаменту культурно-громадського розвитку міськради), Олега Ковальова (член правління маріупольської організації Національної

спілки художників України), Константина Чернявського (заступник голови Національної спілки художників України, заслужений художник, кандидат мистецтвознавства, доцент, декан Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури, художник) ; згадали три жінки та два чоловіка.

У матеріалі «Підземний перехід у центрі Маріуполя оновлять» взяли коментар у Сергія Захарова (заступник міського голови).

За 11 червня 2021 року (№40):

У матеріалі «Зворотній зв'язок» взяли коментар у Володимира Борисова (мешканець м. Маріуполя) , Сергія Кесарева (директору комунального підприємства зеленого будівництва), Алли Попової (маріупольчанка), Лариси Мамаєвої (головна лікарка Маріупольської міської лікарні №1).

У матеріалі «Одягають усіх металургів Маріуполя» взяли коментар у Сергія Магера (народний депутат України).

У матеріалі «Не потонути в пластику» згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Не потонути в пластику» взяли коментар у Наталії Якименко (власниця підприємства), Георгія Якименко (водій).

У матеріалі «Безболісно та безкровно» взяли коментар у Наталії Шепотінник (гінеколог).

У матеріалі «Магазин гострих відчуттів» взяли коментар у Антона Кобзарчука (засновник магазину «Пряна крамниця») ; згадана одна жінка.

У матеріалі «Вакцинація: за чутками й авторитетно» взяли коментар у Євгена Матвєєва (директор центру первинної медико-санітарної допомоги №2); згадали одного чоловіка.

За 16 червня 2021 року (№41):

У матеріалі «Екскурсія в серце металургії» взяли коментар у Василя Бородничого (майстер виробничої дільниці), згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Гроші ходять за дитиною» взяли коментар у Олександра Кочуріна (заступник міського голови), Богдана Дужика (депутат, директор ЗОШ №40), Миколи Трофименко (ректор Маріупольського державного університету); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Повернути людей, а з ними і території» взяли коментар у Сергія Сивохо (лідер НППЕ), Вадима Бойченко (міський голова), Валентина Якушика (доктор політичних наук, професор), Сергія Магера (Народний депутат України).

У матеріалі «Зібратися на шкільний бал допоможуть добрі серця» взяли коментар у Ніни Павлюк (Керівниця організації «З нами добрі серця», депутатка міської ради), Геннадія Вовченко (представник молодіжної організації меткомбінату імені Ілліча); згадали два чоловіка.

У матеріалі «Літо, діти, карантин» взяли коментар у Олександра Степаненко (генеральний директор підприємства «Здравниця Плюс»), Тетяни Захарової (керуюча дитячим закладом оздоровлення та відпочинку «Сонячний»), Бориса Колеснікова (президент благодійного фонду); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Останній меморіал художника Віктора Кофанова» взяли коментар у Тетяни Булі (директорка художнього музею), Сергія Баранника (голова Маріупольської організації Національної спілки художників України), Олександра Чернова (маріупольський мистецтвознавець і друг художника), Василя Коренчука (маріупольський художник); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Учитель – це престижно» взяли коментар у Марини Шитової (вчитель математики та інформатики СШ №66), Ольги Гнатюк (методист Будинку дитячої та юнацької творчості Кальміуського району), Миколи Трофименко (педагог); згадали два чоловіка.

У матеріалі «Працює як годинник» взяли коментар у Олександра Ільїна (директор центру), Наталії Земи (директор ЗОШ №10), Олександра Кочуріна (заступник міського голови); згадали одного чоловіка.

За 18 червня 2021 року (№42) :

У матеріалі «Для всіх, хто живе в Маріуполі» взяли коментар у Енвера Цкітішвілі (генеральний директор меткомбінату «Азовсталь»).

У матеріалі «Зворотній зв'язок» взяли коментар у Наталії Подбельцевої (директорка підприємства), згадали два чоловіка.

У матеріалі «Від студента до професіонала» взяли коментар у Марії Данилової (старший фахівець з підбору і пошуку персоналу Центру кар'єри).

У матеріалі «Дві з половиною тисячі індивідуальностей» взяли коментар у Іради Литвинової (сімейна лікарка центру первинної медико-санітарної допомоги №2).

У матеріалі «Номер, який знають всі» взяли коментар у Вероніки Гуділкиної (старша фельдшерка оперативно-диспетчерського відділу швидкої медичної допомоги в Маріуполі).

У матеріалі «Олена Барінова: «Не просто робити свою роботу, а співпереживати» взяли коментар у Олени Барінової (старша медсестра відділення інтенсивної терапії (реанімації) при дитячому інфекційному відділенні №3 міськклікарні №4).

За 25 червня 2021 року (номер 43):

У матеріалі «Маркери миру і розвитку» взяли інтерв'ю у Сергія Захаров (заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради).

У матеріалі «Зворотній зв'язок» взяли коментар у Раїси Макарової (пенсіонерка), Олександра Комісара (заступник голови – начальник відділу комунального господарства та договірної роботи Лівобережної райадміністрації); Любові Сушко (підписниця), Валентина Осика (маріуполець) ;згадана одна жінка.

У матеріалі «Диплом, підкріплений гарантією працевлаштування» взяли коментар у Яніни Войцеховської (егіональний менеджер Центру кар'єри Метінвест), Віри Головань (директор Маріупольського

професійного ліцею автотранспорту), Сергія Мельника (студент), Олексія Єфименко (директор), Олександра Олейнікова (студент).

У матеріалі «Батько українського бестселера» взяли коментар у Василя Шкляр (маріуполець).

У матеріалі «Народжений літати» згадали Річарда Девід Баха (американський письменник, філософ, публіцист, професійний льотчик).

У матеріалі «Культура харчування варта уваги» взяли коментар у Таїсії Мойсеєвої (маріупольська лікарка-гастроентерологиня вищої категорії медцентру).

У матеріалі «Мислити по-новому та ефективно діяти» взяли коментар у Лілії Ткаченко (керівниця проекту), Олександра Вишнякова (керівник департаменту регіонального розвитку Групи Метінвест), Ксенії Сухової (секретарка Маріупольської міськради), Миколи Трифанова (начальник управління капітального будівництва Маріупольської міськради); згадали двох жінок та одного чоловіка.

У матеріалі «Подарували свято дітям» взяли коментар у Людмили Богданової (вихователька ясел-садка «Діоскурія»), Юлії Онищенко (заступниця керівника Сартанської сільської військово-цивільної адміністрації); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Законотворчість з проєкцією на Маріуполь» взяли інтерв'ю у Сергія Магери (народний депутат України).

У матеріалі « Чиста металургія – це реальність» взяли коментар у Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест), Енвера Цкідішвілі (генеральний директор меткомбінату «Азовсталь»).

У матеріалі «Майбутнє зі сталі» взяли коментар у Сергія Захарова (заступник міського голови), Вадима Новинського (народний депутат України).

У матеріалі «Літо– час без турбот» взяли коментар у Лариси Сушиліної (голова ОСББ «Миколаївська, 80»), Олени Калайтан (депутатка Маріупольської районної ради); згадали одну жінку.

У матеріалі «Вибух кольору та гарного настрою» взяли коментар у Ангеліни Борисенко (маріупольчанка), Євгена Жеребйова (маріупольчанин), Станіслава Федько (організатор фестивалю фарб).

За друге липня 2021 року (№44):

У матеріалі «Майбутнє української сталі» взяли коментар у Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест).

У матеріалі «Маріуполь робить ставку на туризм» взяли інтерв'ю у Марії Сльоти (директорка комунального підприємства м.ЕНУВ).

У матеріалі «Допомога городянам у наболілих проблемах» взяли коментар у Ольги Нетреби (маріупольчанка), Людмили Верченко (голова КСН «Морський»; згадали одну жінку та одного чоловіка.

У матеріалі «Територія свята» взяли коментар у Сергія Калиниченко (директор з охорони праці, промислової безпеки та екології меткомбінату «Азовсталь»), Юрія Дорошенко (глава профспілкового комітету); згадали одну жінку.

У матеріалі «Проекти, якими пишається Маріуполь» взяли коментар у Миколи Трифанова (начальник управління капітального будівництва міської ради), Людмили Рудницької (завідувачка дитячого садка); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Нові можливості в місті біля моря» взяли коментар у Віталія (маріупольчанин), Юлії Василенко (бібліотекар), Вадима Бойченко (голова міської ради); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Тут варто вчитися» взяли коментар у Геннадія Вікатто (директор центру), Вадима Бойченко (голова міської ради).

У матеріалі «Дві сотні цвяхів і три тисячі ліній за кодами» взяли коментар у Любові Кличкової (маріупольчанка), Микити Майтамала (інженер).

У матеріалі «Краплі її ментальності» взяли коментар у Тетяни (художниця).

У матеріалі «Шлях до здорового довголіття» взяли коментар у Андрія Горбулі (голова федерації бойових мистецтв «Білий лотос»).

За сьоме липня 2021 року (№ 45):

У матеріалі «Наші уроки ніколи не будуть нудними» взяли коментар у Івана Голтвенко (директор з персоналу та адміністрації меткомбінату «Азовсталь»), Тетяни Братчикової (директорка департаменту освіти міськради), Лілії Малицької (вчителька), Єлизавети Коренко (співорганізаторка освітнього проєкту STEM is FEM),

У матеріалі «Секрети зелених дворів» взяли коментар у Лідії Блюмової (голова ОСББ «Престиж 152»); згадали дві жінки.

У матеріалі «Для дітвори – тільки найкраще» взяли коментар у Вікторії Кошманової (координатор громадської спілки «Зелений центр Метінвест»), Наталії Васеневої (завідувачка дитячого закладу).

У матеріалі «Місія – вступити» взяли коментар у Катерини (студентка); згадали три жінки та два чоловіка.

У матеріалі «Дорога до знань відкрита» взяли коментар у Яніни Войцеховської (регіональна менеджерка Центру кар'єри Метінвест); згадали три жінки та одного чоловіка.

За дев'яте липня 2021 року (№46):

У матеріалі «Сирість і тепло - кращі друзі цвілі» взяли коментар у Оксани Федорової (завідувачкою відділу досліджень хімічних і фізичних факторів Маріупольської філії Донецького обласного центру контролю і профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України).

У матеріалі: «У важкі часи завжди поруч» взяли коментар у Олександра Чейляха (проректор з науково-педагогічної роботи ПДТУ), Вадима Бойченко (голова міської ради).

У матеріалі «Є тільки мить...» взяли коментар у Олени Калайтан (головна редакторка «Приазовського робочого»); згадали три чоловіка.

За 14 липня 2021 року (№47):

У матеріалі: «Сталеві будівництва» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міської ради), Андрія Жука (заступник мера), Олександра Кочуріна (заступник міського голови), Максима Мальцева (засновник підрядної організації «Азов Бізнес Консалтинг»).

У матеріалі «Маріупольський район приваблює інвесторів» взяли коментар у Степана Махсма (голова райради).

У матеріалі «Майбутнім металургам – подвійні стипендії» взяли коментар у Яніни Войцеховської (регіональний менеджер центру кар'єри); згадали двох жінок та двох чоловіків.

У матеріалі «Унікальна спадщина – на одній карті» взяли коментар у Ярослава Федоровського (ініціатор проєкту «Життя дверей має значення»).

У матеріалі «Маріупольська драма закриває сезон» взяли коментар у Володимира Кожевнікова (генеральний директор театру) ; згадали трьох жінок та трьох чоловіків.

За 16 липня 2021 року (№ 48):

У матеріалі «Сплав поколінь» взяли коментар у Олександра Томіна (ветеран праці); згадали двох чоловіків.

У матеріалі «Кували славу професії» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міської ради), Михайло Цуркана (директор департаменту по взаємодії з громадськими організаціями Групи Метінвест), Сергія Костенко (ветеран меткомбінату імені Ілліча).

У матеріалі «Не втратити опору» взяли коментар у Андрія Чурилова (медичний директор цієї установи з хірургічної допомоги, лікар-хірург вищої категорії).

У матеріалі «Самий народний артист» взяли коментар у Анни Фоменко (актриса); згадали одного чоловіка.

За 21 липня 2021 року (№ 49):

У матеріалі : «Сталевий характер і широка душа» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міської ради), Дмитра Тевелєва (радник генерального директора Групи Метінвест); згадали двох чоловіків та двох жінок.

У матеріалі «Вадим Бойченко: «Ми навчилися любити Маріуполь» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міської ради).

У матеріалі «Університет реальних перспектив» взяли коментар у Олександра Поважного (ректор Метінвест Політехніки), Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест), Сергія Шкарлета (міністр освіти).

У матеріалі «У Маріуполі створять розплідник рослин» взяли коментар у Вікторії Кошманової (координатор громадського союзу «Зелений центр Метінвест»), Сергія Кесарєва (керівник «Зеленбуду»).

За 23 липня 2021 року (№ 50):

У матеріалі «Міняємо Маріуполь разом» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міської ради), Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест); згадали двох чоловіків.

У матеріалі «У дитячий садок - із задоволенням» взяли коментар у Євгенії Єрмоленко (завідувачка «Діоскурії»), Олександра Куркчи (голова Сартанської військово-цивільної адміністрації); згадали двох жінок.

У матеріалі «Соціальна допомога, пенсії, благоустрій» взяли коментар у Сергія Магера (народний депутат України); згадали двох жінок.

У матеріалі «Високі бали – спільна відповідальність вчителя та учня» згадали коментар Людмили Тоціної (вчителька англійської мови); згадали одного чоловіка.

За 28 липня 2021 року (№51):

У матеріалі «Паперовий лікарняний поступається місцем цифровому» взяли коментар у Тетяни Швець (сімейний лікар Центру первинної медико-санітарної допомоги №5), Наталії Будяк (директор

Західного міжрегіонального департаменту Національної служби здоров'я України).

У матеріалі «Школа мрії» взяли коментар у Сергія Магера (народний депутат України), Тетяни Лугової (вчитель); згадали двох жінок.

У матеріалі «Салон краси для рослин» взяли коментар у Валентина Чупілка (маріуполець), Олени Пастухової (енеджер проєкту Forever Green); згадали одну жінку.

У матеріалі «Керівник, наставник, друг» взяли коментар у Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест), Інни Ярошевської (начальник зміни ремонтно-механічного цеху №2 Маріупольського ремонтно-механічного заводу Групи Метінвест), Дениса Хроминського (начальник зміни ремонтно-механічного цеху №2 Маріупольського ремонтно-механічного заводу Групи Метінвест).

У матеріалі «Буду металургом» взяли коментар у Романа Бородіна (майстер цеху) ; згадали одну жінку.

У матеріалі «Потенціал зростання вище, ніж у Києві» взяли коментар у Сергія Орлова (заступник міського голови), Андрія Длігача (засновник всеукраїнської бізнес-спільноти BOARD).

За 30 липня 2021 року (№ 52):

У матеріалі «Встигнути до кінця серпня» взяли коментар у Ірини Коробки (директорка департаменту соціального захисту населення Маріупольської міськради) .

У матеріалі «Ким мріють стати випускники шкіл» взяли коментар у Андрія Присяжного (секретар приймальної комісії) ; згадали чотирьох жінок та п'ять чоловіків.

У матеріалі «Для успішного майбутнього» взяли коментар у Віталія Тишечко (директор Центру кар'єри Метінвест), Олексія Єфименко (директор Маріупольського вищого металургійного професійного

училища), Інни Сафановської (заступниця директора Маріупольського професійного машинобудівного ліцею).

У матеріалі «Пернаті поза законом» взяли коментар у Вероніки Конкової (волонтер).

У матеріалі «Коротка мить завдовжки у вічність» взяли коментар у Олени Теліги (поетеса).

За четверте серпня 2021 року (№ 53):

У матеріалі «Якщо утеплятися, то всім будинком» взяли коментар у Наталії Калякіної (голова ОСББ), Сергія Забельського (голова будинку «0 по вулиці 9 Травня) , Марини Родіної (голова ОСББ будинку № 53 на вулиці Київській, президент міської асоціації товариств співвласників), Сергія Казаку (регіональний радник у Донецькій області проєкту ІФС з підтримки Фонду енергоефективності), Тетяни Жидкової (голова будинку по проспекту Свободи, 39).

У матеріалі «До швидкої зустрічі, малюки» взяли коментар у Сергія Магери (народний депутат України), Ганни Гонтаревої (завідувачка дошкільним закладом «Ясла-садок №110 «Світлячок»).

У матеріалі «Працювати там, де приносиш користь» взяли коментар у Юрія Бурмана (помічник начальника з технології і виробництва обтискного цеху меткомбінату «Азовсталь» Групи Метінвест); згадали двох жінок та двох чоловіків.

У матеріалі «Танці, співи, рукоділля та інша творчість» взяли коментар у Діани Трими (директорка департаменту культурно-громадського розвитку), Генадія Вікатто (директор міського Палацу естетичного виховання).

У матеріалі «Будинок з башточкою і його мешканці» згадали вісім чоловіків та чотири жінки.

За шосте серпня 2021 року (№54):

У матеріалі «Зустрінемося на MRPL City Fest!» згадали три чоловіка та дві жінки.

У матеріалі «Хто без форми?» взяли коментар у Сергія Горбачова (освітній омбудсмен), Лілії Борисенко (директорка ліцею №48), Андрія Голютяка (директор ліцею), Христини Ромашкової (маріупольчанка); згадали одну жінку.

У матеріалі «Великі рекорди майстра цеху» взяли коментар у Романа Журавльова (ремонтник); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Цілодобова допомога» взяли коментар у Вадима Новинського та Сергія Магери (народні депутати), Людмили Григор (директорка Міського пологового будинку), Ольги Лук'янової (директора Міського пологового будинку).

У матеріалі «Що наше життя? Гра!» взяли коментар у Сергія Катрича (учасник і один з організаторів першого конгресу МАК, колишній керівник пресслужби футбольного клубу «Іллічівець»), Станіслава Меремінського (гравець команди «КсеП», учасник п'ятого конгресу МАК), Вікторії Маландіної (донеччанка); згадали двох чоловіків та одну жінку.

У матеріалі «Рівні можливості – це реальність» взяли коментар у Світлани Чернишової (виконувачка обов'язків директора Маріупольського міського центру зайнятості), Зінаїди Свиридової (голова об'єднання «Рута 50»), Оксани Карандакової (маріупольчанка), Анни Акрибай (завідувачка аптеки), Олексія (маріуполець).

За 11 серпня 2021 року (№55):

У матеріалі «Розвиток громад – процвітання України» взяли коментар у Павла Кириленко (губернатор Донецької області), Вадима Бойченко (міська голова Маріуполя).

У матеріалі «Точно в ціль» взяли коментар у Бориса Любича (директор із закупівель меткомбінату «Азовсталь» Групи Метінвест), Сергія Захарова (заступник міського голови), Сергія Вітвицького (ректор Донецького державного університету внутрішніх справ), Миколи

Семенишина (начальник Головного управління Національної поліції Донецької області).

У матеріалі «Для відпочинку, ігор і спорту» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міста), Павла Кириленко (голова Донецької обласної державної адміністрації); взяли коментар у одного чоловіка.

У матеріалі «Зарядка для тіла, ліки для душі» взяли коментар у Людмили Фасенко (учасниця команди), Тетяни Пляшок (учасниця).

За 13 серпня 2021 року (56):

У матеріалі «Наш спільний дім – Маріуполь» взяли коментар у Михайла Івченко (заступник мера), Дмитро Верітельника (консультант з розвитку громад Південно-Східного регіонального представництва Українського фонду соціальних інвестицій).

У матеріалі «Охороняти інтереси кредиторів» згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Як та за скільки укласти шлюб за добу на панорамному даху «Мультицентру»?» взяли коментар у Марії Сльоти (директор комунального підприємства м.ЕНУВ), Катерини Мілюхіної (менеджер проєкту «Шлюб за добу», Ірини Дмитрієнко (пеціаліст Лівобережного районного міста Маріуполя відділу РАЦС Східного міжрегіонального управління міністерства юстиції (Харків) , Анатолія (маріуполець).

У матеріалі «Мак енд чіз і паелью, будь ласка» взяли коментар у Алли Хаджинової (головна спеціалістка відділу розвитку мережі закладів освіти та методичної підтримки педагогів), Тетяни Братчикової (директорка департаменту освіти Маріупольської міськради), Тетяни Лугової (директор ЗОШ №15) ; згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Мобі Дік»: таємниця, яку неможливо розгадати» згадали двох чоловіків та одну жінку.

За 18 серпня 2021 року (№57):

У матеріалі «88 років - вік нових відкриттів» взяли коментар у Андрія Савченко (виконуючий обов'язки генерального директора меткомбінату

«Азовсталь»), Олега Чеботка (заступник голови профспілки меткомбінату «Азовсталь»), Сергія Захарова (заступник міського голови), Антона Дрозда (вальцювальник стану гарячої прокатки цеху рейкових скріплень меткомбінату «Азовсталь»), Елли Савіної (апаратниця очищення стічних вод у цеху уловлювання та сіркоочистки), Галини Харакоз (ветеран).

У матеріалі «Пишаємося своєю дружною сім'єю» взяли коментар у Івана Васильовича (уродженець Тульської області), Ольги Капустнікова (продовжувачка династії); згадали одного чоловіка та жінку.

У матеріалі «Твоя кар'єра – твій вибір» взяли коментар у Ірини Жанталай (начальниця відділу взаємодії з роботодавцями Маріупольського міського центру зайнятості), Катерини Козієнко (маріупольчанка).

У матеріалі «Затишний двір – комфортне місто» взяли коментар у Тетяни Гаргали (голова ОСББ), Людмили Карпової (мешканка будинку №64), Вадима Бойченко (голова міста), Сергія Марчука (директор департаменту з питань розвитку житлового фонду та ремонтів комунальної власності міської ради).

У матеріалі «Підтримка – ініціативним» взяли коментар у Лідії Блюмової (голова об'єднання співвласників «Престиж - 152»), Лариси Яговець (мешканка будинку).

За 20 серпня 2021 року (№58):

У матеріалі «Агенти змін» взяли коментар у Володимира Жука (менеджер проєктів громадської спілки «Зелений центр Метінвест»), Ангеліни Селекенової (агент); згадана одна жінка.

За 24 серпня 2021 року (№59):

У матеріалі «Народження Незалежності» взяли коментар у Людмили Потоцької (журналістка), Віктора Сухорукова (журналіст), Юрія Хотлубея (депутат), Віри Черемних (головна редакторка газети); згадали двох чоловіків.

У матеріалі «30 років Незалежності: з чого все починалося в Маріуполі» згадали трьох чоловіків та одну жінку.

За 27 серпня 2021 року (№60):

У матеріалі «Різні , але вірні» взяли коментар у Вадима Бойченко (голова міста), Павла Кириленко (голова Донецької обласної державної адміністрації), Олександра Павлюка (командувач операції Об'єднаних сил), Діани Трими (директорка департаменту культурно-громадського розвитку); згадали одну жінку.

У матеріалі «Україні - 30, Метінвесту – 15» взяли коментар у Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест), Олександра Вишнякова (директор департаменту з регіонального розвитку Групи Метінвест), Енвера Цкітішвілі (генеральний директор меткомбінату «Азовсталь»).

У матеріалі «У Черкаській області відкрили арт-об'єкт» взяли коментар у Юрія Риженкова (генеральний директор Групи Метінвест), Олександра Скічко (голова Черкаської обласної державної адміністрації).

У матеріалі «Краща сцена для дебюту майбутніх зірок» взяли коментар у Тетяни Об'єдкової (директорка палацу) , Павла Кириленко (голова Донецької обласної державної адміністрації); згадали два чоловіка.

У матеріалі «Море незабутніх емоцій» взяли коментар у Анастасії (маріупольчанка) , Дмитра Шурова (соліст); згадали два чоловіка.

У матеріалі «Вона піснями виспівала душу...» взяли коментар у Людмили Колосович (заслужена артистка), Віри Шевцової (виконавиця головної ролі), Андрія Луценко (заслужений артист); згадали п'ять жінок.

У матеріалі «Своєчасна і професійна підтримка» взяли коментар у Олени Зеленської (перша леді) , Наталії Єрмішиної (директорка маріупольського Центру комплексної реабілітації осіб з інвалідністю №2), Вадима Бойченко (голова міста).

У матеріалі «Морський магніт» взяли коментар у Лариси Щербак (маріупольчанка), Андрія Жука (виконувач обов'язків генерального директора підприємства «Метінвест-Промсервіс»), Вадима Бойченко (міський голова); згадали двох чоловіків.

У матеріалі «Приємно глянути та вчитися» взяли коментар у Руслани Карнаушенко (директорка початкової школи №36), Вікторії Кошмановій (координаторка громадської спілки «Зелений центр Метінвест»).

За перше вересня 2021 року (№61):

У матеріалі «Школи Маріуполя почнуть навчальний рік з оновками» взяли коментар у Миколи Трифонова (начальник комунального підприємства «Міське управління капітального будівництва»), Світлани Кальсіної (директорка школи №5), Олексія Казанцева (керівник управління молоді та спорту Маріупольської міськради), Вадима Бойченко (міський голова), Лілії Борисенко (директорка ліцею-школи №48), Олексія Тимощенко (директор установи), Ірини Тихонської (завідувачка дитсадком №106).

У матеріалі «Обмін знаннями та методиками» взяли коментар у Жанни Шиманської (директорка інклюзивно-ресурсного центру Приморського району), Олександра Думішинецького (учитель інформатики), Ксенії Сухової (секретар Маріупольської міської ради), Тетяни Лугової (організаторка Міні-EdCamp); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Повний рюкзак вражень» взяли коментар у Івана Голтвенко (директор з персоналу та адміністрації меткомбінату «Азовсталь» Групи Метінвест), Юрія Дорошенко (голова профспілкового комітету), Анни Трускавецької (мама школяра); згадали чотири чоловіка.

У матеріалі «Своєчасне вирішення проблем» взяли коментар у Бориса Павлова (маріуполець), Ольги Соколової (пенсіонерка), Оксани Щербатюк (маріупольчанка), Яни Головки (глава КСН «Староміський»); згадали двох жінок.

У матеріалі «Тут збуваються мрії» взяли коментар у Лариси Сушиліної (голова ОСББ «Миколаївська, 80»), Олени Калайтан (депутатка Маріупольської районної ради, директорка – головна редакторка газети «Приазовський робочий»), Сергія Марчука (директор департаменту з питань розвитку житлового фонду та ремонтів комунальної власності); згадали двох чоловіків та двох жінок.

За третє вересня 2021 року (№ 62):

У матеріалі «Нова генерація медиків» взяли коментар у Івана Токмакова (очолив гастроентерологічне відділення обласної лікарні інтенсивного лікування); згадали двох жінок.

У матеріалі «Юридична консультація» взяли коментар у Катерини Світлякової (читачка), Ігора Савіна (маріуполець), Андрія Кириченко (маріуполець); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Що буде з цінами на комуналку цієї осені?» взяли коментар у Германа Галущенко (міністр енергетики), Вадима Бойченко (міський голова).

У матеріалі «Безробіття в Маріуполі пішло на спад» взяли інтерв'ю у Світлани Миколаївни (директор Маріупольського міського центру зайнятості).

У матеріалі «Новий старт для кожного» взяли коментар у Віталія Тишечко (директор Центру кар'єри Метінвест), Віри Головань (директорка професійного ліцею автотранспорту), Максима Педь (директор з персоналу та соціальних питань підприємства «Метінвест-Промсервіс»), Світлани Міщенко (заступниця директора Маріупольського міського центру зайнятості), Стелли Плохотіної (регіональний менеджер Центру кар'єри Метінвест), Юрія Дорошенко (маріуполець).

У матеріалі «Уперед за новими знаннями» взяли коментар у Тетяни Лугової (директорка школи №15), Сергія Магери (народний депутат України), Аліни Борисової (учениця), Олени Калайтан (директорка –

головна редакторка газети «Приазовський робочий», депутатка Маріупольської районної ради), Катерини Шаруди (першокурсниця), Наталії Букреєвої (голова Маріупольської районної державної адміністрації), Олега Розенко (декан третього медичного факультету Олег Розенко), Петра Кондратенко (ректор), Лілії Панюти (першокурсниця).

У матеріалі «Англійська - це весело» взяли коментар у Анастасії Ярової (викладачка англійської мови ЗОШ №51).

У матеріалі «Послідовники Сакса» взяли коментар у Євгенії Танової (педагог), Олени Шируєвої (викладачка фортепіанного відділу); згадали три чоловіка.

За восьме вересня 2021 року (№63) :

У матеріалі «З аеропортом, курортними зонами та новими індустріальними парками» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова), Олександра Кубракова (міністр інфраструктури України), Міхеїла Саакашвілі (голова Виконавчого комітету реформ), Ігора Мороза (перший заступник голови Донецької облдержадміністрації), Мар'ї Васильєвни (генеральний директор «Метінвест Інжиніринг») ; згадали одну жінку.

У матеріалі «На подвір'ї - затишок, у будинку – комфорт» взяли коментар у Людмили Яковлевої (голова товариства співвласників), Вадима Бойченко (міська голова), Людмили Сидоренко (мешканка будинку) Лідії Сміян (маріупольчанка) ; загадали одну жінку та двох чоловіків.

У матеріалі «У воді, на висоті і навіть під землею» взяли коментар у Олександра Татай (керівник рятувальної аварійно-водолазної служби Маріупольської міськради); згадали одну жінку.

У матеріалі «Шоу триває» взяли коментар у Ігора Чичканова (піаніст Академічного симфонічного оркестру харківської філармонії), Теодора Відеруна (автор), Галини Бабій (продюсерка «Українського радіо»),

Василя Крячка (головний диригент камерного оркестру «Ренесанс», директор камерної філармонії); згадали чотирьох чоловіків та двох жінок.

У матеріалі «Лідери вакцинації серед шкіл Маріупольського району» взяли коментар у Петра Маркова (начальник відділу освіти, культури, спорту, туризму та молоді Нікольської селищної ради).

У матеріалі «Малюкам – сучасний дитсадок» взяли коментар у Дарини Дружко (маріупольчанка).

За 10 вересня 2021 року (№ 64):

У матеріалі «Опалювальний сезон – за новими правилами» взяли коментар у Віти Іваннікової (аступниця директора департаменту соціального захисту населення міськради).

У матеріалі «Інвестувати, щоб економити» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова), Дмитра Мирошніченко (керівник комунального підприємства «Маріупольтепломережа»), Людмили Яковлевої (Голова ОСББ), Федіра Євангелістова (начальник управління ремонтів об'єктів комунальної власності департаменту з питань розвитку житлового фонду та ремонтів комунальної власності).

За 15 вересня 2021 року (№ 65):

У матеріалі «Кар'єра з нуля в будь-якому віці» взяли коментар у Віталія Тишечко (директор Центру кар'єри Метінвест), Світлани Чернишкової (виконувачка обов'язків директора Маріупольського центру зайнятості).

У матеріалі «На таких картинах варто вчитися молодим» згадали трьох чоловіків.

За 17 вересня :

У матеріалі «У кафе та на концерт - з COVID-сертифікатом» взяли коментар у Віктора Ляшко (міністр охорони здоров'я), Олександра Педенко (начальник відділу стратегічного розвитку департаменту охорони здоров'я Донецької облдержадміністрації), Андрія Ремпеля

(директор департаменту охорони здоров'я Маріупольської міської ради); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «У пріоритеті – завжди людина» взяли коментар у Володимира Бойка (почесний громадянин Маріуполя : звання та регалії); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Вільний Донбас – сильна Європа» взяли коментар у Єлизавети Ясько (одна з організаторів форуму, народна депутатка України).

У матеріалі «Новий навчальний рік – у нових кабінетах» взяли коментар у Лілії Яковлевої (директорка центру), Леоніда Пегарева (першокурсник), Івана Голтвенко (директор з персоналу меткомбінату «Азовсталь»).

У матеріалі ««Те, що я побачив, надихає»» взяли коментар у Олексія Резнікова (міністр з питань тимчасово окупованих територій України), Ірини Коробки (директор департаменту соціального захисту), Вадима Бойченко (міський голова).

У матеріалі «Дивовижний світ Ані Кашкової: багато любові та світла» взяли коментар у Анни Кашкової (художниця).

У матеріалі «Рекордний урожай» взяли коментар у Романа Лещенко (міністр аграрної політики та продовольства України), Тараса Висоцького (перший заступник міністра аграрної політики та продовольства України), Наталії Букреєвої (голова Маріупольської районної держадміністрації в Донецькій області).

У матеріалі «Центральна тема – людина» взяли коментар у Дмитра Єрмоловича (магістр мистецтвознавства, театральний критик), Сергія Жадана (літератор); згадали двох чоловіків.

За 22 вересня 2021 року (№ 66) :

У матеріалі «Маріупольський район – нові виклики» взяли інтерв'ю у Степана Махсми (голова Маріупольської райради).

У матеріалі «Свято зі смаком» взяли коментар у Тетяни Пузанової (гість міста), Максима Пузанова (гість міста); згадали трьох жінок.

У матеріалі «Ініціатива заохочується» взяли коментар у Євгена Шелгунова (голова ОСББ), Ігора Носоченко (голова ОСББ «9-ї Авіадивізії, 32»), Вадима Новинського (народний депутат), Оксани Лука (завідувачка дитячого садка), Вікторії Кошманової (координатор громадського союзу «Зелений центр Метінвест»); згадали одну жінку.

У матеріалі «З новими рюкзаками: в громадській організації «З нами добрі серця» вручили шкільні набори дітям-переселенцям» взяли коментар у Юлії Марчук (школярка), Ніни Павлюк (керівник організації «З нами добрі серця», депутат міської ради).

У матеріалі «Театр не повинен міняти життя – він його дзеркало» взяли коментар у Дмитра Єрмоловича-Дашинського (закордонний критик), Людмили Колосович (режисерка).

За 24 вересня 2021 року (№ 67):

У матеріалі «Вакцинація – наше все» взяли коментар у Олександра Кочуріна (повідомив заступник міського голови), Олександра Железняка (директор лікарні).

У матеріалі «Висока оцінка – результат роботи всієї команди лікарні» взяли коментар у Олега Зими (заступником з лікувальної частини).

У матеріалі «Мега Йорти»: 30 і три роки» взяли коментар у Доната Патрічі (працівник культури України, поет, перекладач, прозаїк, композитор, патріарх грецького національного руху), Феофана Ксенофонтоса та Олександра Були (шанувальники грецьких звичаїв і традицій), Бориса Дембицького (фотохудожник), Олександра Рибалко (етнограф), Георгіоса Пукаміссаса (посол Греції в Україні); згадали шість чоловіків.

У матеріалі «Як «Лікарняна каса «Азовсталь» допомагає пацієнтам і лікарням» взяли коментар у Наталії Артюх (директорка «Лікарняної каси "Азовсталь"»).

У матеріалі «Маленькі кроки до великих цілей» взяли коментар у Оксани Онишкевич (педагогиня ЗОШ №56).

За 29 вересня 2021 року (№ 68):

У матеріалі «Маріуполь – колоритний, багатонаціональний, морський – відсвяткував день народження» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова), Вадима Новинського (народний депутат України), Тетяни Семченко (гречанка), Віктора Присяновського (гість міста), Олени Тимошенко (авторка проєкту); згадали двох жінок та двох чоловіків.

У матеріалі «Безпека металургів на меткомбінаті імені Ілліча - в пріоритеті» взяли коментар у Михайло Долженко (начальник бюро відділу промислової безпеки меткомбінату імені Ілліча Групи Метінвест), Павла Шабанова (машиніст), Романа Голуба (начальник газорятувальної станції меткомбінату), Олександра Агата (газорятівник п'ятого розряду), Олега Астаф'єва (директор з охорони праці, промислової безпеки та екології меткомбінату імені Ілліча), Євгена Зайцева (монтажник).

У матеріалі «У Маріуполі на День міста після капремонту відкрили раду ветеранів меткомбінату «Азовсталь»» взяли коментар у Михайла Цуркана (директор департаменту взаємодії з громадськими організаціями Групи Метінвест), Івана Голтвенко (директор з адміністрації та персоналу меткомбінату «Азовсталь»), Тетяни Кульчицької (колишня бухгалтерка меткомбінату «Азовсталь»); згадали одного чоловіка.

За перше жовтня 2021 року (№ 69):

У матеріалі «Хто вони – лідери маріупольських освітян? У чому секрет шкіл, які з року в рік виходять у ТОП різних рейтингів» взяли коментар у Аліни Беззапонової (директорка Маріупольського технічного ліцею), В'ячеслава Пономарчука (заслужений вчитель України, вчитель

біології та екології технічного ліцею), Анастасії Ярової (вчитель), Тетяни Глібової (вчителька зарубіжної та української літератур школи №15), Геннадія Іванченко (викладач фізичної культури школи №56), Вікторії Остапенко (головна спеціалістка департаменту освіти Маріупольської міськради).

У матеріалі «Учасники конкурсу World Skills Ukraine проходять тренінги від Групи Метінвест» взяли коментар у Івана Голтвенко (директор з персоналу та адміністрації меткомбінату «Азовсталь»), Юрія Кірьякулова, Артема Петренко (третьокурсник Маріупольського вищого металургійного професійного училища), Євгена Возьянова.

У матеріалі «Вадим Бойченко: «Ми розробили чіткий алгоритм дій» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова).

У матеріалі «Народний депутат на зв'язку з маріупольцями: аби проблеми вирішувалися швидше» взяли коментар у Сергія Магери (народний депутат України), Валерія Скринника (житель Старого Криму), Василя Клата (директор департаменту транспорту та зв'язку).

У матеріалі «Маріупольські пенсіонери молоді душею й активні тілом» взяли коментар у Мімози Степанченко.

За шосте жовтня 2021 року (№ 70) :

У матеріалі «Ремонт маріупольських доріг – вже у планах» взяли коментар у Артема Мамонтова (депутат Маріупольської районної ради), Степана Махсма (голова Маріупольської районної ради), Альберта Соколова (голова Маріупольської районної ради).

У матеріалі «Сертифікат на мрію вручили маріупольським пенсіонерам» взяли коментар у Сергія Магери (народний депутат України), Вікторії Танчик (заступниця директора територіального центру соціального обслуговування Центрального району).

У матеріалі «Нові закони позначаться на всіх: нардеп розповів маріупольцям про актуальні проекти законів, що розглядаються

Верховною Радою» взяли коментар у Сергія Магера (народний депутат України).

За восьме жовтня 2021 року (№ 71):

У матеріалі «Закладаються основи: в Маріуполі на місці будівництва університету «Метінвест Політехніка» готують майданчик під другий фундамент» взяли коментар у Андрія Рижикова (директор компанії DC Evolution), Олексія Агеєва (представник підрядної організації).

У матеріалі «Кроки до чистого виробництва: на маріупольському меткомбінаті імені Ілліча Групи Метінвест модернізують доменний і конвертерний цехи - будують сучасні газоочисні системи» взяли коментар у Андрія Горба (змінний майстер цієї доменної печі), Романа Юрченко (керівник проєктів товариства з обмеженою відповідальністю «Метінвест Інжиніринг»).

У матеріалі «Змінюється, але залишається собою: порівнюємо фото Маріуполя, зроблені в знакових місцях міста з різницею в десятки років» взяли коментар у Марини Головневої (екскурсоводка); згадали двох жінок та одного чоловіка.

У матеріалі «Санаторій «Айболить» реорганізують: як і де буде працювати дитячий санаторно-курортний заклад?» взяли коментар у Тетяни Коротун (маріупольчанка), Світлани Ниточки (маріупольчанка), Марії Медведевої (масажистка); згадали одну жінку.

За 15 жовтня 2021 року (№ 72):

У матеріалі «У Маріуполі пройшла відкрита зустріч мерів українських міст та ветеранів АТО» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова), Андрія Садового (міський голова Львова), Ігора Чернецького (волонтер і засновник центру реабілітації в селі Клубівці на Івано-Франківщині), Валерія Залужного (головнокомандувач Збройних сил України генерал-лейтенант), Антона Дробовича (директор Інституту національної пам'яті України).

У матеріалі «У Маріуполі Центр кар'єри Метінвест організував навчання за однією з найбільш дефіцитних професій» взяли коментар у Марії Данилової (старший фахівець Центру кар'єри Метінвест), Віри Головань (директор ліцею), Олексія Шинкаренко (студент), Ольги Наумвака (начальниця відділу центру зайнятості).

У матеріалі «Маріупольський «Комунальник» щодня вивозить близько 423 тонн сміття й працює в будні та свята, без вихідних» взяли інтерв'ю у Олександра Царька (директор підприємства).

У матеріалі «У Маріуполі заасфальтують дорогу до дач» взяли коментар у Володимира Висоцького (голова садівничого товариства «Азовсталець»), Олександра Левченка (директор «Маріупольавтодору»).

За 20 жовтня 2021 року (№73):

У матеріалі «Вчений, винахідник, вчитель» згадали одного чоловіка

У матеріалі «На шляху до вищого розряду» взяли коментар у Олександра Хорунжя (експерт конкурсного майданчика слюсарних робіт), Данила Курочкина (помічник машиніста тепловоза, співробітник меткомбінату «Азовсталь»), Віталія Тишечко (керівник Центру кар'єри Метінвест), Андрія Жука (генеральний директор «Метінвест Промсервісу»), Олександра Поважного (ректор університету «Метінвест Політехніка», доктор економічних наук, професор), Едуарда Гончарова (директор науково-методичного центру професійно-технічної освіти в Донецькій області), Олександра Кочуріна (заступник міського голови Маріуполя).

У матеріалі «По святих місцях Приазов'я» взяли коментар у Надії Алеуліної (організатор екскурсії), Володимира Книщенко (отаман Маріупольського козацтва), Світлани Зімбецької (представниця «З нами добрі серця»); згадали двох жінок.

За 22 жовтня 2021 року (№ 74):

У матеріалі «У маріупольському Будинку дитячої та юнацької творчості з'явилася сучасна студія звукозапису» взяли коментар у Вадима

Новинського (народний депутат України), Ольги Андрієвської (директорка Будинку творчості Лівобережного району), Вікторії Кошманової (координаторка громадської спілки «Зелений центр Метінвест»), Вікторії Любієвої (голова батьківського комітету).

У матеріалі «З Маріуполя в Угорщину: чим зайнятися в Будапешті і що таке «день позбавлення від мотлоху» згадали трьох чоловіків.

У матеріалі «Навчальні заклади Маріуполя запрошують взяти участь у конкурсі» взяли коментар у Вікторії Кошманової (координаторка громадського союзу «Зелений центр Метінвест»).

За 27 жовтня 2021 року (№ 75) :

У матеріалі ««Зелений» квиток у «червоній» зоні взяли коментар у Андрія Ремпеля (директор департаменту охорони здоров'я міської ради), Ірини Лисенко (завідувачка інформаційно-аналітичним відділа).

За 29 жовтня 2021 року (№ 76) :

У матеріалі «Маріуполь – проти зростання тарифу на розподіл природного газу» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова Маріуполя), Михайла Когута (перший заступник міського голови); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Як захистити дітей від ковіду: педіатр дав поради» взяли коментар у Андрія Ремпеля (директор департаменту охорони здоров'я міськради), Євгена Комаровського (український педіатр).

У матеріалі «Проблеми маріупольців – на контролі у народного депутата» взяли коментар у Сергія Магери (народний депутат України); згадали двох жінок.

У матеріалі «Герої запопашених трас: як у Маріуполі проходили мотогонки» згадали п'ять чоловіків.

За третє листопада 2021 року (№ 77) :

У матеріалі «Там і тут – не про відстань, а про нас» взяли коментар у Антона Тельбізова (керівник театру); згадали одну жінку.

У матеріалі «Шлак – сировина для добрих доріг» взяли коментар у Олександра Куркчи (голова Сартанської військово-цивільної адміністрації), Олександра Філоненко (старший менеджер Групи Метінвест).

У матеріалі «Щоб листи не губилися» взяли коментар у Вадима Новинського та Сергія Магери (народні депутати), Наталії Улаєвої (голова ОСББ).

За п'яте листопада 2021 року (№ 78) :

У матеріалі «Це – наша мова» взяли коментар у Наталії Волкової (коректорка газети «Приазовський робочий»), Ольги Лисенко (економістка підприємства «Маріупольтепломережа»), Сергія Чайки (технічний інспектор), Дмитра Чиканенко (студент).

У матеріалі «Прем'єри з дебютами» взяли коментар у Наталії Гончарової (режисерка); згадали одну жінку.

За 10 листопада 2021 року (№ 79) :

У матеріалі «У Маріуполі знову стартує учительський «Оскар» взяли коментар у Тетяни Лугової (директорка загальноосвітньої школи №15), Наталії Фтіц (начальниця відділу управління соціальними проектами громадської спілки «Зелений центр Метінвест»), Тетяни Глебової (вчителька української мови та літератури, зарубіжної літератури ЗОШ №15); згадали одного чоловіка.

У матеріалі «Маріуполь – місто великих перспектив» взяли коментар у Олександра Ляпоти (тревел-блогер), Наталії Михальченко (мандрівниця); згадали трьох чоловіків.

У матеріалі «Електронний лікарняний: що робити маріупольцям, якщо у системі помилки» взяли коментар у Андрія Ремпеля (директор департаменту охорони здоров'я Маріупольської міської ради).

У матеріалі «Зірочки Маріуполя підкорили Київ» взяли коментар у Сергія Шапаренко (керівник вокального колективу), Лізи Коноваленко (учасниця групи); згадали одного чоловіка.

За 12 листопада 2021 року (№ 80) :

У матеріалі «Немає сертифіката – немає шопінгу» взяли коментар у Павла Солодуха (директор ринку «Славутич»).

У матеріалі «З мріями про сцену» взяли коментар у Антона Тельбізова (засновник та незмінний керівник «Театроманії»), Валентина Мазура (керівник ансамблю); згадали трьох чоловіків.

У матеріалі ««Бережу зв'язок поколінь» взяли коментар у Оксани Свіженко (працівниця у цеху ремонту та благоустрою меткомбінату імені Ілліча).

У матеріалі «Від ремонту мереж до спортивних майданчиків» взяли коментар у Ігора Сафронова (начальник управління з питань житлового фонду департаменту з питань розвитку житлового фонду та ремонту комунальної власності), Ірини Іванченко (голова ОСББ «Едем-5»), Євгена Калиновського (начальник відділу соціально-економічного розвитку та моніторингу реалізації стратегії департаменту з питань економіки міської ради), Марії Кулішової (авторка проєкту).

У матеріалі «Від гами до симфонії» взяли коментар у Михайла Лафазана (директор музичної школи); взяли коментар у одного чоловіка та жінки.

За 17 листопада 2021 року (№ 81):

У матеріалі «У Маріуполі біля лікарень, шкіл та дитячих садків висадили тисячі рослин» взяли коментар у Тетяни Золотухіної (директор гімназії – початкової школи №44), Матвія Бистрова (школяр), Ніни Воробей (директорка навчального закладу);згадали двох жінок та одного чоловіка.

За 19 листопада 2021 року (№ 82) :

У матеріалі «Онлайн – «прописка» за лічені хвилини» взяли коментар згадали одного чоловіка.

У матеріалі «У Маріуполі на дві сотні тополь більше» взяли коментар у Володимира Колодочка (начальник відділу охорони навколишнього

середовища меткомбінату імені Ілліча Групи Метінвест), Олега Астаф'єва (директор з охорони праці, промислової безпеки та екології меткомбінату імені Ілліча Групи Метінвест).

За 24 листопада 2021 року (№ 83) :

У матеріалі «Робота металургів – основа економіки» взяли коментар у Сергія Магери (народний депутат України), Володимира Колодочка (начальник відділу охорони навколишнього середовища меткомбінату імені Ілліча).

У матеріалі «Метінвест Промсервіс» – це стабільна робота, конкурентна зарплата» взяли коментар у Максима Педя (директор з персоналу та соціальних питань ремонтного підприємства «Метінвест Промсервіс»), Анатолія Багдараса (слюсар-ремонтник).

У матеріалі «Економіка Маріуполя: точки зростання» взяли коментар у Вадима Бойченко (міський голова), Сергія Орлова (заступник міського голови).

У матеріалі «Маріупольавтодор» удвічі збільшить ремонт доріг» згадали одного чоловіка.

За 26 листопада 2021 року (№ 84):

У матеріалі «Маріупольські пенсіонери вакцинуються» взяли коментар у Ганни Камаралі (директорка територіального центру соціального обслуговування Центрального району), Олександра Лазаренко (директор центру первинної медико-санітарної допомоги №3), Тетяни Лаушкіної (голова КСН «Черемушки»), Світлани Колеснікової (голова КСН «Успенівка»), Ірин Черкез (бактеріологиня мікробіологічної лабораторії Маріупольської філії Донецького обласного центру контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України); згадали одну жінку.

У матеріалі «На меткомбінатах Групи Метінвест ситуація стабільна» взяли коментар у Івана Голтвенко (директор з персоналу та адміністрації меткомбінату «Азовсталь»), Олени Кондалової (виконувачка обов'язків

директора з персоналу та соціальних питань меткомбінату імені Ілліча), Сергія Очеретіна (начальник листопрокатного цеху «3000»).

У матеріалі «У маріупольських школах з'являться сучасні майданчики для уроків просто неба» взяли коментар у Вікторії Кошманової (координаторки громадського союзу «Зелений центр Метінвест»), Івана Голтвенко (директор з персоналу та адміністрації металургійного комбінату «Азовсталь» Групи Метінвест), Олени Сарахман (директорка маріупольського навчально-виховного комплексу «Колегіум-школа» №28), Оксани Кіор (директорка гімназії – початкової школи №17), Надії Ведмеденко (викладачка української мови маріупольської спеціалізованої школи №66), Ірини Святченко (директорка Маріупольського центру професійного розвитку); згадали одну жінку.

В результаті прорахунку кількості чоловіків і жінок з'ясувалося, що:

- Коментарі, які дали жінки – 202, чоловіки – 243 (ДОДАТОК Д).
- Жінок, згаданих у журналістських матеріалах – 87, чоловіків – 122 (ДОДАТОК Г).
- Інтерв'ю взяли у двох жінок та двох чоловіків (ДОДАТОК Г).

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ II

Ми проаналізували гендер шляхом прорахунку чоловіків та жінок. З'ясувалося, що жінок на посаді головного редактора майже вдвічі більше, ніж чоловіків (ДОДАТОК А).

Посада головного редактора досить складна, бо є безліч обов'язків: розробка концепції розвитку видання; управління роботою всіх працівників редакції; редагування статей, підготовлених авторами видання; написання статей; підготовка матеріалів до друку; написання звітів про роботу редакції.

Ці обов'язки зможе подужати тільки освічена людина з високим рівнем стійкості до стресів. Є стереотип: «жінка не може бути директором».

Але, судячи з робіт у газетах, таких як «Новий луч», «Кочегарка», «Новий шлях», «Наше время», «Вечерний Донецк», «Технополис», «День», «Новые горизонты», «Вечерняя Макеевка», «Диалог», «Наша зоря», «Славенская правда», « Родина», «Ясинуватський вісник» цей стереотип можна спростувати. (ДОДАТОК Г, ДОДАТОК І, ДОДАТОК Д, ДОДАТОК Е, ДОДАТОК Є, ДОДАТОК Ж, ДОДАТОК З, ДОДАТОК И, ДОДАТОК І, ДОДАТОК Ї, ДОДАТОК Й, ДОДАТОК К, ДОДАТОК Л, ДОДАТОК М, ДОДАТОК Н) .

Рівень освіти – вищий. Також нам вдалося дізнатися інформацію про те, на яку спеціальності навчалися головні редактори: журналістика (А).

В основному на посаді головного редактора лідирує вікова група від 41 до 50 років (і чоловіки, і жінки). (ДОДАТОК Б, ДОДАТОК В).

Пріоритетність тем у будь-якому об'єкті ЗМІ Донецької області однакова: на першому місці – місцеві, соціальні, важливі, на другому – розважальні.

Ми порахували кількість коментарів, які дали жінки . Їх виявилось 202, у чоловіків – 243 (ДОДАТОК Д). Також з'ясували, що жінок, згаданих у журналістських матеріалах – 87, чоловіків – 122 (ДОДАТОК

Г). Стосовно інтерв'ю , його взяли у двох жінок та двох чоловіків (ДОДАТОК Г).

Можна зробити висновок: кількість чоловіків, згаданих або у тих, у кого брали інтерв'ю та коментарі, більше , ніж жінок , але не на багато. Жінки відстають незначно.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Поняття «гендер» у кожному джерелі розглядається з різних сторін. Гендер – досить складне поняття, оскільки розкриває різноманітний зміст явища. У науковій літературі воно використовується в кількох значеннях: гендер як соціально-рольова та культурна інтерпретація рис особистості та моделей поведінки чоловіка та жінки, на відміну від біологічної; гендер як набуття соціальності індивідами, що народилися в біологічних категоріях жіночої чи чоловічої статі; гендер як політика рівних прав чоловіків та жінок, а також діяльність зі створення механізмів її реалізації. Виділяється три напрями розуміння гендера: гендер як соціальна конструкція через механізми соціалізації, поділу праці, гендерних ролей, мас-медіа, стереотипізування; гендер як мережа, структура або процес, тобто розуміння гендера як стратифікаційної категорії разом з іншими стратифікаційними категоріями; гендер як культурна метафора у філософських та постмодерністських концепціях .

На наш погляд, універсальним визначенням даного поняття є наступне висловлювання : «Гендерна приналежність – це сукупність ознак людини, визначальних його приналежність до чоловікам чи жінкам, головним чином культурному та соціальному плані».

Можна сказати, що в загальному тлумаченні того, що є гендер і чим він відрізняється від статі, є певна єдність. На перший погляд концептуальні відмінності між підлогою та гендером можуть бути зрозумілими. Однак на етапі емпіричної інтерпретації поняття гендера виникають проблеми.

Гендер сприймається як групи, виділені виходячи з відмінностей, заданих культурою, соціальними нормами, соціалізацією, формують гендерні ролі, гендерні стереотипи, специфіку соціальних функцій. Гендерна приналежність розкривається через певні суспільством ролі, засвоєні та очікувані моделі поведінки, які асоціюються з чоловіками та жінками. Коли люди говорять про статеvu приналежність, вони зазвичай

мають на увазі гендерну нерівність – умови, за яких жінки та дівчатка мають менше можливостей тільки через їхню гендерну приналежність.

Подвійний стандарт щодо дівчат і жінок завдає шкоди всьому суспільству та негативно відбивається на економічному розвитку. Країни, в яких жінки мають рівні права, є більш заможними. Такі країни швидше розвиваються, їхнє економічне становище краще, у них діють більш ефективні системи державного управління, що є важливим фактором зростання та розвитку. Це проблема.

Гендерні норми, ролі та відносини можуть впливати на стан здоров'я та впливати на досягнення психічного, фізичного та соціального здоров'я та благополуччя. Програми охорони здоров'я, що розробляються з урахуванням гендерного аспекту, здійснюються належним чином, позитивно позначаються на чоловіках, жінках, хлопчиках і дівчатках.

Поняття гендера настільки широке і розпливчате, що йому складно дати операційне визначення. Слово «гендер» використовують для опису соціальних характеристик статі, але якихось загальноприйнятих специфічних «індикаторів гендеру» немає. Гендер також можна розуміти як процес та результат самоідентифікації, точніше як самооцінку виразності типів статевої поведінки.

Жіночі та гендерні дослідження в історичних науках ставлять у центр вивчення проблему соціального конструювання статевих відмінностей, взаємозв'язок та вплив цих процесів на загальну картину історичного поступу людства. У центрі вивчення істориків-гендерологів – аналіз уявлень про кожну зі статей у різні історичні часи, самоуявлень кожної статі, вивчення нерівного розподілу матеріальних та духовних благ, влади та престижу між статями, а також інститутів соціального контролю, що регулювали цей розподіл.

Гендерологи вивчають соціальні ієрархії, що виникали у зв'язку з цим – як у масштабі всього суспільства, так і класу, соціальної, етнічної, спорідненої чи іншої групи. Проте існують певні розбіжності в

термінологічному апараті. Гендерна історія – наукова дисципліна, центральним предметом вивчення якої є історія взаємодії чоловічого та жіночого досвіду як одного з найважливіших аспектів соціальної організації, його впливу на формування соціальної дійсності та її змін у просторі та часі. Своєю появою гендерна історія зобов'язана інтенсивному розвитку феміністичних досліджень у 1970-ті роки.

У пострадянську науку поняття «гендер» увійшло межі 1980-х і 1990-х років із складанням наукової галузі гендерних досліджень. Сьогодні поняття «гендер» як протиставлене поняттю «стать» як у пострадянських країнах, так і в усьому світі широко використовується в багатьох контекстах, зокрема, у соціальних науках та документах Всесвітньої організації охорони здоров'я. Гендерні дослідження близькі до теорії конфлікту, оскільки розглядають соціальні взаємодії у перспективі влади — як боротьбу між різними групами за владу, ресурси та статус.

Гендерна історія – напрям у дослідженні минулого, що використовує пізнавальні можливості категорії «соціальної статі» для аналізу суспільних явищ та процесів. Термін «гендерна історія» використовується або як узагальнююче поняття, що підсумовує історію статей, а також сексуальних меншин, або як синонім «історії жінок» у її описовому варіанті.

Гендерна історія – це історія того, як суспільства минулого і чоловіки і жінки, що живуть в них, ставилися до диференціації статей, як вони описували цю диференціацію, яке значення вони їй надавали», – вважає німецький історик Р. Бок (1994).

Таким чином, історії гендерних досліджень та гендерної історії у вітчизняній історіографії близько 20 років.

Будь-які ЗМІ не лише відображають, а й конструюють реальність. Як створювати матеріали та сюжети з гендерної тематики максимально коректно, не відтворюючи знову і знову старі міфи та стереотипи? Без

чіткої методології створення гендерно-коректних текстів сучасному журналісту не обійтись. Для того, щоб ЗМІ обслуговували свої спільноти найбільш ефективним чином, кількість мовників, друкованих та онлайн видань має відображати різноманітність та спектр думок аудиторії.

Відповідно до Глобального пріоритету ЮНЕСКО «Гендерна рівність», Організація сприяє досягненню повної гендерної рівності у засобах масової інформації до 2030 року. Гендерно-орієнтовані показники для ЗМІ забезпечують засоби масової інформації комплексною основою для аналізу їхнього змісту та роботи, а також є основою для навчальних ініціатив за участю медійних організацій у всьому світі.

Глобальний альянс з питань гендерної політики та ЗМІ, створений з ініціативи ЮНЕСКО, об'єднує сотні організацій з кожного регіону світу для координації зусиль та досліджень з питань стратегій та політики, що забезпечують гендерну рівність.

Є багато стереотипів на просторі Інтернету, які не мають посилання на джерела та літературу.

Стереотип – це пристосувальна реакція організму на ситуації, що повторюються багато разів.

Стереотипи часто звільняють людину від прийняття ним індивідуалізованих рішень у типових ситуаціях. Гендерний міф – це типове для суспільства, але щодо помилкове визначення, в основному не підкріплене науковими фактами, про призначення чоловіка та жінки в соціумі, поділ їх ролей, природу, особливості поведінки тощо.

Сьогодні – час бурхливого розвитку, корінних перетворень у системі засобів всього пострадянського простору. Йдеться не лише про зміни ідеологій, розширенні медійного поля, експансії електронних ЗМІ, а й про виникнення та боротьбу ринків, про важливі зміни у самій журналістиці та журналістській спільноті.

Була введена гендерна цензура, яка замовчує або свідомо спотворює суть тих процесів та проблем, які мають безпосереднє

ставлення до життя чоловіків і жінок у країні представляє їх вкрай тенденційно та стереотипно. Жінок – насамперед. І наслідки цієї обставини виходять далеко за межі суто журналістських обговорень. Бо все, про що не сказано (і не показано по ТБ), як ніби не існує зовсім. Втім, гендерна цензура не вчора народилася, вона давно й міцна в'їлася в пори нашої масової культури і бере початок, як і багато іншого, у нашій історії.

Ми проаналізували гендер шляхом прорахунку чоловіків та жінок. З'ясувалося, що жінок на посаді головного редактора майже вдвічі більше, ніж чоловіків .

Посада головного редактора досить складна, адже до неї входить безліч обов'язків: розробка концепції розвитку видання; управління роботою всіх працівників редакції; редагування статей, підготовлених авторами видання; написання статей; підготовка матеріалів до друку; написання звітів про роботу редакції.

Ці обов'язки зможе подужати тільки освічена людина з високим рівнем стійкості до стресів. Є стереотип: «жінка не може бути директором».

Але, судячи з робіт у газетах, таких як «Новий луч», «Кочегарка», «Новий шлях», «Наше время», «Вечерний Донецк», «Технополис», «День», «Новые горизонты», «Вечерняя Макеевка», «Диалог», «Наша зоря», «Славенская правда», « Родина», «Ясинуватський вісник» цей стереотип можна спростувати.

Рівень освіти – вищий. Також нам вдалося дізнатися інформацію про те, на яку спеціальності навчалися головні редактори: журналістика .

В основному на посаді головного редактора лідирує вікова група від 41 до 50 років (і чоловіки, і жінки).

Пріоритетність тем у будь-якому об'єкті ЗМІ Донецької області однакова: на першому місці – місцеві, соціальні, важливі, на другому – розважальні.

Стосовно аналізу ЗМІ «Приазовський робітник», можна зробити висновок. Ми порахували кількість коментарів, які дали жінки . Їх виявилось 202, у чоловіків – 243 (ДОДАТОК Д). Також з'ясували, що жінок, згаданих у журналістських матеріалах – 87, чоловіків – 122 (ДОДАТОК Г). Стосовно інтерв'ю , його взяли у двох жінок та двох чоловіків (ДОДАТОК Г).

Кількість чоловіків, згаданих або у тих, у кого брали інтерв'ю та коментарі, більше , ніж жінок , але не на багато. Жінки відстають незначно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Берн В., 2001. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://loveread.ec/view_global.php?id=2085
2. Веремєнко В. А. Гендерная история / В.А. Веремєнко . Курс лекций : СПб., 2019, 20-23 с.
3. Гапова Е. Итоги съезда: еще раз о классовом проекте постсоветского феминизма // Журнал исследований социальной политики. / Е. Гапова , 2009. С. 465 – 484
4. Гапова Е. Классовый вопрос постсоветского феминизма или об отвлечении угнетенных от революционной борьбы // Гендерные исследования. — 2006. — № 15. — С. 144—164.
5. Гідденс А. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/gidd/
6. Здравомыслова О. Гендерные исследования как опыт публичной социологии в России. Полит.Ру .[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.perspektivy.info/rus/nashe/gendernyje_issledovaniya_kak_opyt_publichnoj_sociologii_v_rossii_2011-04-25.htm
7. Малес А.А. .[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://litnet.com/ru/males-u1560672>
8. Маркс, Енгельс. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.marxists.org/russkij/marx/cw/>
9. Мельник Е. .[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.labirint.ru/books/50413/>
10. Мид М. 2004. Мужское и женское. / М. Мид // Исследование полового вопроса в меняющемся мире. Москва , 2004 – 178 с.
11. Офіційний сайт всевітньої організації охорони здоров'я. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.who.int/ru>

12.Пушкарева Н. Л. Женская история, гендерная история: сходства, отличия и перспективы / Н.Л. Пушкарева // Социальная история: Женская и гендерная история. Пите, 2003. – 276 с.

13.Пушкарева Н. Л. Гендерная теория и историческое знание. СПб., 2007. – 411 с.

14.Репина Л. П. Женщины и мужчины в истории. / Л.П. Репина //Новая картина европейского прошлого. М. , 2002. – 299 с.

15.Репина Л.П., Стоговой А.В. Гендер и общество в истории / Л. П. Репина, А. В. Стоговой. СПб., 2007. – 589 с.

16.Рябченко О. Гендерна історія (укр.) / О. Рядченко // Історіографічний словник: Навч. посіб.для студентів історичних факультетів університетів : Сб.. — Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. — С. 19 .

17.Соціологічний словник. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://gufo.me/dict/social_dict

18.Шакирова С. Толкования гендера. Пол женщины. Сборник статей по гендерным исследованиям / Шакирова С ., 2003 (с. 15–26). Алматы: Центр гендерных исследований. (с. 15–26).

19.Ярская-Смирнова Е. Возникновение и развитие гендерных исследований в США и Западной Европе // Введение в гендерные исследования. Ч. I: Учебное пособие / Ярская-Смирнова Е. — Харьков, СПб.: ХЦГИ, Алетейя, 2001, С. 17—48.

20.Gender Совет Европы . [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.coe.int/ru/web/portal/-/the-council-of-europe-adopts-its-gender-equality-strategy-2018-2023>

21.Krijnen, Tonny; van Bauwel, Sofie. Gender And Media: Representing, Producing, Consuming (англ.). — New York: Routledge, 2015. – 378 с.

22. About — Center for the Study of Gender and Sexuality (CSGS) The University of Chicago. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://gendersexuality.uchicago.edu>

23. Joseph F. Healey, Andi Stepnick, Eileen O'Brien. Race, Ethnicity, Gender, and Class: The Sociology of Group Conflict and Change (англ.). — SAGE Publications, 2018. – 299 с.

24. Department of Gender Studies (англ.). Indian University (IU Bloomington). [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://gender.ceu.edu>

25. Jane Pilcher, Imelda Whelehan. Gender // 50 Key Concepts in Gender Studies (англ.). — Sage, 2004, 11 с.

26. Iris Marion Young. Lived Body versus Gender // A Companion to Gender Studies (англ.) / Philomena Essed, David Theo Goldberg, Audrey Kobayashi. — John Wiley & Sons, 2009, 181 с.

27. What do we mean by "sex" and "gender"? World Health Organization. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/sex-and-gender>

28. GENDER Social Science Dictionary. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.peacewomen.org/assets/file/AdvocacyEducationTools/genderglossary_migs_aug2005.pdf

29. Lindsey, Linda L. Ch. 1. The Sociology of gender // Gender Roles: A Sociological Perspective . [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://othersociologist.com/sociology-of-gender/>

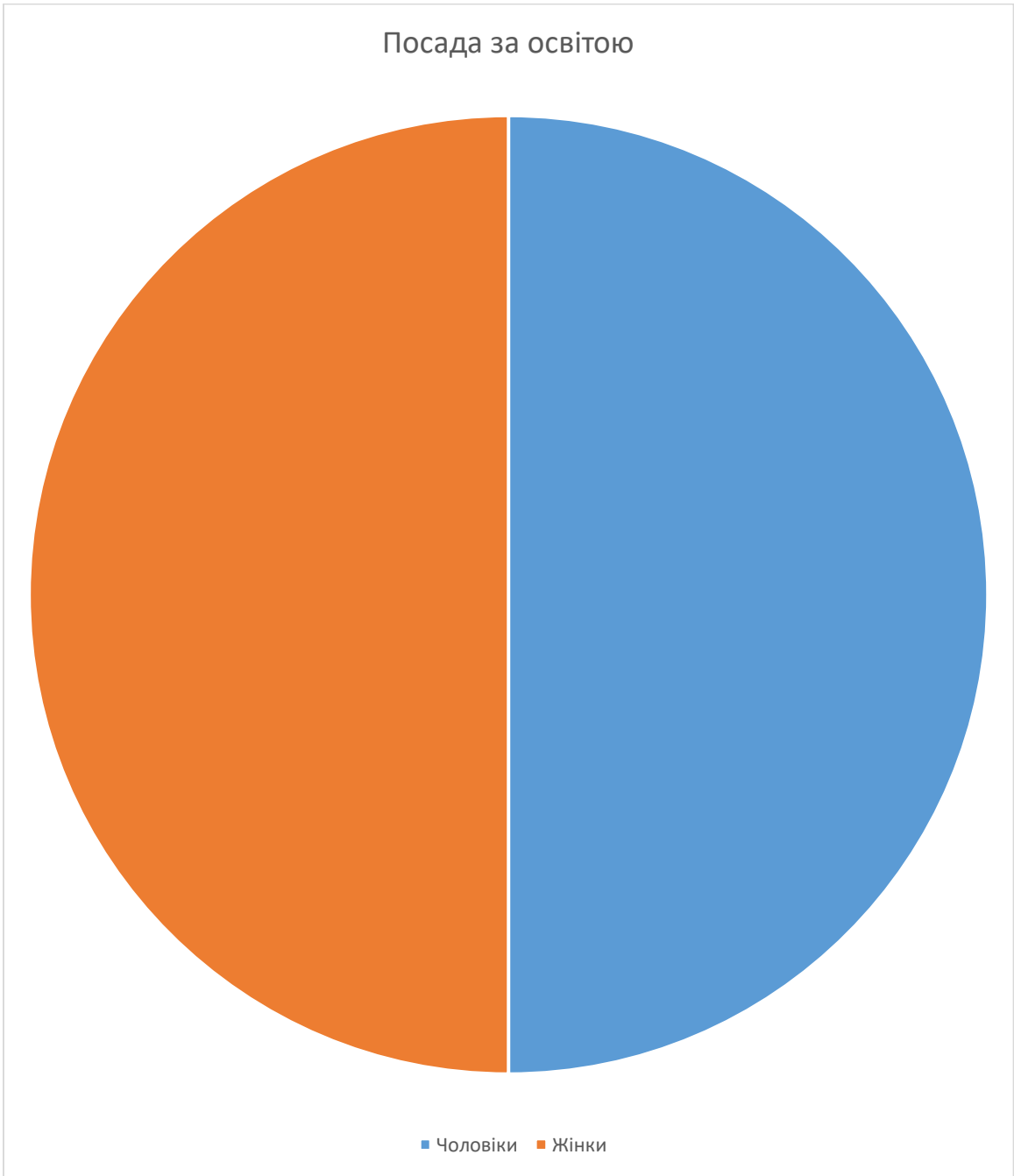
30. Krijnen, Tonny; van Bauwel, Sofie. Gender And Media: Representing, Producing, Consuming . [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780429318474/gender-media-tonny-krijnen-sofie-van-bauwel>

31. About — Center for the Study of Gender and Sexuality (CSGS) . The University of Chicago. . [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://gendersexuality.uchicago.edu>

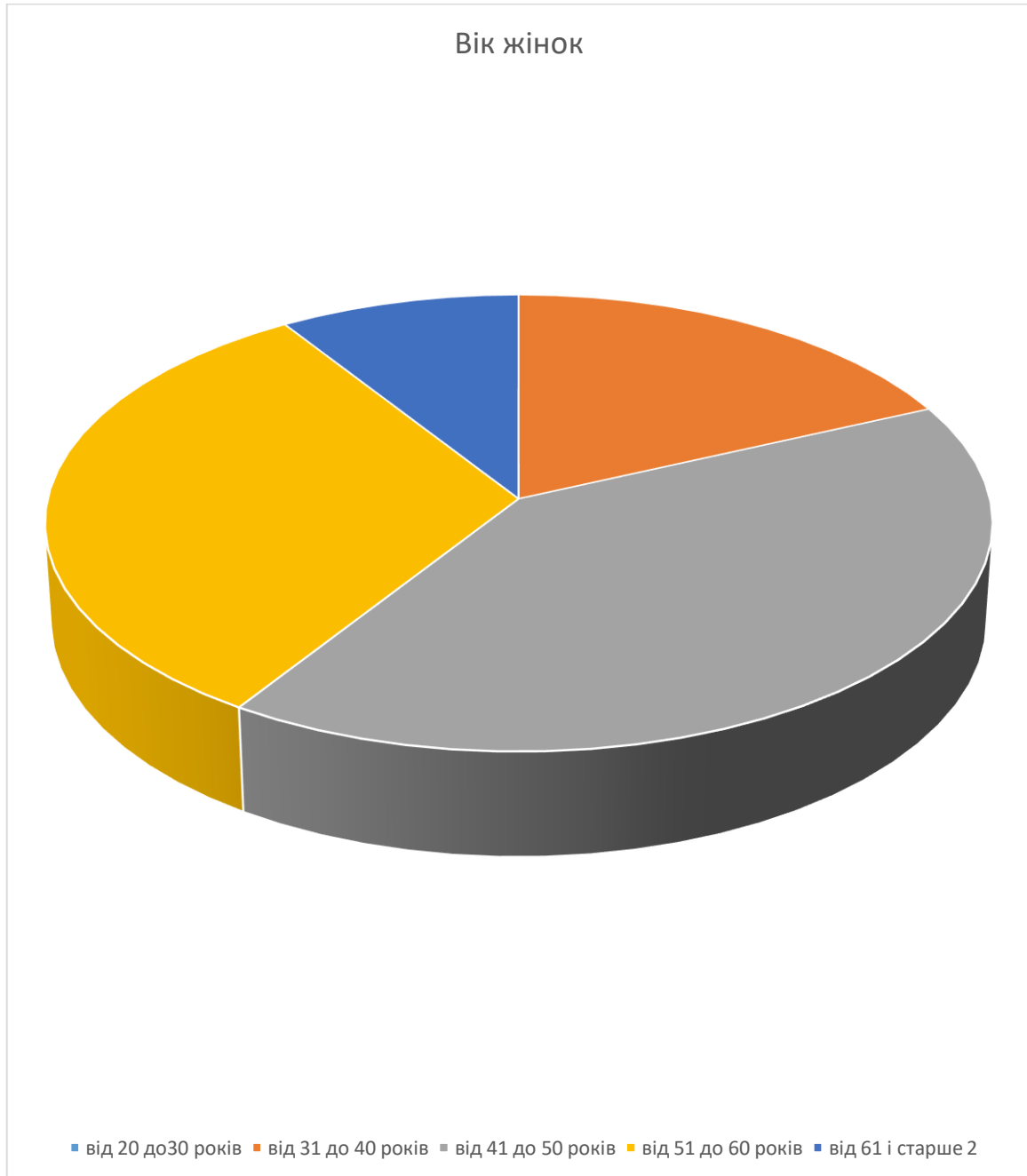
32. Joseph F. Healey, Andi Stepnick, Eileen O'Brien. Race, Ethnicity, Gender, and Class: The Sociology of Group Conflict and Change (англ.). — SAGE Publications. . <https://www.waterstones.com/book/diversity-and-society/joseph-f-healey/andi-stepnick/9781452275741>

33. Department of Gender Studies (англ.). Indiana University (IU Bloomington). [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://www.uslegalforms.com/form-library/45683-indiana-university-bloomington-talent-release-form-2002?gclid=Cj0KCQiAqvaNBhDLARIsAH1Pq53rFgFx9ihC6ajAJtTcOX_lsBG3ozh4k08W6bNgNAESZywdJ219LLUaAgcwEALw_wcB

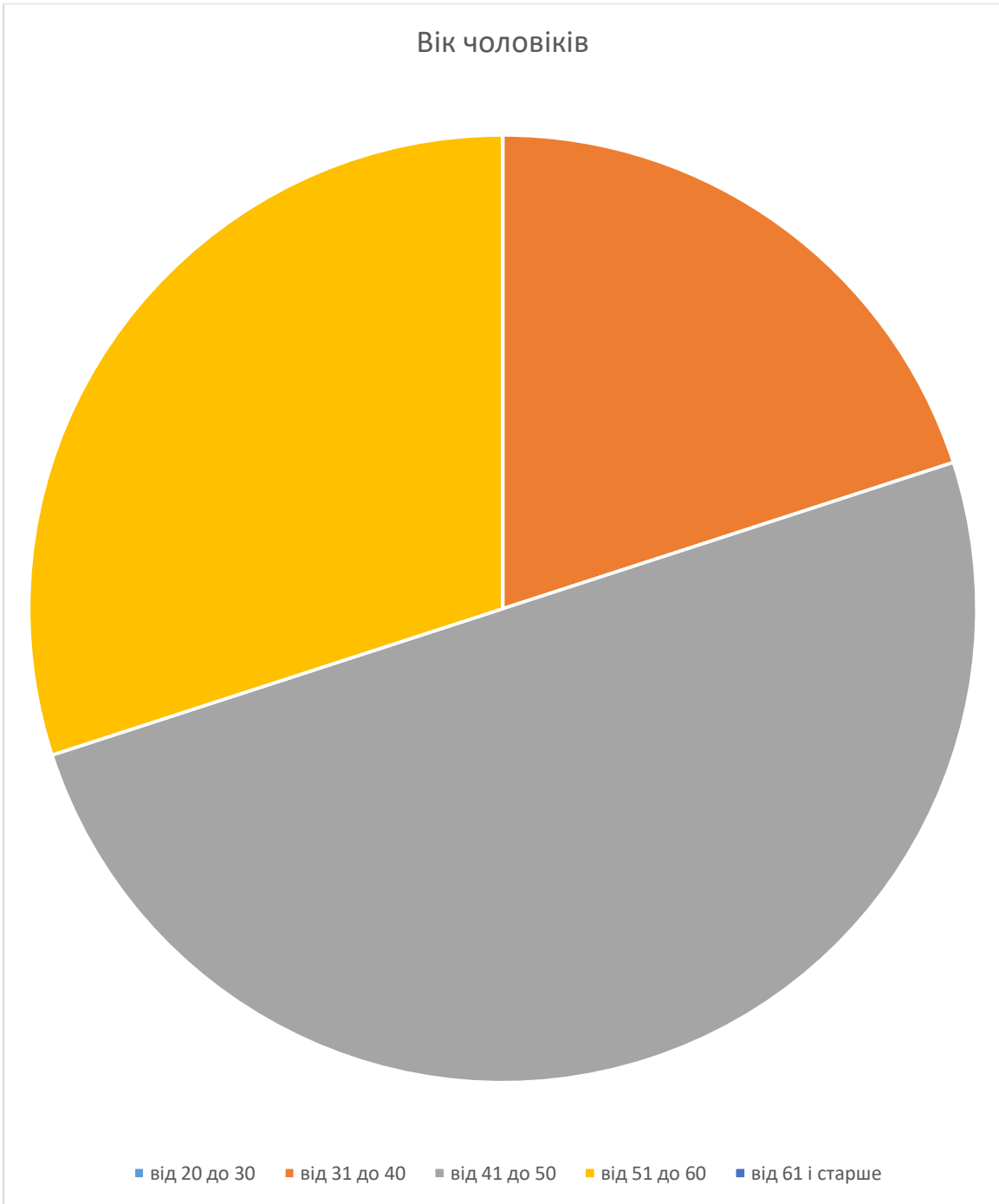
ДОДАТОК А

ДОДАТОК Б

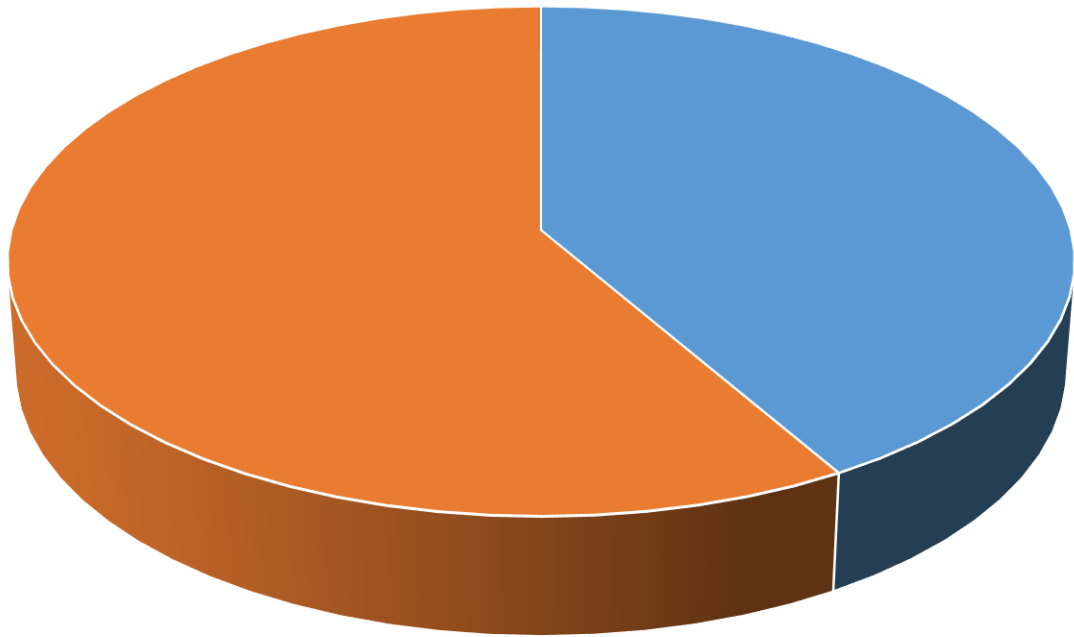

ДОДАТОК В

ДОДАТОК Г

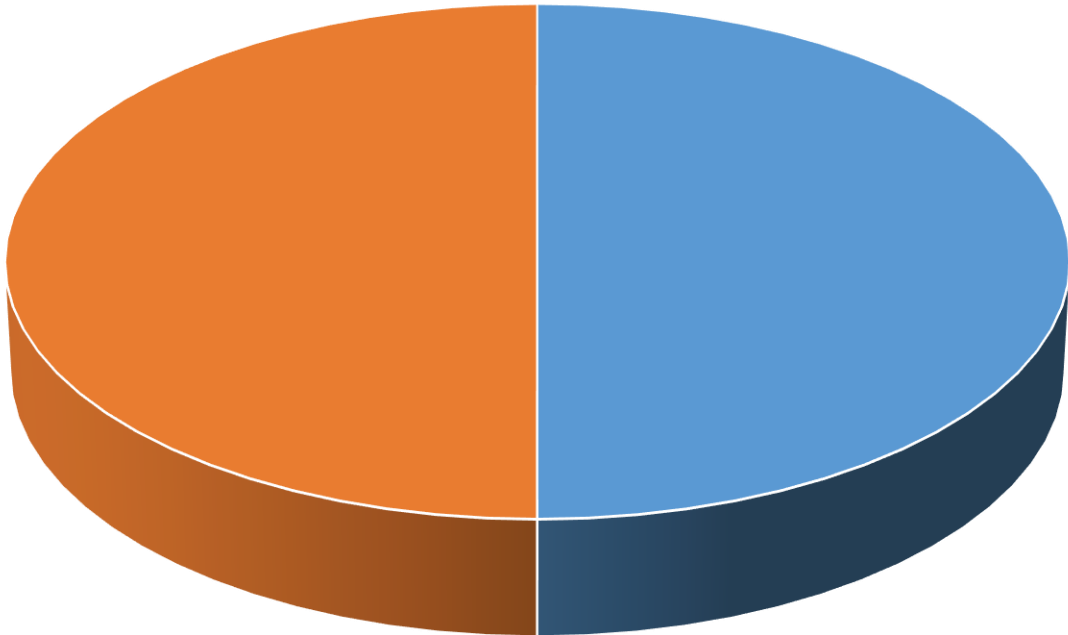
Кількість згаданих жінок та чоловіків у журналістських матеріалах

■ Жінки ■ Чоловіки ■

ДОДАТОК Г

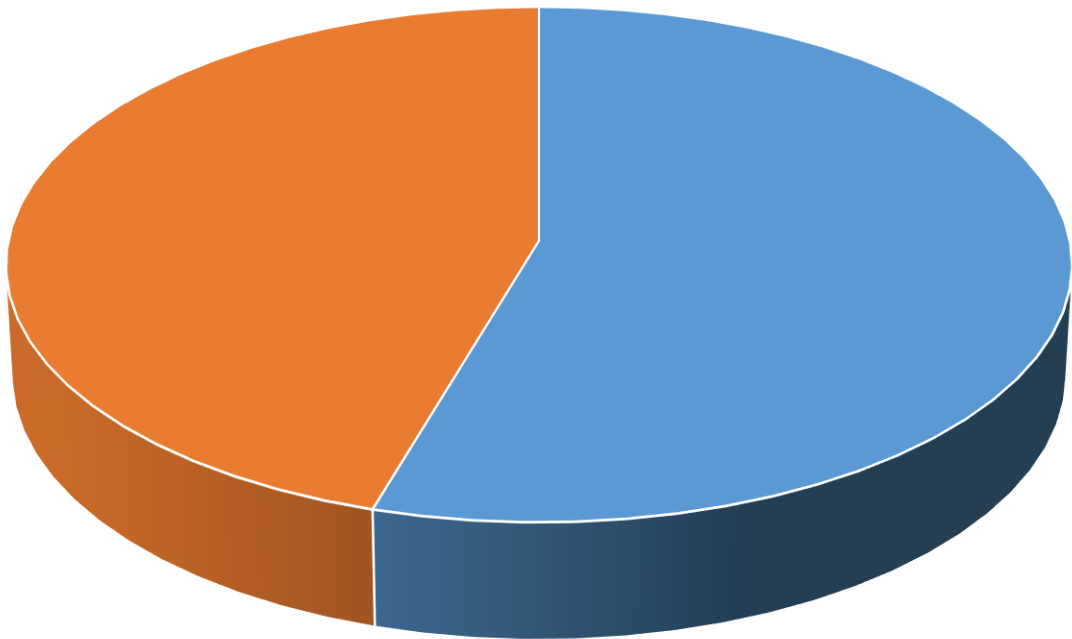
Кількість чоловіків та жінок , в яких взяли інтерв'ю

■ Чоловіки ■ Жінки

ДОДАТОК Д

Кількість чоловіків та жінок , в яких взяли коментарі

■ Чоловіки ■ Жінки